

**OFFSHORE FİNANSAL MERKEZLER VE VERGİLENDİRME:
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet Ali TOPRAK

Kütahya - 2019

T.C
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İşletme Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**OFFSHORE FİNANSAL MERKEZLER VE VERGİLENDİRME:
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

Danışman:
Prof. Dr. Seyfettin ÜNAL

Hazırlayan:
Mehmet Ali TOPRAK

Kütahya 2019

Kabul ve Onay

Mehmet Ali TOPRAK'ın hazırladığı “Offshore Finansal Merkezler ve Vergilendirme: Sorunlar ve Çözüm Önerileri” başlıklı Yüksek Lisans tez çalışması, jüri tarafından lisansüstü yönetmeliğinin ilgili maddelerine göre değerlendirilip oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

07/01/2019

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. Seyfettin ÜNAL(Danışman)		
Prof. Dr. Hüseyin ŞEN		
Dr.Öğr.Üye Hakan ÇELİKKOL		

Doç. Dr. Ayhan KAHRAMAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Yemin Metni

Yemin Metni Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Offshore Finansal Merkezler ve Vergilendirme: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.....//2019

Mehmet Ali TOPRAK

Özgeçmiş

1990 yılında Bitlis'te doğdu. İlk ve ortaokulu Ovakışla İlköğretim Okulu'nda ve Lise eğitimini Selçuklu Lisesi'nde tamamladı. Lisans eğitimini Afyon Kocatepe Üniversitesi İşletme (İngilizce) Lisans Programını 2013 yılında tamamladı. 2014 yılında Dumlupınar Üniversitesi'nde Muhasebe ve Finansman bölümünde yüksek lisans eğitimine başladı. Halen devam etmektedir.

ÖZET

OFFSHORE FİNANSAL MERKEZLER VE VERGİLENDİRME: SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

TOPRAK, Mehmet Ali

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Seyfettin ÜNAL

Ocak, 2019, 121 Sayfa

Mali ve ekstra mali amaçları gerçekleştirmek üzere devletin birincil gelir kaynağı olan vergilerin, zamansal ve bölgesel olarak özellikleri değişse bile, bir maliye politikası aracı olarak önemi her geçen gün artmaktadır. Çünkü değişen dünya düzeni, artan nüfus, çeşitlenen mal ve hizmet ağı, ülkeleri yeni gelir kaynakları bulmaya dolayısıyla da yeni vergilendirme konularına ya da var olan vergilerin etkinliğini sağlamaya yönelik önlemler almaya itmiştir. Özellikle küreselleşmeyle birlikte artan sermaye hareketlerinin doğurduğu mali boşluklar, bugün ülkelerin yeni vergilendirme sorunlarını oluşturmaktadır. Offshore finans merkezleri de bu mali boşluklardan yalnızca bir tanesidir.

Offshore finans merkezleri aracılığıyla sermaye, vergisiz ya da çok küçük bir vergilendirme oranıyla vergi mükellefinin cebine girmektedir. Özellikle son yıllarda ortaya çıkan belgeler, bu merkezlerin ülke ekonomilerine verdiği zararı gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla offshore finans merkezlerinin tanımlanması ve buradaki işlemlerin vergilendirilmesi gündeme gelmiştir. Çalışmada offshore finans merkezleri üzerinde durulmuş ve bu merkezlerin neden olduğu vergilendirme sorunları ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca bu vergilendirilme sorunlarına yönelik geliştirilen çözüm yolları incelenmiş ve konuyla ilgili olarak bazı tespitlere ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Offshore Finans Merkezi, Kıyı Bankacılığı, Vergi Cennetleri, Vergilendirme Sorunları, Uluslararası İşbirliği.

ABSTRACT**OFFSHORE FINANCIAL CENTERS AND TAXATION:
PROBLEMS AND SOLUTION PROPOSALS****TOPRAK, Mehmet Ali****Master's Thesis, Department of Business Administration****Supervisor : Professor Seyfettin UNAL****January, 2019, 121 Pages**

As an fiscal policy's instrument the importance of taxes that is the primary source of income to perform fiscal and extra fiscal objectives, are increasing day by day even if the characteristics of time and territory change. Because of the changing world order, increasing population, diversified goods and services network, countries dragged to find new sources of income and therefore to take measures for new taxation issues or for ensuring the effectiveness of existing taxes. In particular, the financial obligations of capital movements, along with globalization, constitute the new taxation problems of the countries today. Off shore financial centers are only one of these financial gaps.

By means of offshore financial centers, the capital can enters the taxpayers' pocket with no tax or with a very small tax rate. Especially the documents which has come up in recent years, shows how offshore financial centers effects on countries' economies. Therefore the defining off shore financial centers and taxation of these centers became important. In this study, it was focused on off shore financial centers and it was took in hand detailed taxation problems caused by these centers. In addition, solutions for these taxation problems have been examined and some relevant findings and recommendations have been included.

Keywords: Offshore Finance Center, Offshore Banking, Tax Paradise, Taxation Issues, International Cooperation.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	V
ABSTRACT	VI
İÇİNDEKİLER	VII
TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ	X
GRAFİKLER LİSTESİ	XII
KISALTMALAR LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİ: GENEL ÇERÇEVE

1.1. Finans ve Finansal Piyasalar	4
1.2. Offshore Finans Merkezlerinin Finansal Merkezler İçindeki Konumu	6
1.2.1. Uluslararası (Küresel) Finansal Merkezler	7
1.2.2. Bölgesel Finans Merkezleri	10
1.2.3. Ulusal Finans Merkezleri	11
1.2.4. Ürün Odaklı Finans Merkezleri	12
1.2.5. Offshore Finans Merkezleri	12
1.3. Offshore Finans Merkezleri: Tanımı, Mahiyeti ve Özellikleri	15
1.4. Offshore Finans Merkezlerinin Doğuşu, Gelişimi ve Ortaya Çıkışında Etkili Olan Faktörler	21
1.4.1. Offshore Finans Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi	21
1.4.2. Offshore Finans Merkezlerinin Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Başlıca Faktörler	24
1.4.2.1. Yüksek Vergi Rejimleri ve Etkili Vergi Tahsilatı	24
1.4.2.2. Politik ve Ekonomik Dengesizlikler	25
1.4.2.3. İş Alanlarının Uluslararası Nitelik Kazanması ve Küresel Ekonomik Büyüme Trendi	26

1.4.2.4. Ticari Sınırların ve Kotaların Kaldırılması: Küreselleşen Pazar	27
1.4.2.5 Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Yürürlüğe Girmesi	28
1.5. Offshore Finans Merkezleri Tarafından Sunulan Başlıca Hizmetler	29
1.5.1. Bankacılık Hizmetleri	29
1.5.2. Sigortacılık ve Nakliyecilik Hizmetleri	32
1.5.3. Yatırım Hizmetleri	33
1.5.4. Ticaret ve Servet Yönetimi Hizmetleri	33
1.5.5. Vergi Planlaması Hizmetleri	34
1.5.6. Özel Amaçlı Hizmetler	34

İKİNCİ BÖLÜM

OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİNDE VERGİLENDİRME: VERGİ REJİMLERİ, ORTAYA ÇIKAN VERGİ KAYIPLARI VE VERGİ KAYIPLARINA NEDEN OLAN UNSURLAR

2.1. Offshore Finans Merkezlerinde Başlıca Vergilendirme Rejimleri	37
2.1.1. Sıfır Vergili Rejim	37
2.1.2. Düşük Vergili Rejim	40
2.1.3. Tercihli Vergi Rejimi (Ayrımcı Vergi Rejimi)	44
2.2. Offshore Finans Merkezlerinde Gerçekleştirilen İşlemler ve Bu İşlemlerin Ulus Devletlerde Yol Açtığı Vergi Kayıpları	46
2.3. Offshore Finans Merkezlerinin Neden Olduğu Başlıca Vergisel Sorunlar	49
2.3.1. Zararlı Vergi Rekabeti	50
2.3.2 Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma	52
2.3.3. Transfer Fiyatlaması Manipülasyonu	57
2.3.4. Kara Para Aklama Faaliyetleri	61
2.3.5. Spekülatif Amaçlı İşlemler	64
2.3.6. Etkinsizleşen Vergi Politikaları	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİNİN NEDEN OLDUĞU SORUNLARA
YÖNELİK ÇALIŞMALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

3.1. Uluslararası Düzeydeki Çalışmalar ve Çözüm Önerileri	71
3.1.1. Finansal İstikrar Kurulu'nun Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	71
3.1.2. OECD'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	75
3.1.3. IMF'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	84
3.1.4. AB'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	85
3.1.5. Mali Eylem Görev Grubu Örgütü'nün Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	88
3.2. Ulusal Düzeydeki Çalışmalar ve Çözüm Önerileri	95
3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	95
3.2.2. Kanada'nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	96
3.2.3. Almanya'nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	97
3.2.4. Fransa'nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri	98
3.3. Türkiye Perspektifinden Offshore Finans Merkezlerinin Değerlendirilmesi ..	99
3.3.1 Türkiye'de Offshore Bankacılık Girişimi.....	99
3.3.2. Offshore Finans Merkezleri ile Mücadelede Türkiye	101
GENEL DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA	111
DİZİN.....	120

TABLOLAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Önde Gelen Finansal Merkezlerin Sınıflandırılması	8
Tablo 1.2: Küresel Finansal Merkezler İndeksi (GFCI), 2007-2017	9
Tablo 1.3: Dünyadaki Başlıca Offshore Finans Merkezleri/Vergi Cennetleri.....	13
Tablo 1.4: Seçilmiş Offshore Finans Merkezlerinin Belirli Kriterler Bazında Mukayesesi	20
Tablo 2.1: Tercihli Vergi Rejimi Uygulayan Bazı Ülke Ve Bölgeler	45
Tablo 2.2: Offshore Finans Merkezlerindeki Finansal Varlıklar ve Vergi Geliri Kaybı	48
Tablo 2.3: Vergi Kaçakçılığının Yarattığı Toplam Vergi Kaybının Büyüklüğü	49
Tablo 2.4: Transfer Fiyatlaması Manipülasyonuna Yönelik Geliştirilen Cbc Raporlaması	61
Tablo 2.5: AB Üyesi Ülkelerde Kara Para Aklamanın Boyutları	63
Tablo 2.6: Offshore Merkezlerde Tutulan Servetin Kaynağı, Aklandığı Ülke ve Bölgeler (%), 2010	63
Tablo 3.1: Gelişmiş Bazı Ülkeler İle Offshore Finans Merkezleri /Vergi Cennetleri Arasındaki Vergi Bilgisi Değişim Anlaşmaları	78
Tablo 3.2: OECD'nin Uluslararası Standartlara Uyum Kriterine Göre Küresel Forum Genel Değerlendirme Listesi	80
Tablo 3.3: BEPS Eylem Planı	81
Tablo 3.4: Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede 40 Tavsiye Kararları	90
Tablo 3.5: Terörün Finansmanı İle Mücadelede Fatf'ın Dokuz Tavsiye Kararı	91
Tablo 3.6: Kara Para Aklama Ve Terörün Finansmanı İle Mücadelede Kırk Tavsiye Kararları	93
Tablo 3.7: Offshore Finans Merkezlerinin Neden Olduğu Sorunlara Yönelik Çalışmalar Yapan Diğer Kurum/Organizasyonlar ve Bunların Faaliyetleri	94
Tablo 3.8: Yıllar İtibariyle Türkiye'de Gelir Vergisi Tarifeleri, 1992-2018.....	102
Tablo 3.9: Yıllar İtibariyle Türkiye'de Kurumlar Vergisi Oranları, 1950-2018.....	102

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1: OFM'lerde Uluslararası Standartların Denetimine Yönelik Beş Aşamalı Değerlendirme Süreci	74
Şekil 3.2: Ortak Raporlama Standardına Yönelik Otomatik Bilgi Değişim Platformu Çerçevesi	83

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: Uluslararası Finansal Piyasalarda Günlük İşlem Hacmi (Milyar \$), 2001-2016	5
Grafik 1.2: Offshore Finans Merkezlerinde Gerçekleşen Yatırımların Büyüklüğü (Milyar €), 2000-2014	6
Grafik 1.3: Uluslararası Finans Merkezlerinde Günlük İşlem Hacmi Ülke Payları (%), 2004-2016	10
Grafik 2.1: Yıllar İtibariyle Bazı Oecd Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları (%), 1981-2015	41
Grafik 2.2: Yıllar İtibariyle Bazı Oecd Ülkelerinde Gelir Vergisi Oranları (%), 1981-2015	42
Grafik 2.3: Offshore Finans Merkezlerinde En Çok Para Tutan ABD Teknoloji Şirketleri, 2016	54
Grafik 2.4: Apple Şirketi'nin Vergi Öncesi Karları Ve Ödediği Vergi Tutarları, 2007-2011	57
Grafik 2.5: Coğrafi Bölgeler İtibariyle Yönetilen Hedge Fonlar (%), 2016	66
Grafik 2.6: 2015 Yılı İtibariyle Offshore Finans Merkezlerine Kayıtlı Hedge Fonlar (%)	67

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AML	: Anti-Money Laundering (Karaparayı Önleme)
BEPS	: The Base Erosion And Profit Shifting (Matrah Aşındırma ve Kâr Aktarımı)
BIS	: Bank of International Settlements (Uluslararası Takas Bankası)
CbC	: Country by Country (Ülke Ülke Raporlama)
CFATF	: Caribbean Financial Action Task Force on Money Laundering (Karayipler Mali Eylem Görev Grubu)
CFT	: Combating Financing of Terrorism (Terörün Finansmanı ile Mücadele)
CHF	: İsviçre Frangı
CRS	: US Congressional Research Center (ABD Kongresi Araştırma Servisi)
CRS	: OECD Common Report Standart (Ortak Raporlama Standardı)
EU	: European Union (Avrupa Birliği)
FATCA	: Foreigner Account Tax Compliance Act (Yabancı Hesap Uyum Yasası)
FATF	: Financial Action Task Force on Money Laundering (Mali Eylem Görev Grubu)
FED	: Federal Rezerv Kurulu
FSAP	: Financial Sector Assessment Programme (Finansal Sektör Değerlendirme Programı)
FSB	: Financial Stability Board (Finansal İstikrar Kurulu)
FSF	: Financial Stability Forum (Finansal İstikrar Forumu)
FTSE	: Financial Times and Stock Exchange (Londra Borsası)
GAAR	: General Anti-Avoidance Rule (Genel Vergiden Kaçınma Karşıtı Kuralı)
GBP	: İngiliz Sterlini
GFCI	: Global Financial Center Index (Küresel Finansal Merkez İndeksi)
GFI	: Global Financial Integrity Organization (Küresel Finansal Dürüstlük Raporu)
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HK	: Hong Kong Doları
IAIS	: International Association of Insurance Supervisors (Sigorta Düzenlemeleri)
IMF	: International Monetary Fund (Uluslararası Para Fonu)
IOSCO	: International Organisation of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü)
ITEP	: Institute on Taxation and Economic Policy (Vergi ve Ekonomik Politikalar Enstitüsü)

MASAK	: Mali Suçlar Araştırma Kurulu
ODCCP	: UN Office for Drug Control and Crime Prevention (Madde Kontrol ve Suç Önleme Ofisi)
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
OFM	: Offshore Financial Center (Offshore Finansal Merkez)
SGD	: Singapur Doları
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
TIEAs	:Tax Information Exchange Agreements (Vergilendirmeye İlişkin Konularda Bilgi Değişim Anlaşmaları)
TJN	:Tax Justice Network
VUK	:Vergi Usul Kanunu

TEZ METNİ

GİRİŞ

Değişen dünya anlayışı ve küreselleşmeyle birlikte ticaretteki sınırların, engellerin ve kotaların kalkması sermaye hareketlerinin hız kazanmasına neden olmuştur. Ancak bu durum beraberinde ülke çıkarlarının çatışmasını da getirmiş, insanoğlu tarihindeki en büyük savaşları görmüştür. 20. yüzyılda yaşanan I. ve II. Dünya Savaşları sonrasında, savaşa katılan ülkelerin yeniden toparlanmaları için daha fazla finansmana ihtiyaç duyulmuş ve ülkeler konu ve oran olarak vergi artırımını yoluna gitmişlerdir. Buna karşılık mükellefler de, objektif ve sübjektif olarak artan vergi yükünden kurtulmak amacıyla sermayelerini vergi oranlarının daha düşük olduğu bölgeler ya da ülkelere kaydırmaya başlamışlardır. Savaştan doğrudan etkilenmeyen İngiltere ve İsviçre gibi ülkeler; savaşan ülkelere nispeten daha düşük vergi oranlarına sahip olduğundan, arayış içinde olan fonları/sermayeyi kendisine yoğun olarak çekmiş ve offshore finans merkezlerin oluşmasına zemin hazırlanmıştır.

Söz konusu merkezler; sunmuş olduğu düşük vergi oranları ya da hiç vergi alınmaması, gizlilik unsurunun ön planda olması, tercihli vergi rejimi uygulamaları gibi avantajlarından dolayı başta gelir düzeyi yüksek bireyler ve uluslararası şirketlerce tercih edilen merkezler haline gelmiştir. Offshore finans merkezlerinin sayısının ve bu merkezlere akan sermayenin boyutunun gün geçtikçe artıyor oluşu, diğer ülkelerin ekonomilerinde ciddi sorunlar doğurmaya başlamıştır. Vergi kaçırma, kara para aklama ve yaşanan krizlerde büyük rolü olduğu düşünülen bu merkezler ortaya çıkan belge sızıntılarıyla beraber uluslararası kurumların odak noktası haline gelmiş ve uluslararası kurum ve kuruluşları bu merkezlere yönelik çeşitli çalışmalara itmiştir. Finans piyasalarının bir bütün haline geldiği günümüz dünyasında bu merkezlerin denetlenmesi, gerekli durumlarda yaptırımların uygulanması ve şeffaf bir yapıya kavuşturulması adına uluslararası kurumlar yoğun çalışmalara girişmişlerdir. Bu kapsamda çalışmamızda, offshore finans merkezlerinin neden olduğu ya da tetiklediği vergi sorunları, bu sorunlara yönelik çalışmalar ve çözüm önerileri ele alınmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde finans piyasalarıyla konuya giriş yapılmış ve finans piyasaları içinde offshore finans merkezlerine değinilmiştir. Ayrıca offshore finans merkezlerinin ayrıntılı tanımı yapılmış, özelliklerinden bahsedilmiş ve tarihsel

olarak ortaya çıkışı ve gelişimi incelenmiştir. Bununla birlikte offshore finans merkezlerinin ortaya çıkmasındaki faktörler ele alınmış olup, söz konusu bu merkezlerin sunmuş olduğu başlıca hizmetler detaylıca açıklanmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde sahip olduğu gizlilik ve vergisel avantajları kullanarak sermaye akımlarını kendine çekmeyi başaran, ekonomik istikrar ve adil gelir dağılımını olumsuz etkileyen offshore finans merkezlerinin vergilendirme rejimleri incelenmiştir. Bu kapsamda söz konusu merkezlerin vergilendirme rejimleri sıfır vergili, düşük vergili ve tercihli vergi rejimi olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır. Sahip olduğu bu vergilendirme rejimleriyle, offshore finans merkezlerinde gerçekleştirilen işlemlerin büyüklüğü ve ulus devletlerde yol açtığı vergi kayıpları analiz edilmiştir. Bu bağlamda offshore finans merkezlerinin neden olduğu yahut etkisini artırdığı vergisel sorunlar da ele alınmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise söz konusu merkezlerin ortaya çıkarmış olduğu vergisel sorunlara yönelik ulusal ve uluslararası çalışmalara ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu alanda çalışmalar yapmakta olan başta Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Uluslararası Para Fonu (IMF), Finansal İstikrar Forumu (FSB), Avrupa Birliği (AB), Mali Eylem Görev Grubu Örgütü (FATF) gibi uluslararası örgütlerin çalışmaları ele alınmıştır. Ayrıca Türkiye perspektifinden offshore finans merkezlerinin değerlendirilmesi yapılarak, çalışma, genel bir değerlendirme, sonuç ve öneriler ile bitirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİ: GENEL ÇERÇEVE

1.1. Finans ve Finansal Piyasalar

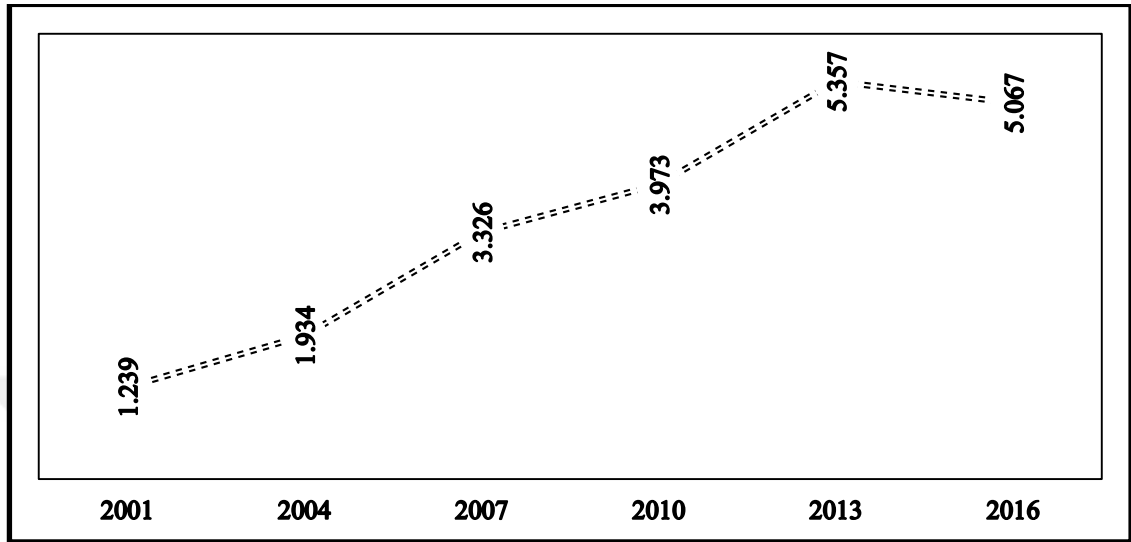
Finans sözlük anlamı itibariyle “para, mal, mali işler,” anlamına gelmektedir. Basitçe ifade edilecek olursa, herhangi bir gider için ihtiyaç duyulan paranın ya da fonun temin edilmesi ve bu gider için kullanılması süreci “finans” olarak tanımlanmaktadır. Günlük hayatta finans, finansman ve finansal kelimeleri aynı şeyi ifade etmek için kullanılmaktadır. Ancak finans kişi ya da kurumların faydalanabileceği para, fon, kaynak ya da sermaye anlamını taşırken, finansman ise fonların sağlanmasını ifade etmektedir (Ece, 2016: 27). Finansal sistem ise, fon arz edenler ile fon talep edenler arasındaki fon alış verişini sağlayan, içinde para ve sermaye piyasasını, finansal aracılara, finansal araçları ve bu unsurların hukuki ve idari kurallarını barındıran bir yapıdır.

Finansal sistemin bir ayağını da finansal piyasalar oluşturmaktadır. Alıcılar ile satıcıların karşı karşıya geldikleri diğer bir anlatımla fon arz edenler ile fon talep edenlerin karşılaştıkları yerler “finansal piyasalar” olarak karşımıza çıkmaktadır. Temel işlevi, bireylerin gelirlerini tasarrufa yönlendirmek ve bu tasarrufları finansal sisteme dâhil ederek ülke ekonomisine kazandırmak olan finans piyasası, ülke ekonomisinin üretim ve ticaret ayağından sonraki üçüncü ayağını oluşturmaktadır. Tasarrufların yatırıma dönüştürülmesinde aracı işlev gören bu sistemde, para ve benzeri kıymetli varlıklar, çeşitli finansal araçlar ile ulusal ekonomiye enjekte edilmekte ve aynı zamanda bu sistem ekonominin mikro ekonomik ve makroekonomik performansının da belirleyicisi olmaktadır (Afşar, 2007: 188).

Bugün gelinen noktada ise finansal piyasalar küreselleşmeyle birlikte bütünleşik bir hal almıştır. Öyle ki bazı ülkelerin finans piyasaları, başka ülkelerin de istifade ettiği piyasalara dönüşmüş ve uluslararası finansal piyasalar doğmuştur. Uluslararası finans piyasası diğer adıyla Forex piyasası olarak ta bilinen, dünyanın en büyük, en likit, en hızlı gelişen finans piyasası olarak kabul edilen bu piyasalarda çok geniş yelpazede yer alan yatırım araçları işlem görmektedir. Dünya genelinde ilginin her geçen gün arttığı bu piyasalarda günlük işlem hacmi en son yayımlanan verilere göre 5,5 trilyon ABD dolarını aşmış bulunmaktadır. Grafik 1.1’de bu hacmin seyri gösterilmiştir. Bu denli büyük bir likiditeyi kendi bölgelerine çekmek isteyen ülkeler arasında kıyasıya bir rekabet söz

konusudur. Bu rekabetin ön plana çıktığı alanlardan biri de vergi politikalarıyla gündeme gelen vergi rekabetleridir.

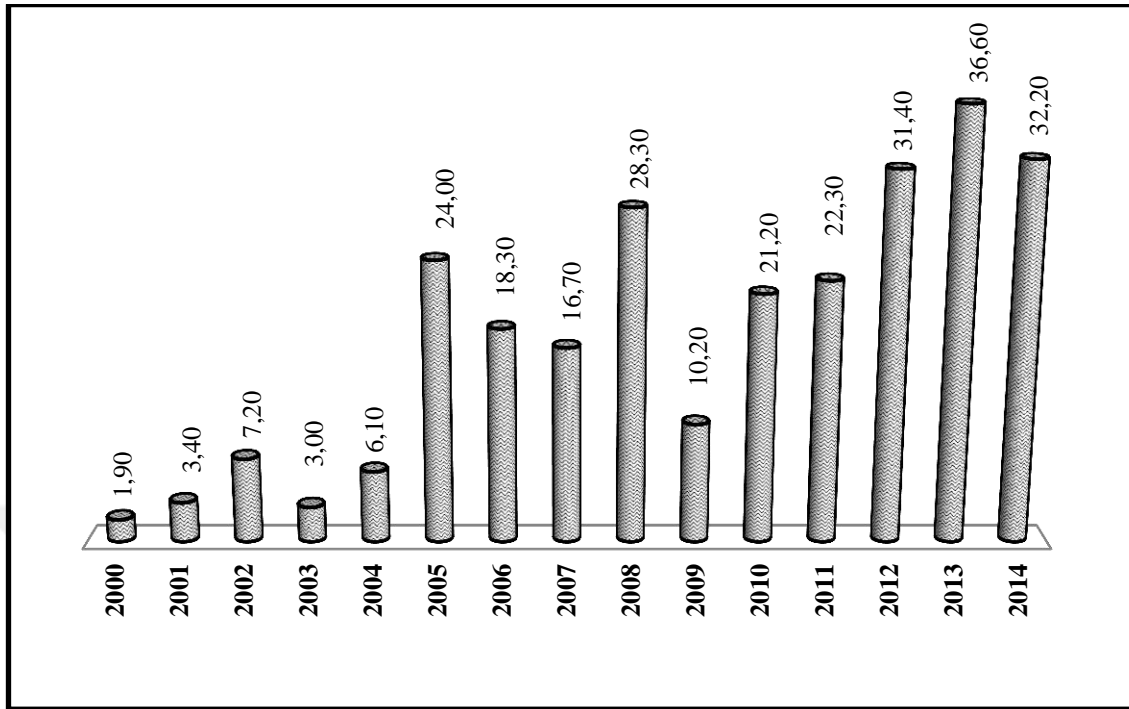
Grafik 1.1: Uluslararası Finansal Piyasalarda Günlük İşlem Hacmi (Milyar \$), 2001-2016

Kaynak: BIS, 2016.

Vergi indirimleri, vergi avantajları, vergi arbitrajı gibi çeşitli vergisel yollarla ortaya çıkan vergi rekabetinin yaygın olarak ortaya çıktığı yerlerin başında offshore finans merkezleri gelmektedir. Dahası offshore finans merkezlerinin vergi rekabetinde bir adım daha öne çıkararak unsur, tropik nitelikli finansal enstrümanlara haiz olmasıdır. Ayrıca söz konusu bölgelerin hukuki ve idari mevzuatları da vergi rekabetinde ayrıcalıklar yaratmakta, yasal boşlukları bünyesinde barındırmaktadır. Bu nedenle offshore finans merkezlerine olan ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Grafik 1.2’de bu durum açıkça görülebilmektedir. Şöyle ki, son on dört yılda offshore finans merkezlerinde gerçekleşen yatırım hacmi dalgalı bir seyir izlese de, eğiliminin yukarı yönlü olduğu açıktır. Sahip olduğu yapısal avantajları nedeniyle fonları kendilerine çeken offshore finans merkezlerinin faaliyetlerinde gizlilik içermesi, fonların bu merkezlere kaymasının önemli bir nedeni olarak gösterilmektedir.

Grafik 1.2: Offshore Finans Merkezlerinde Gerçekleşen Yatırımların Büyüklüğü (Milyar €), 2000-2014

Kaynak: Property Week, 2015.

1.2. Offshore Finans Merkezlerinin Finansal Merkezler İçindeki Konumu

Finansal merkezlerde ihtiyaç duyulan finansal hizmet ve ürünlerin belirli yerlerde toplanması söz konusudur (Çevik, 2012: 28). Bölgesel, ulusal ve uluslararası alanda hizmet veren bu merkezler; finansal piyasaları, organize borsaları, mali kurumları ve diğer ilgili mali hizmet kurumlarını bir arada bulundurmaktadır (Uzunoğlu vd., 2000: 45). Küreselleşmenin etkilerinin finansal piyasalarda da kendini göstermesiyle birlikte, bu mali kurumlar da küreselleşmekte ve sınır ötesi işlemleri artırmaktadırlar. Yine küreselleşmenin etkisiyle bu kurumların faaliyetleri herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmamakta veya tutulsalar bile bu kısıt çok az düzeyde olmaktadır. Böylelikle, finansal piyasalar giderek merkezileşmekte, 7/24 hizmet veren bir banka şubesi gibi çalışmaya başlamaktadır. Burada, teknolojinin küreselleşmedeki etkisine ve bunun finans piyasası üzerindeki yansımalarına değinmeden geçmek de mümkün değildir. 1980'lerden itibaren teknolojide yaşanan devrim, finansal piyasalarda da kendini göstermiş; maliyetlerin düşmesi, bir para biriminden başka bir para birimine geçişin bir tık kadar kolay oluşu, bilgisayarla her türlü finansal işlemin hızlı ve güvenli bir şekilde

gerçekleştiriliyor olması, finansal piyasalarla ilgili her türlü bilgiye ve hizmete anında ulaşıyor olması gibi kolaylıklara, yeniliklere, gelişmelere yol açmıştır. Teknolojideki bu gelişim, aynı zamanda, finansal merkezlerin daha çok müşteriye ulaşmasını sağlamış ve hacmini genişletmiştir. Genişleyen ve büyüyen finansal piyasalar ve finansal merkezler sadece finansal hizmetlerin sunulduğu yerler olarak kalmamış, mali kurumlara destek olan, girdi sağlayan, profesyonel hizmetler sunan kurumları da içinde barındıran yerler haline gelmiştir. Bu bağlamda finansal merkezler genel olarak, uluslararası, bölgesel, ulusal, ürün odaklı ve offshore finans merkezleri olarak sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.¹

1.2.1. Uluslararası (Küresel) Finans Merkezleri

Uluslararası finansal merkezleri “dünyanın her yerindeki kurumların dünyanın her yerindeki finansal araçları kullanarak işlem yaptığı yerler” şeklinde tanımlamak mümkündür (Öztangut, 2007:1). Bir yerin uluslararası finans merkezi olarak adlandırabilmesi için (i) yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması, (ii) finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması, (iii) uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması, (iv) finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile bu merkezde yer alması, (v) piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi gibi bazı ayırt edici özellikler ön planda olmaktadır (Cantürk, 2012: 69). Bu özelliklere haiz yerlerde gerçekleştirilen faaliyetlerin artması; bazı şehirlerin “dünya şehirleri” adıyla anılmalarına neden olmuştur. Banka şube sayıları, döviz işlemleri yoğunluğu, menkul kıymet piyasalarının büyüklüğü, işlem hacmi, sigorta poliçe değerleri gibi unsurların dikkate alınarak yapıldığı bir sınıflandırma ile küresel finansal merkezler “dünya şehirleri” adı altında gruplara ayrılmıştır ve bu merkezler Tablo 1.1’de sunulmuştur. Önem derecelerine göre alfa, beta ve gama şeklinde sınıflandırılan şehirler yine önem derecelerinin de kendi içinde sınıflandırılmaya tabi tutulmasıyla 1, 2 ve 3 grup şeklinde derecelendirilmiştir. Tablo 1.1’de görüldüğü üzere Londra, New York, Paris, Tokyo şehirleri, uluslararası finansal merkezler sıralamasında hem önem derecesi açısından hem de bulunduğu grup açısından ilk sıralarda yer almıştır. Finans sektörünün kalbinde yer alan borsaların büyük bir kısmı yine bu şehirlerde bulunmaktadır. Şikago, Frankfurt, Hong Kong,

¹ Detaylı bilgi için bkz. İstanbul International Financial Center, <http://iifc.com.tr/> (12.09.2017)

Singapur, Los Angeles, Milano’da önem derecesi yüksek ancak ikinci grupta yer alan uluslararası finansal merkezlerdir. Ancak bu merkezlerin içinde bulunduğu grup ve önem derecesi yıllar itibariyle farklılık gösterebilmektedir. Örneğin City of London’ın yaptığı bir araştırmada dünyanın en önemli on uluslararası finans merkezleri sırasıyla Londra, New York, Singapur, Hong Kong, Zürih, Cenevre, Tokyo, Chicago, Frankfurt ve Sidney olarak belirlenmiştir (SERPAM, 2012: 2).

Tablo 1.1: Önde Gelen Finans Merkezlerin Sınıflandırılması

Önem Derecesi	Alfa Şehirler	Beta Şehirler	Gama Şehirler
1. Grup	Londra, New York, Paris, Tokyo	San Francisco, Sidney, Toronto, Zürih	Amsterdam, Boston, Caracas, Dallas, Düsseldorf, Cenevre, Houston, Jakarta, Johannesburg, Melbourne, Osaka, Prag, Santiago, Taipei, Washington
2. Grup	Şikago, Frankfurt, Hong Kong, Singapur, Los Angeles, Milano	Brüksel, Madrid, Meksika	Bangkok, Pekin, Montreal, Roma, Stockholm, Varşova
3. Grup	-	Moskova, Seul	Atlanta, Barselona, Berlin, Buenos Aires, Budapeşte, Kopenhag, Hamburg, İstanbul, Kuala Lumpur, Manila, Miami, Minneapolis, Münih, Şangay

Kaynak: Beaverstock, Smith, and Taylor, 1999: 89.

Özellikle, dünyanın iki önemli uluslararası finans merkezi olarak anılan Londra ve New York sürekli rekabet halindedir. Özellikle Londra, gerek altyapı gerekse politika anlamında uluslararası finansal merkezleri arasındaki yerini daha da güçlendirmek için çalışmalar yapmaktadır. Londra, hem gelişmiş yurtiçi ekonomisinden hem de küresel finansal hizmetler sektöründen büyük payı almakta, dünyanın bankacılık merkezi ve Avrupa’nın ana iş merkezi olarak tanıtılmaktadır. Öyle ki Avrupa’nın en büyük şirketlerinin beşte birine ev sahipliği yapan bu merkezdeki yabancı bankalar, İngiltere bankacılık varlıklarının %54’üne karşılık gelmektedir (SERPAM, 2012: 6). On yıllık süreçte uluslararası finansal merkezlerin sıralamasının incelendiği Tablo 1.2’de Londra ve New York, küresel finans merkezi olarak zirveyi beraber paylaşıyor gibi görünse de ağırlıklı olarak Londra’nın birinci sırada olduğu göze çarpmaktadır. Londra ve New York’u, üçüncü ve dördüncü sırada Hong Kong ve Singapur paylaşmaktadır.

Bugün Londra'nın küresel finans merkezleri arasında ön sıralarda yer almasında ABD'nin etkisi bulunmaktadır. Öyle ki 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ABD'nin ekonomik alandaki baskıcı ve sınırlandırıcı uygulamaları, finansal işlemleri yeni yol ve yöntemler bulmaya itmiş ve bunun sonucunda finansal işlemlerin sınır ötesine kaymasına neden olmuş, sermaye ve para piyasaları Londra'da oluşmuştur. Londra'nın yabancı yatırımcılara yönelik olumlu düzenlemelerinin de etkisiyle burada çok sayıda yabancı mali kurumların oluşmasına olanak sağlamış, böylece Londra kendi para birimi olan sterlin dışında, dolar para birimi ile yabancı yatırımcıları buluşturan işlemlerin yapıldığı ilk merkez olmuş ve zamanla uluslararası bir finansal merkez haline gelmiştir (Uzunoğlu vd., 2000: 41).

Tablo 1.2: Küresel Finans Merkezleri İndeksi (GFCI), 2007-2017

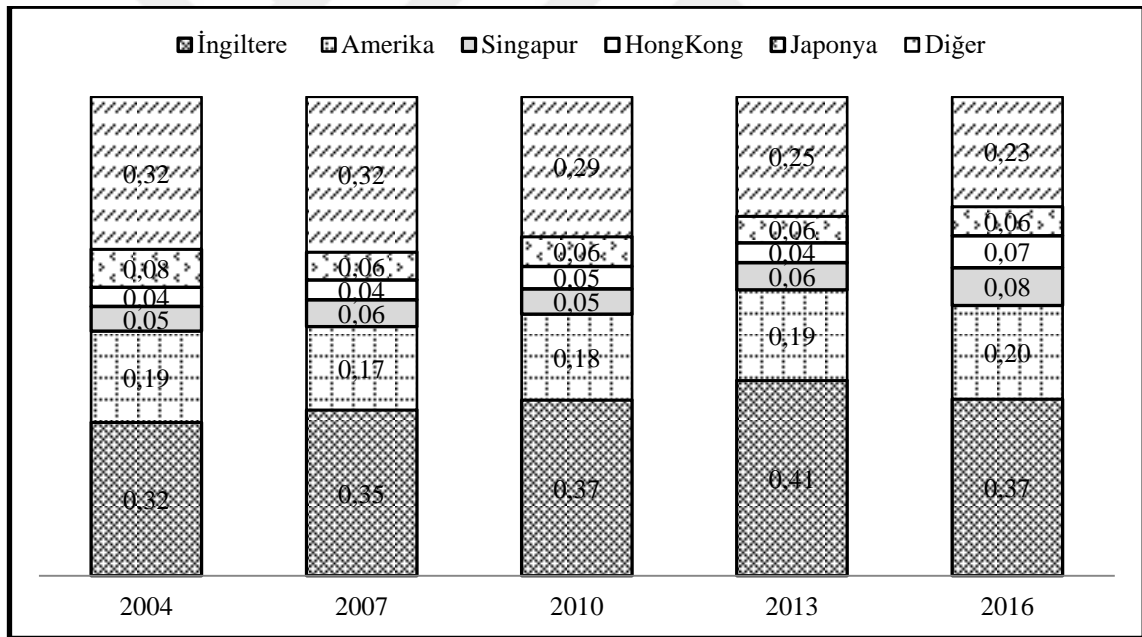
Yıllar	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Küresel Finans Merkezi	GFCI 2	GFCI 4	GFCI 6	GFCI 8	GFCI 10	GFCI 12	GFCI 14	GFCI 16	GFCI 18	GFCI 20	GFCI 21
Londra	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1
New York	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2
Singapur	4	3	4	4	4	4	4	4	4	3	3
Hong Kong	3	4	3	3	3	3	3	3	3	4	4
Tokyo	10	7	7	5	6	7	5	6	5	5	5
San Francisco	14	17	17	14	9	12	12	5	9	6	6
Şikago	8	8	8	7	7	8	14	12	11	8	7
Sidney	9	10	16	10	15	15	15	23	15	11	8
Boston	14	11	18	13	12	11	7	9	12	7	9
Toronto	12	12	13	12	10	10	11	11	8	13	10
Washington DC	18	22	20	17	14	14	17	10	10	10	12

Kaynak: Z/Yen Group, 2017.

Uluslararası finans merkezi olarak önde gelen bir diğer merkez de New York'tur. 1817 yılında New York Borsası'nın açılmasıyla şehrin finansal merkez olma süreci hızlanmıştır. Başta bankacılık olmak üzere finansal sektörde faaliyet gösteren işletme merkezlerinin, uluslararası büyük şirketlerin New York'ta yoğunlaşması, bununla birlikte 1913 yılında ABD'nin merkez bankası Federal Rezerv Kurulu'nun (FED) da

burada faaliyete başlaması “Wall Street” olarak bilinen New York finans merkezinin etki alanının ve işlevselliğinin artmasını sağlamıştır. Bugün NYSE ve NASDAQ borsaları, piyasa değerlerinin dikkate alınarak yapıldığı sınıflandırmada dünyanın en değerli borsaları arasında yer almaktadır (SETA, 2017: 26). Söz konusu bu iki uluslararası finans merkezinin büyüklüğünü, uluslararası piyasalardan aldığı paylarda da görmek mümkündür. Şöyle ki, Grafik 1.3’de de görüleceği üzere, uluslararası finansal merkezlerde gerçekleştirilen günlük işlemlerde, en çok pay İngiltere ve Amerika’ya aittir. Bu iki ülkeyi Japonya ve Singapur izlerken, şekilde görülen ülkelerin dışındaki diğer ülkelerin toplam günlük işlem hacmi İngiltere’yi yakalayamamaktadır. Bu durum İngiltere’nin uluslararası finansal piyasalarda liderliği elinde bulundurduğunun kanıtı olarak gösterilebilir.

Grafik 1.3: Uluslararası Finans Merkezlerinde Günlük İşlem Hacmi Ülke Payları (%), 2004-2016

Kaynak: BIS, 2016.

1.2.2. Bölgesel Finans Merkezleri

Belirli bir coğrafi bölgede finans sektörünün büyüklüğü ile öne çıkan ve çevresindeki ülkelerin de ihtiyaçlarına cevap verebilen finansal merkezlerdir. Bu

merkezler, küresel finans merkezleri ile rekabete girmekte ve bu rekabette öne çıkmak için çeşitli düzenlemelere gitmektedirler (Alp, 2000: 44-45). Bölgesel finansal merkezlerde yabancı kurumlar yer alıyor olsa da ağırlık yerli kurumların olup, söz konusu merkezlerdeki finansal, hukuksal düzenlemeler karmaşık ve katıdır (SERPAM, 2012: 4-5). Bu nedenle, bölgesel finansal merkezler büyük ekonomik yapısı ve finansal piyasalarının gelişmişliğine rağmen uluslararası finansal merkez olarak adlandırılmamaktadır. Örneğin Frankfurt, Paris gibi finansal merkezler bu bölgelere örnek olarak gösterilebilir.

1.2.3. Ulusal Finans Merkezleri

Ülkelerin kendi içinde finansal kurumlarının, piyasalarının ve işlemlerinin yoğunlaştığı merkezler olmakla birlikte; söz konusu finansal merkez türündeki merkezler yurtiçi finans hizmeti talebine göre şekillenmekte ve düzenlemeler buna göre yapılmakta, işlemlerin önemli bölümünün yerel işlemler oluşturmaktadır (Çevik, 2012: 29). Bununla birlikte bu merkezlerde ülkenin sınır ötesi işlemleri de yapılabildiğinden, uluslararası piyasalar ile bütünleşme sağlanabilmektedir. Ulusal finansal merkezler örnek olarak Brüksel, Milano kentleri gösterilebilir. Ayrıca Türkiye’de ulusal finansal merkez grubunda yer almaktadır. Bulunduğu coğrafi konum itibariyle Doğu Avrupa, Ortadoğu ve Orta Asya bölgelerindeki en büyük ekonomiye sahip olan Türkiye’de, “İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Projesi” 2007-2013 dönemini kapsayan Dokuzuncu Kalkınma Planı’nda yer almıştır. Yine bulunduğu coğrafi konum gereği, diğer illere göre sanayi, ticaret ve iş dünyasında daha gelişmiş bir şehir olan İstanbul hem bölgesel hem de uluslararası alanda bir finans merkezi olmak için güçlü bir aday konumundadır (SETA, 2017: 51). “İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma” projesine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

1.2.4. Ürün Odaklı Finans Merkezleri

Ürün odaklı finansal merkezler belirli hizmet alanlarına veya ürünlere odaklanmıştır. Finans piyasalarının ve hukuki yapılarının belirli finansal hizmetlerin sunulmasına avantaj yaratacak şekilde düzenlenmesi, bazı finansal ürün ve hizmetlerin sunumunda yabancı mali kurumlara yönelik vergi ve benzeri avantajlar sunması, genellikle uluslararası veya bölgesel finansal merkezlere yakın yerlerde kurulup bu merkezleri belirli finansal hizmetler için tamamlaması, ürün odaklı finansal merkezlerin belirgin özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Lüksemburg yatırım hizmetleriyle ön plana çıkarken, Zürih özel bankacılıkta, Dublin operasyonel işlemlerde ön plana çıkmaktadır (SERPAM, 2012: 5).

1.2.5. Offshore Finans Merkezleri

Offshore finans merkezleri sahip oldukları özellikleri itibariyle diğer merkezlerden farklılık göstermektedir. Ancak söz konusu merkezler için kesin bir sınıflandırma yapılması mümkün değildir. Çünkü iyi gelişmiş finans piyasaları ve altyapısıyla önde gelen uluslararası ve bölgesel finansal merkezlerde, gerçekleştirdikleri işlemler itibariyle “offshore finans merkezi” tipinde yer alabilmektedir.² Bu nedenle offshore finans merkezlerinin sayısında ve sınıflandırılmasında (coğrafi bakımdan, vergi rejimleri vb. açılardan) belirli bir mutabakata varılmış değildir. Son verilere göre offshore finans merkezlerinin sayısı IMF’ye göre 46, OECD’ye göre 62, Tax Justice Network’a (TJN)³ göre 69 olarak kabul edilmektedir. 2015 yılında ABD Kongresi Araştırma Servisi’nin (CRS) yayımladığı listede ise 50 vergi cenneti tanımlanmıştır (Gravelle, 2015: 4). Bu sayı farklılığı uluslararası kurumların offshore finans merkezlerine yükledikleri anlama göre değişmektedir. Şöyle ki OECD bu merkezleri vergi cenneti; IMF, offshore finans merkezleri; KPMG;⁴ vergisiz ya da düşük vergili yerler olarak adlandırmaktadır (Raposo ve Mourao, 2013: 313). Tablo 1.3’te IMF, OECD ve TJN’ ye göre vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerinin listesine yer verilmiştir.

² Detaylı bilgi için bkz. IMF (2000).

³ 2003 yılından bu yana vergi adaletini sağlamaya yönelik küresel çalışmalar yapan bir gruptur.

⁴ İsmi kurucularının baş harflerinden alan; küresel çapta denetim, vergi ve danışmanlık hizmeti sunan ve sektöründeki en büyük uluslararası şirketlerden biridir.

Tablo 1.3: Dünyadaki Başlıca Offshore Finans Merkezleri/Vergi Cennetleri

Offshore Finans Merkezleri ve Vergi Cennetleri	OECD	FSF-IMF 2000	TJN 2005
1. Andorra	*	*	*
2. Anguilla	*	*	*
3. Antigua ve Barbuda	*	*	*
4. Aruba	*	*	*
5. Avustralya	0		
6. Avusturya	0		
7. Bahamalar	*	*	*
8. Bahreyn	*	*	*
9. Barbados	X	*	*
10. Belçika	0		*
11. Belize	*	*	*
12. Bermuda	*	*	*
13. İngiliz Virgin Adaları	*	*	*
14. Kanada	0		
15. Cayman Adaları	*	*	*
16. Cook Adaları	*	*	*
17. Kosta Rika		*	*
18. Kıbrıs	*	*	*
19. Dominik	*	*	*
20. Dubai			*
21. Finlandiya (Åland)	0		
22. Fransa	0		
23. Almanya (Frankfurt)	0		*
24. Cebelitarık	*	*	*
25. Yunanistan	0		
26. Grenada	*	*	*
27. Guernsey, Sark ve Alderney	*	*	*
28. Hong Kong		*	*
29. Macaristan	0		*
30. İzlanda	0		*
31. İrlanda	0	*	*
32. Man Adası	*	*	*
33. İsrail (Tel Aviv)			*

Tablo 1.3 (Devam): Dünyadaki Başlıca Offshore Finans Merkezleri/Vergi Cennetleri

Offshore Finans Merkezleri ve Vergi Cennetleri	OECD	FSF-IMF 2000	TJN 2005
34. İtalya (Campioned'Italia & Trieste)	0		*
35. Jersey	*	*	*
36. Kore	0		
37. Letonya			
38. Lübnan		*	*
39. Liberya	*		*
40. Lihtenştayn	*	*	*
41. Lüksemburg	0	*	*
42. Macao		*	*
43. Malezya (Labuan)		*	*
44. Maldivler	x		
45. Malta	*	*	*
46. Marshall Adaları	*	*	*
47. Mauritius	*	*	*
48. Monaco	*	*	*
49. Montserrat	*	*	*
50. Nauru	*	*	*
51. Hollanda	0		*
52. Hollanda Antilleri	*	*	*
53. Niue	*	*	*
54. Kuzey Mariana Adaları			*
55. Palau		*	
56. Panama	*	*	*
57. Portekiz (Madeira)	0		*
58. Rusya (İngušetya)			*
59. Saint Kitts& Nevis	*	*	*
60. Saint Lucia	*	*	*
61. Saint Vincent ve Grenadinler	*	*	*
62. Samoa	*	*	*
63. San Marino	*		
64. SãoTomé e Príncipe			*
65. Seyşel Adaları	*	*	*
66. Singapur		*	*
67. Somali			*

68. Güney Afrika			*
------------------	--	--	---

Tablo 1.3 (Devam): Dünyadaki Başlıca Offshore Finans Merkezleri/Vergi Cennetleri

Offshore Finans Merkezleri ve Vergi Cennetleri	OECD	FSF-IMF 2000	TJN 2005
69. İspanya (Melilla)	o		*
70. İsveç	o		
71. İsviçre	o	*	*
72. Tayvan (Taipei)			*
73. Tonga	x		*
74. Türkiye (İstanbul)	o		
75. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti			*
76. Türk ve Caicos Adaları	*	*	*
77. Birleşik Krallık (Londra)			*
78. Uruguay			*
79. ABD Virgin Adaları	*		*
80. ABD (New York)	o		*
81. Vanuatu	*		*

*: OECD ve Tax Justice Network (2007) göre vergi cennetlerini, FSF/IMF'ye göre offshore finans merkezlerini göstermektedir.

o: OECD'ye göre zararlı tercihli vergi rejimine sahip potansiyel ülkeleri göstermektedir.

x: OECD'nin yaptığı çalışmada artık vergi cenneti sayılmayan ülkeleri göstermektedir.

Kaynak: TJN, 2018.

1.3. Offshore Finans Merkezleri: Tanımı, Mahiyeti ve Özellikleri

Offshore terimi ülke dışı veya kıyı ötesi anlamına gelmektedir. Offshore finans merkezleri de ülke dışından sağlanan fonların, ülke dışında ya da ülke içinde kullandırıldığı, özellikle serbest bölgelerde faaliyet gösteren ve bulunduğu ülkenin vergi mevzuatı, bankacılık ve mali sınırlamaları dışında kalan finansal hizmetlerin yürütüldüğü merkezler olarak dikkatleri üzerine çekmektedir.

Offshore finans merkezleri için yapılan ortak bir tanım bulunmamaktadır. Örneğin, “öncelikli olarak yerleşik olmayanlar kişiler ve kurumlar için finansal aracılık yapan ve bankacılık camiasının portföy kararları üzerinde vergi ve benzeri kontrolleri içeren müdahaleci ve pahalı resmi düzenlemelerin olmamasıyla dikkat çeken merkezler” (Dufey ve Giddy, 1978: 37) bu bölgeleri ifade etmek için yapılmış bir tanımdır. Bir diğer tanımda

“coğrafi olarak veya mevzuat açısından büyük düzenleyici birimlerden ayrılmış finansal faaliyetlere ev sahipliği yapan merkezler” (Hampton, 1996: 4) şeklinde yapılmıştır. Yine “normal yargı alanlarından farklı olarak, bankaların normalde uygulanan çok çeşitli düzenlemelerden muaf olduğu yargılar” (Errico ve Musalem, 1999: 6) bir diğer offshore finans merkezi tanımı olarak dikkat çekmektedir. “Yerleşik olmayan işletmeyi ve yabancı para cinsinden işlemleri çekmek için bilinçli bir biçimde piyasaya serbest girişe izin veren; vergiler, harçlar ve düzenlemeler söz konusu olduğunda esnek tutum sergileyen şehirler, alanlar veya ülkeler”de offshore finans merkezlerini tanımlamak için kullanılmıştır (McCharty, 1979: 3).

Farklı tanımlamalar yapılsa da, normal alışılmış vergisel, idari vb. düzenlemelerden yoksun oluşu hemen hemen her tanımın paydasında yer almaktadır. Özellikle vergisel konular başta olmak üzere, işlem kayıt vb. alanlarda da istisnalar sağlayarak yabancı mali kurumlara ve uluslararası fonlara aracılık ve ev sahipliği yapan söz konusu merkezlerde, finansal ürün ve hizmetlerin bu merkezlerden sunulması, maliyet ve getiri açısından yatırımcılara, borçlanıcılara ve mali kurumlara avantajlar sağlamaktadır (Çevik, 2012: 28). Offshore finans merkezleri için literatürde yapılan tanımlamalara genel olarak bakıldığında, (i) yerleşik olmayanlarla iş yapan nispeten çok sayıda finansal kuruluşa sahip, (ii) düşük veya sıfır vergilendirme, ılımlı finansal düzenleme ile bankacılık gizliliği/anonimliği hizmetlerini yaygın bir şekilde sunan, (iii) kendi ekonomisini finanse etmek için ağırlıklı olarak dış varlıkların ve yükümlülüklerin olduğu finansal sistemlerin olduğu yargı bölgeleri ifadeleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte yine literatürde offshore finans merkezleri, vergi cennetleri olarak anılsa da çok ciddi bir farklılık olmamakla birlikte, vergi cennetleri yabancı gerçek ve tüzel kişilere vergi avantajı sağlayan, kazançlar için hem daha iyi ve daha uygun prosedür hem de kazançları gizleme imkânı sunan bölgeler için kullanılmaktadır (Şen ve Sağbaş, 2017: 472). OECD'nin raporunda⁵; (i) hiç verginin olmayışı ya da nominal vergilerin varlığı, (ii) şeffaflıktan yoksun, faaliyetlerin elle tutulur derecede önemli olma gerekliliğinin bulunmaması, (iii) genellikle düşük vergilemeden istifade eden işletmeleri ve kişileri barındırması, (iv) vergi otoritelerine karşı koruyan sıkı düzenlemelerin varlığı, mükellefler hakkında bilgi alışverişini engelleyen yasal ve idari kuralların bulunmasından kaynaklanan etkili bilgi değiş tokuşundan yoksun olması gibi unsurları barındıran bölgeler vergi cenneti olarak göstermiştir.

⁵ Bkz. OECD (1998).

Bir başka deyişle offshore finans merkezi terimi, vergi cenneti özelliklerine sahip bazı ülkeleri tanımlamak için kullanılmakla birlikte çok daha genel bir tanımdır (Tobin ve Walsh, 2013: 402). Zira vergi cennetleri, kişi ve kurumlara sağladığı vergi avantajlarıyla ön plana çıkarken offshore finans merkezlerinde vergisel avantajlara ilaveten gerek yatırım, gerek maliyet, gerekse işlem kolaylığı ve sermayenin mobilitesi açısından pek çok hizmet ve imkân sunulmaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin vergisel açıdan sağladığı avantajlar dikkate alındığında her ülke bir dereceye kadar vergi cenneti sayılabilmektedir. Offshore finans merkezlerinin belirlenmesinde; belli başlı vergi oranları, vergi teşvikleri, vergi kanunlarının istikrarı, anlaşmalı ülke ağları gibi vergisel nitelikli unsurlar ile politik /ekonomik istikrar, ticari ve finansal altyapı, sabit döviz kuru, varlıkların oluşum/ tasfiye kolaylığı, piyasaya giriş kolaylığı, yetkin personellerin varlığı gibi vergi dışı unsurlar dikkate alınmaktadır (Sinha ve Srivastava, 2011: 993-994). Genellikle küçük ada, okyanus ülkelerinde kurulan, mevzuat düzenlemelerinin basit ve sade olduğu bu merkezlere olan ilgi her geçen gün daha da artmaktadır. Çünkü offshore finans merkezlerine akan sermayenin ve burada gerçekleşen işlemlerin hacminde küreselleşme ve teknolojik gelişmelere paralel olarak ciddi artışlar yaşanmaktadır.

OECD'nin vergi cenneti olarak adlandırdığı bu söz konusu özellikli bölgeler IMF tarafından offshore finans merkezleri olarak adlandırılmaktadır. Offshore finans merkezlerinin karakteristik özellikleri IMF'in 2000 yılında yayınlamış olduğu bir raporda⁶ ortaya konmuştur. Bu rapora göre offshore finans merkezlerinin öne çıkan özellikleri (i) göreceli olarak birçok finansal kurumun bulunduğu ve öncelikli olarak yerleşik olmayan kişilerle çalışıldığı yerler olması; (ii) düşük veya sıfır vergileme, ılımlı veya hafif mali düzenlemeler, (iii) kendi ekonomilerini finanse etmek için yerli finansal varlık ve yükümlülükler nazaran, dış varlıkları ve yükümlülükleri olan finansal sistemler, (iv) bankacılık gizliliği ve anonimlik gibi hizmetlerin bir kısmını yahut tamamını ifa eden hizmetleri sağlaması şeklinde belirlenmiştir.

Offshore finans merkezlerinde hesap gizliliği büyük önem taşımaktadır. Söz konusu merkezlerin tercih edilme nedenleri arasında gizlilik büyük önem arz etmektedir. Bu merkezlerdeki banka veya diğer finansal kurumlar, müşterilerine ilişkin bilgileri,

⁶ Bkz. IMF (2000).

ciddi durumlar dışında (terörle mücadele vb.) yurtdışında kamu kurumları dâhil üçüncü kişilere vermemektedir (Altaş, 2011: 21).

Bununla birlikte offshore finans merkezlerinin bir diğer özelliği, yabancı finans kurum ve kuruluşlarının söz konusu merkezlerde faaliyette bulunmaları için gerekli işlemlerin, normal yapılan işlemlere nazaran çok daha kolay ve hızlı bir şekilde yapılabilmesine imkân vermesidir. Offshore finans merkezlerinde yapılan bankacılık ve finansal faaliyetler işleyiş ve teknik açıdan yerleşik bankalardan ve finansal faaliyetlerden farklılık göstermektedir. Örneğin, bu merkezler kambiyo denetimi dışında oldukları için söz konusu işlemleri kolaylıkla yapabilmektedirler. Bu gibi istisnai durumlar, söz konusu merkezlerin farklı bir hukuki düzenlemeye göre değerlendirilmesini gerektirmektedir. Bununla birlikte bu konudaki hukuki ve idari farklılıklar, offshore finans merkezlerinden yararlanan piyasa katılımcılarına açık ve anlaşılır bir şekilde sunulmaktadır. Buna karşın piyasa katılımcılarının bu merkezlerde gerçekleştirdiği işlem ve faaliyetler yerleşik bankaların uyguladığı gizlilik prosedüründen çok daha sert bir biçimde uygulanmaktadır (Pekcan, 2010: 14). Zira offshore finans merkezleri cazip hale getiren en önemli özelliği gizliliğidir. Örneğin offshore finans merkezlerindeki yetkililerin Türkiye'deki hesapları istedikleri zaman inceleme hakları bulunmasına rağmen, Türkiye'nin yahut bir başka ülkenin söz konusu merkezdeki hesapları inceleme hakkı, hesapların bulunduğu ülkenin inisiyatifine bağlı olmaktadır. Dahası bu merkezlerde bürokrasinin etkisinden bahsetmekte zor olduğundan, piyasa katılımcılarının gerçekleştirdikleri finansal faaliyetleri olumsuz etkileyebilecek yasal düzenlemeler bakımından güvence sağlanmaktadır.

Bununla birlikte offshore finans merkezlerinde yargısal/resmi denetimler ya düşüktür ya da hiç yoktur. Bu durum piyasa katılımcılarının düşük vergi vererek yahut vergiden tamamen muaf tutularak daha yüksek faiz oranlarından yararlanmasına, kâr marjlarının artmasına, kendi ülkesinin ekonomik ve siyasi risklerden kaçabilmesine ve dahası yasal olmayan yollarla elde ettiği kazancı saklamasına, devredilebilmesine yahut elden çıkarılmasına imkân sunmaktadır. Haliyle bu tür işlemler yasa ve denetimin dışında kalmaktadır. Bu da offshore finans merkezlerinin yasallığının sorgulanmasına neden olmaktadır. Oysaki offshore finans merkezleri farklılığı, gelişmiş ülkelerdeki denetim mekanizmasına kıyasla içerisinde daha esnek denetim ve düzenlemeleri barındırmasıdır. Söz konusu bu denetim eksikliği/esnekliği offshore finans merkezleri,

illegal yollarla elde edilen kazançların kayıt altındaki ekonomiye aktarıldığı yerler haline getirmektedir. Diğer bir anlatımla vergilerden kaçınmanın, vergi kaçırmanın tam yasal yolu offshore finans merkezlerinden geçmekte olup, söz konusu bu merkezler gerek ABD, gerek AB, gerekse uluslararası hukuka göre tamamen yasaldir. O halde denilebilir ki offshore finans merkezleri değil, bu merkezlerde gerçekleştirilen finansal işlem ve faaliyetlerin tamamı olmasa bile büyük bir kısmı yasadışıdır. Tüm bunların yanında bu merkezlerden istifade eden kişilerin vergi kaçırmaktan ziyade vergiden kaçınmak maksadını güttüğü de söylenebilir. Çünkü üzerindeki objektif ve sübjektif vergi yükünü en aza indirmek isteyen mükellef, vergi planlaması sonucu bu merkezleri tercih edilmektedirler.

Özetlemek gerekirse, offshore finans merkezleri; sunulan hizmetlerin, grup hizmetler veya paylaşılan hizmetler şeklinde sunulduğunda işletmelerin maliyetlerini azaltması, sermayenin ve kaynakların etkin bir şekilde hareket etmesini sağlayarak küresel yatırımlar için fırsat sağlaması, finansal işleri gizlilikle yönetme ve haksız taleplerden yasal koruma sunması, aracı kuruluşların sıkı döviz kontrol yönetmeliklerinin üstesinden gelmesine izin vermesi ve kurumların vergilerden önemli derecede tasarruf etmesini sağlaması gibi nedenler için tercih edilmektedirler (Sinha ve Srivastava, 2011: 992).

Uluslararası şirketler yukarıda bahsi geçen unsurları dikkate alarak yatırım tercihinde bulunmaktadırlar. Tablo 1.4'de, bir şirketin kurulum aşamasında dikkate alacağı unsurlara göre offshore finans merkezlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Ödenmesi gereken sermaye, muhasebe gereksinimi, vergilendirme, kuruluş süresi, hissedar sayısı ve müdür sayısına bağlı olarak yapılan karşılaştırmada, hemen hemen çoğu merkezde, bir şirketin herhangi bir sermayeye gerek duyulmadan çok kısa bir sürede kurulabildiği açıkça görünmektedir. Bununla birlikte yine hemen hemen çoğu merkezde, şirketin karı üzerinden %0 vergileme yapıldığı da görünmektedir.

Tablo 1.4: Seçilmiş Offshore Finans Merkezlerin Belirli Kriterler Bazında Mukayesesi

ÜLKE	Ödenmesi Gereken Sermeye	Muhasebe Gereksinimi	Kar Üzerinden Vergilendirme (%)	Kuruluş Süresi	Minimum Hissedar Sayısı	Minimum Müdür Sayısı
Angolla	0 €	-	0	2-3 Gün	1	1
Bahamalar	0 €	-	0	10 Gün	1	1
Belize	0 €	-	0	2-3 Gün	1	1
BVI	0 €	-	0	2-3 Gün	1	1
Kıbrıs	0 €	+	13	10 Gün	1	1
Delaware	0 €	-	0	2 Gün	1	1
Florida	0 €	-	0	3-4 Gün	1	1
Cebelitarık	0 €	+	10	7 Gün	1	1
Honk Kong	1 HK \$	+	0a ¹	1 Gün	1	1
Letonya	0 €	+	15	3 Gün	1	1
Aziz Lucia	0 €	-	0	1-3 Gün	1	1
Malta	240 €	+	5	3 Gün	1	1
Morityus	0€	+	0	7 Gün	1	1
Nevis	0 €	-	0	1-2 Gün	1	1
Panama	0 €	-	0	3-4 Gün	1	1
RasAl Khaimah	0 €	-	0	1-2 Gün	1	1
Samoa	0€	-	0	1-2 Gün	1	1
Seyşeller	0 €	-	0	1-2 Gün	1	1
Singapur	1 SGD	+	8.5-17	1-5 Gün	1	1
İsviçre	100000 CHF	+	8-35	10 Gün	1	1
İngiltere	1 GBP	+	21	10 Gün	1	1
St. Vincent	0 €	-	0	2-3 Gün	1	1

^{a1} Hong Kong dışında elde edilen gelir üzerinden vergi alınmaz.

Kaynak: Offshore Turk, 2018.

1.4. Offshore Finans Merkezlerinin Doğuşu, Gelişimi ve Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Faktörler

1.4.1. Offshore Finans Merkezlerinin Doğuşu ve Gelişimi

Offshore finans merkezlerinin gelişimini, finansal piyasaların tarihsel gelişimi ile birlikte ele almak yanlış olmayacaktır. Ekonomik entegrasyonun en önemli ayağını oluşturan finansal piyasaların tarihi, insanoğlunun alış-veriş ilişkilerinin uzandığı ilk dönemlere kadar gitmektedir. Takas usulüyle başlayan alış-veriş süreci, paranın icadıyla ete kemiğe bürünen ticarete yeni bir boyut kazandırmıştır ve bu ticaret, paradan para kazanma imkânı veren finans piyasasının oluşumuna da zemin hazırlamıştır. Bu sebeple finans piyasasının tarihinin, ticaretin tarihinden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir.

Malın malla değiştirildiği dönemden, yani insanlığın var olduğu dönemden bu yana gündelik hayatımızda yeri olan ticaret, paranın icadıyla daha da kolaylaşmış ve yaygınlaşmıştır. Ancak konumuz açısından ticarete bir diğer sıçrayışın yaşandığı Ortaçağ dönemine kadar inmek yeterli olacaktır ki bu dönem içinde en büyük buluşları, teknik gelişmeleri, keşfedilen yeni ticaret yollarını, ideolojik yapıdaki önemli değişimleri barındıran önemli bir dönemdir. Ülkeler arasında yaşanan hammadde ve pazar arayışları, bu dönemde ortaya çıkan ve merkantilizm⁷ olarak adlandırılan ekolün de etkisiyle daha da hızlanmış, İngiltere’de ortaya çıkan sanayi devrimiyle ticaret çok daha kolay yapılı hale gelmiştir (Öztopçu, 2016: 370). Sanayi ve ticaretle paralel olarak gelişen ülke ekonomilerinin artan finansman ve kaynak ihtiyacını karşılamak üzere, yurtiçi tasarrufların toplanması ve fon talep edenlere kullanılması, finansal hizmetlerin doğmasına yol açmış; sanayinin ve ticaretin yoğunlaştığı bölgelerde bankacılık, sigortacılık işlemlerinin ve kıymetli madenler ticareti ile deniz aşırı ticaretin finansmanına yönelik faaliyet gösteren ilk finansal merkezlerin doğumu gerçekleşmiştir (Uzunoğlu vd. 2000: 41).

Dünya genelinde yeni ticaret sahaları, kaynak ve finansman ihtiyacının ortaya çıkardığı rekabet, ülkelerde, ticarete uygulanan kısıtlamaları ve kotaları beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte ticaretteki kısıtlamalara, kotalara ek olarak ülkeler arasında

⁷ Devletin zenginliğini sahip olduğu değerli maden ve altınlarla ölçen, ithalatın kısıtlanıp, ihracatın teşvik edildiği ve dış ticaret fazlası oluşturmak ve kaynak girişini artırmak amacıyla ticaretin gelişmesine önem verildiği sistemdir.

kızışan üstünlük mücadeleleri zamanla tüm dünyayı I. Dünya Savaşı'na sürüklemiş ve sonrasında yaşanan gelişmeler, ülkeler arası sürtüşmelerin devam etmesi gibi görünüşte farklı ancak tabanda yatan aynı ekonomik nedenlerle II. Dünya Savaşı patlak vermiş, ticarete ve finans piyasalarında yaşanan gelişim durma noktasına gelmiştir. I. Dünya Savaşı'nın çözümleyemediği sorunlar ve ardından ortaya çıkan II. Dünya Savaşı, dünya üzerindeki dengelerin değişmesine neden olmuştur. II. Dünya Savaşı sonrası imzalanan "Bretton Woods" anlaşmasıyla dünyanın bozulan finansal ve ekonomik düzeni yapılandırılmaya çalışılırken, ABD'nin 1948-1951 yılları arasındaki "Marshall Planı" adı altındaki yardımları ile de Avrupa ülkelerinin yeniden imarı gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Yardımların Amerikan doları cinsinden yapılması, bu fonların ABD dışında dolaşmasına, dolayısıyla da ABD dışındaki bankalarda bulunan ABD doları cinsinden mevduatları ifade eden "euro dolar ve euro tahvil" piyasaların doğmasına neden olmuştur (Güçlü, 2004: 30).

II. Dünya Savaşı sonrası yaşanan bu ekonomik ve ticari durgunluğu ortadan kaldırmak ve parasal bir düzen sağlamak amacıyla ülkeler, daha sonraları dünya ekonomisine IMF ve Dünya Bankasını kazandıracak "Bretton Woods Anlaşması"na imza atmış, bu anlaşmayla 44 ülke parası için sabit kur esasını benimsenmiş ve anlaşmaya katılan her ülkenin parasının değerinin, ABD doları esas alınarak saptanması kabul edilmiş ve uluslararası para ve ödemeler sistemi denetim ve gözetim altına alınmıştır. Ancak ekonomik anlamdaki düzeltme çabalarının yanında dünya genelinde siyasi anlamda da sıkıntılar baş göstermiştir. Şöyle ki 20. yüzyılın ortalarında Sovyetler Birliği ve ABD arasında meydana gelen politik anlaşmazlıklar iki ülkeyi karşı karşıya getirmiştir. Sovyetler Birliği, ABD bankalarında bulunan fonlarına el konulur düşüncesiyle bu fonları, başta İngiltere olmak üzere Avrupa'ya transfer etmiştir.

Diğer yandan petrol krizinin patlak vermesiyle petrol üreten ülkeler elde ettiği gelirler de buna eklenmiştir. İngiltere, gelen bu fonları fon açığı bulunan ülkelere kullandırmak suretiyle gelir elde etmeye başlamış ve böylelikle Petro-dolar piyasası oluşmuştur. Dahası, İngiltere'nin bu fonları çekebilmek amacıyla banka sistemlerinde değişikliğe gitmesi, Londra'nın da ilk offshore finans merkezi olarak anılmasını sağlamıştır (Akdiş, 2006: 2). Olaylara geniş perspektiften bakabilen İngiltere, sığınacak liman arayışında olan bu fonlara liman olabilmek için o dönemde bankacılık başta

olmak üzere birçok alanda düzenlemeye gitmiştir. “Soğuk Savaş Dönemi” olarak adlandırılan o dönemde İngiltere adeta bir liman vazifesi görmüş ve gelen fonları yapılan düzenlemeler ile birlikte vergi ve zorunlu karşılık ayırma gibi külfet oluşturabilecek işlemlere tabi tutmamıştır. Bu durum offshore finans merkezlerinin oluşumuna zemin hazırlamış, denetim ve yasal yükümlülüklerini yerine getirmeyen kişi ve kurumlar denetimden uzak yerleri mesken haline getirmiştir. Ayrıca aynı dönemde ABD ve diğer ülkelerde baş gösteren ödemeler dengesindeki açık söz konusu ülkeleri sermaye denetimi yapmaya itmiş ve buda denetimden kaçmak isteyen mevduat sahiplerini sığınacak liman arayışına itmiştir. Diğer ülkelerin de fonlarını Avrupa’ya yönlendirmesi ve Petro-dolar piyasasının etkisi ile sermaye hareketlilik kazanmış ve uygulanan sabit kur rejiminin işlevsiz olduğunu ortaya koymuş, bunun yerine kur farklarından gelir elde edilebilen esnek kur rejimi yerini almıştır. Gün geçtikçe büyüyen bu uluslararası hesaplar ve fonlar, işlem maliyetlerini azaltmak ve devlet kontrollerinden kaçınmak amacıyla yerel ekonominin zayıf ve kısıtlamaların daha az olduğu coğrafyalara yönelmeye başlamış, ilk başta Karayip Adaları’nda ve küçük devletçiklerde oluşan bu merkezler; Ortadoğu, Avrupa ve Amerika gibi birçok alanda yaygınlaşmaya başlamıştır (Altaş, 2011: 21).

Offshore finans merkezlerinin gelişmesine etki eden bir diğer faktör de dünyada yaşanan politik, ekonomik küresel değişikliklerdir. “*Sanayileşme ile birlikte gelişmiş ülkelerin yurtdışı politikalarında etkin kaynak dağılımının gerçekleşeceği ve karların optimum olacağını savunan liberal düşüncenin etkisi ile sınırlarını yabancı ülkelere açma eğilimi yaygınlaşmış ve böylece ülkeler arası ticaretin artması ile birlikte fonların da serbestçe dolaşımı başlamıştır*” (Çeker, 2006: 2). Bu durum ülkelerin dış ticaret açıklarının artmasına dolayısıyla uluslararası ticaret ve sermaye hareketlerine kısıtlayıcı düzenlemeler, denetim ve vergi yükümlülükleri getirmelerine neden olmuştur. Sermayeye getirilen bu yükümlülükler ve kısıtlayıcı düzenlemeler, sermaye sahiplerinin bahsi geçen yükümlülüklerden kurtulmak adına, yasal kısıtlamaların ve benzeri yükümlülüklerin az olduğu yahut hiç olmadığı alanlara itmiş, bu durum offshore finans merkezlerinin ilk örneklerini ortaya çıkarmıştır. İlk olarak İngiltere’nin eski sömürge topraklarında kurulan offshore finans merkezleri, sahip olduğu imkânlar ve ayrıcalıkları sayesinde sayıları gün geçtikçe artmıştır (Akdiş, 2006: 2).

1.4.2. Offshore Finans Merkezlerinin Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Başlıca Faktörler

Diğer sektörlerde olduğu gibi finansal piyasada da birçok gelişme aslında bir zincir halkası gibi birbirini tetiklemekte, sebep-sonuç ilişkisi içerisinde yeni oluşumların, yeni uygulamaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Biraz daha geriye gidildiğinde aslında vergilerin ortaya çıkışı ile birlikte kişi ve kurumların söz konusu yükümlüklerden kaçınma girişimlerinin offshore finans merkezleri için zemin oluşturduğu söylenebilir. Örneğin, Antik Yunan'da yapılan ticaretlerde ürünün ithal olması durumunda %2'lik bir vergi alındığı tüccarların bu uygulamalardan kaçmak için mallarını Atina'nın açıklarında bulunan adalarda depoladığı aktarılmaktadır. Gerek işletmelerin gerekse bireylerin finansal uygulama ve düzenlemeler karşısında bu uygulamalardan kaçmak için almış olduğu pozisyon ve aşağıda belirtmiş olduğumuz faktörlerin birleşmesi offshore finans merkezlerinin ortaya çıkmasını tetiklemiştir.

1.4.2.1. Yüksek Vergi Rejimleri ve Etkili Vergi Tahsilatı

Vergi kabaca, kamu harcamalarını finanse etmek ve ekstra mali amaçları yerine getirmek amacıyla, devletin yahut yetkili kıldığı kurumların, gerçek ve tüzel kişilerden, egemenlik gücüne dayanarak (cebren) aldığı ve direkt karşılığı bulunmayan iktisadi değerler olarak tanımlanabilir. Devletin uyguladığı vergi politikaları, vergi oranlarının fazlalığı, tabana yayılmış bir vergi sisteminin varlığı ve benzeri nedenler, mükelleflerin ödediği vergiyi ve beraberinde devletin gelirlerini artırmaktadır. Bununla birlikte ödenen vergiler, mükellefler üzerinde de "vergi yükü" dediğimiz kavramı doğurmaktadır.

Vergi yükü, objektif ve sübjektif vergi yükü olarak iki kısımda incelenmektedir. Objektif vergi yükü, mükellefin belirli bir dönemde ödediği verginin yine belirli bir dönemde elde ettiği gelire oranlanması şeklinde ifade edilirken, mükelleflerin ödedikleri vergi dolayısıyla üzerlerinde hissettiği psikolojik baskı da sübjektif vergi yükü yani vergi tazyiki olarak adlandırılmaktadır. Mükellefler üzerindeki vergi yükünün fazlalığı, onları vergi yükünü hafifletebilecekleri yollara itmektir. Vergi yükünü hafifletmek isteyen mükellef, vergiyi doğuran olaydan kaçmakta, kanundaki boşluklardan, imtiyazlardan, istisnalardan ya da muafliktan yararlanma eğilimi gütmektedir.

Mükelleflerin bu davranışlarından ötürü, devlette kaybettiği vergi gelirini sağlamak için yeni vergiler getirmek, var olan vergi oranlarını artırmak, etkili vergi tahsil yöntemleri geliştirmek vb. yöntemlere başvurmaktadır. İşte devlet ile mükellefler arasında yaşanan bu çekişmeden offshore finans merkezleri yararlanmaktadır. Diğer bir anlatımla offshore finans merkezleri; yasal yaptırımlardan, ağır vergi oranlarından ve vergi yükünden kurtulmak isteyen, finansal piyasada aktif olan mükelleflerin ihtiyaçlarını karşılar hale gelmiştir. Böylelikle diğer ülkelerden sağlanan gelirleri kullanarak, vergiden kaçınmaya imkân sağlayacak şekilde, sahte vergisel adresler temin eden offshore finans merkezlerinde ciddi gelirler elde edilirken, sermaye kaynağı olan ülkeler vergi kaybına uğramaktadırlar (Aktan ve Vural, 2004: 11-12).

1.4.2.2. Politik ve Ekonomik Dengesizlikler

Ülke siyaseti ve ülkenin ekonomisi birbirleriyle yakından ilişkilidir. Ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı sağlamak, devletin maliye politikası amacı olduğundan, bu amacı gerçekleştirmek için siyasetçiler; vergi politikası, harcama politikası ve borçlanma politikası geliştirirler. Dolayısıyla erken seçime gidilmesi, siyasetçiler arasında uyuşmazlık vb. nedenlerle siyasette yaşanan dengesizlikler, geliştirilen politikaların aksamasına ya da tamamen değiştirilmesine neden olacağından, bundan da ilk etkilenen ülke ekonomisi olmaktadır.

Siyasette rol alanlar, özellikle ekonomide iyileştirmeler yapma vaadiyle oy toplamaya çalışırlar. Yüksek gelir ve düşük vergi oranları vaatleri, bugüne kadar hemen hemen her seçimde, dile getirilmiş bir konudur. Ancak, seçim ekonomisinde uygulanan genişletici maliye politikaları sonucu, talep arttırıcı, vergi azaltıcı uygulamalara gidilmesi, vergi oranlarının sık sık değiştirilmesi, seçimden sonraki süreçte de tam tersi politikaların uygulanması, yeni vergiler eklenmesi gibi ani veya kısa süreli birçok değişiklik, ülke ekonomisinde uzun dönemde ciddi sorunlar doğurabilmektedir. Politikaların etkisiyle ülke ekonomisinde yaşanan belirsizlikler de domino taşı misali, ülkedeki kamu gelirlerinin etkin kullanılmamasından, ülkeye yapılacak yatırımlara kadar çok geniş bir alanı etkileyebilmektedir.

Güçlü ve istikrarlı bir siyasetin varlığı, istikrarlı bir ekonomik büyüme ve kalkınmanın temel koşuludur. Ancak bu ilişkinin derecesi, ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Çünkü bu dereceyi, ülkedeki kamu kesiminin büyüklüğü belirlemektedir (Sezgin, 2013: 156). Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde geleceğe ilişkin belirsizlikleri ortadan kaldıran, güçlü ve istikrarlı siyaset, toplumun ve dış yatırımlarında güvenini kazanacağından, aksi durum söz konusu olduğunda sermayenin başka bölgelere kayması, gelişmekte olan ülkeler açısından sürpriz olmayacaktır. Hemen hemen aynı ekonomik koşullara sahip iki ülke arasında yapılacak tercihte, politik ve ekonomik dengesizliklerin yaşanmadığı ülkenin seçimi daha muhtemel olacaktır. Offshore finans merkezlerinde de, politik dengesizliklerin ve belirsizliklerin pek yaşanmadığı yerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu merkezleri tercih edenler bürokratik belirsizliklerin olmayacağından emindirler. Çünkü söz konusu merkezler uzun yıllar boyunca yatırımları kendi bölgelerine çekebilmek için ya hiç vergi almamışlar ya da sınırlı vergilendirme politikası gütmüşlerdir. Ayrıca sahip oldukları idari ve hukuksal mevzuatlarla da yatırımlar için cezbedici yerler haline gelmişlerdir. Dolayısıyla ekonomisini ağırlıklı olarak yabancı yatırımlar oluşturmaktadır. Bu nedenle, söz konusu merkezlerdeki hükümetler var olan politikalarından kolay kolay vazgeçmemektedir.

1.4.2.3. İş Alanlarının Uluslararası Nitelik Kazanması ve Küresel Ekonomik Büyüme Trendi

Teknoloji devrimiyle gelen kolaylıklardan birisi de para transferinin hızlı ve güvenilir bir şekilde yapılabilmesi olmalıdır. Paranın hızlı bir şekilde yer değiştirebiliyor olmasıyla küreselleşmesini hızlandıran finansal sistem, uluslararası yatırımlar ve ticaret için çok uluslu ve ulus ötesi şirketlerin yaygınlaşmasını ve yatırımcı sermayenin hızlı yer değiştirmesini sağlamıştır (Akdiş, 2006: 7).

İletişim imkânlarını kullanarak küresel anlamda tüketim kültürünü yayan ve tüm iktisadi faaliyetlerde belirleyici konuma gelen çokuluslu şirketler, sermaye ve üretiminin küreselleşmesini daha da hızlandırmış, yürüttükleri faaliyet ve uyguladıkları stratejiler aracılığıyla, uluslararası ticari akımlar ile yatırımların düzeyini ve ekonomik faaliyetlerin yoğunlaşacağı yerleri tayin eder konuma gelmişlerdir (Aktan ve Vural, 2004: 1-2). Gelişmekte olan ülkeler de, çok uluslu şirketlerin bu gücünden faydalanmak ve ekonomik

büyümelerini hızlandırabilmek gayesiyle, çokuluslu şirketlere ve yatırımlarına teşvikler vererek kaynak açıklarını karşılamayı amaçlamış, istihdam ve döviz temini için ihracat sorununu da çözebilmeyi hedeflemişlerdir. Böylelikle ülkeler, sermaye birikimini sağlayarak ve ekonomik güçlerini artırarak, küresel anlamda refaha ve itibara kavuşmayı amaçlamışlardır. Bulunduğu finansal merkezlerin dışsal ekonomilerinden yararlanan finansal kurumlar, çeşitli hizmetler veren mali kurumlar ile çok sayıda piyasada birlikte işlem yapmakta ve finansal hizmet talebinde bulunan müşterileri bir merkezde toplamaktadır. Büyük uluslararası kurumlar, ulusal kurumlar, yatırımcılar ve bireysel müşteriler çok geniş bir müşteri yelpazesi ve hacmi oluşturmaktadır (Çevik, 2012: 43).

1.4.2.4. Ticari Sınırların ve Kotaların Kaldırılması: Küreselleşen Pazar

Daha önce de bahsedildiği üzere öncelikle I. Dünya Savaşı ve ardından II. Dünya Savaşı sonrası bozulan dünya ekonomisini düzenlemek ve ticari hayatı yeniden canlandırmak için yapılan girişimlerin sonucu olarak ticaret küreselleşmiş ve ticaretteki sınırlar ve kotalar kaldırılmıştır. Ekonominin bir kolu olan finansal sistem de küreselleşmeden payını almış ve zamanla, bankalar, aracı kurumlar ve diğer mali kurumlar giderek sınır ötesi işlemlerde yoğunlaşmaya başlamışlardır. Bu mali kurumlar, ticaretteki sınırların ve kotaların kaldırılmasıyla birlikte küresel etkinliklerini, yabancı mali kurumların faaliyetlerine yönelik kısıtlamaların az ya da hiç olmadığı, belirli birkaç uluslararası ve bölgesel merkezde toplamaya başlamışlardır (Çevik, 2012: 43).

Teknolojide yaşanan devrim niteliğindeki gelişmelerle de ticaretteki küreselleşme daha da hızlanmış ve bugün mali kurumların finansal merkezlerde yer alması kolaylaşmıştır. Teknoloji devrimi sayesinde finansal işlemlerin ve hizmetlerin maliyetleri düşmüş ve daha fazla kar imkânı doğmuştur (Kaplan, 1999: 9). Örneğin otomatik para çekme makinaları, kredi kartları, EFT-havale sistemleri gibi yeni teknolojik araçlar ve yenilikler sayesinde mali kurumların destek hizmet birimleri, maliyetlerin daha düşük olduğu merkez dışındaki alanlarda yapılabilir hale gelmiştir. Böylece, iletişim teknolojisinin imkânlarından faydalanan mali kurumlar, finansal merkezlerde müşteriler ve piyasalar ile birlikteyken bile, dünya genelinde 7/24 hizmet sunabilir hale gelmişlerdir. Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle birlikte, yatırımcılara zamandan ve mekândan bağımsız işlem yapabilme imkânı veren finans piyasası; yatırımcıları, günün her saatinde işlem

yapabilecekleri hisse senedi, bono ve tahvillerin olduğu piyasalara yönlendirmeye başlamış, böylece ülke dışında yatırım yapmak daha kolay hale gelmiştir.

Ticari sınırlamaların ve kotaların kalkması ve ayrıca gelişen teknolojilerin getirdiği avantajlar sayesinde, bugün dünya tek bir pazar haline gelmeye başlamıştır. Küreselleşme eğilimleri ile birlikte iç piyasa ve dış piyasa arasındaki fark belirsizleşmiş, bunun sonucunda da günümüzde rekabet politikası ve ticaret politikası arasındaki önemli ilişkiler ortaya çıkmıştır. İnternet aracılığıyla ihtiyaç duyulan ürün ya da hizmete daha hızlı ve kolay bir şekilde ulaşılır, söz konusu ürün ve hizmetler sadece ülke içinde değil, ülkelerarası karşılaştırılabilir hale gelmiştir. Bu durum rekabetin de küreselleşmesini doğurmuştur.

1.4.2.5 Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının Yürürlüğe Girmesi

Vergiye tabi bir gelirin, aynı dönemde, aynı matrah üzerinden birden fazla ülkede vergilendirilmesi çifte vergilendirme olarak adlandırılmaktadır. Vergi Usul Kanunu'nda ise çifte vergilendirme “aynı vergi kanunun uygulanmasında belli bir vergilendirme dönemi için aynı matrah üzerinden bir defadan fazla vergi istenmesi veya alınması”(VUK Madde 117) şeklinde tanımlanmıştır. Transfer fiyatlaması yoluyla, yüksek vergi oranlarına sahip ülkede kazanç elde eden firmalar, bu kazançlarını düşük vergi oranlarına sahip ülkelere çekerek çifte vergilendirmeden kaçınmaya çalışmaktadırlar. Yani düşük fiyat içine gizlenen kâr, vergi oranının düşük olduğu ülkedeki şirketin maliyetlerini düşük, kârını yüksek kılmakta; yüksek fiyat içine gizlenen kâr, vergi oranının düşük olduğu ülkedeki şirketin satışlarını yüksek ve dolayısıyla kârını da yüksek kılmaktadır.

Diğer taraftan vergi oranının yüksek olduğu ülkede düşük fiyat içine gizlenen kâr, satışları düşük dolayısıyla kârı düşük göstermekte, yüksek fiyat içine gizlenen kâr, maliyetleri yükseltmek yoluyla kârı düşük göstermektedir (Pehlivan vd., 2010: 100). Buna karşılık ülkeler, vergi gelirlerini korurlarken aynı zamanda çok uluslu şirketlere uygun bir yatırım ortamı oluşturmak amacıyla karşılıklı olarak mevzuatlarında veya politikalarında düzenlemelere ya da çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmaları yoluna gitmektedirler.

1.5. Offshore Finans Merkezleri Tarafından Sunulan Başlıca Hizmetler

Yerleşik olmayan şahıslara ait fon arzını, yine yerleşik olmayan kişilerin fon talebiyle buluşturan bankacılık işlemleri, en yaygın offshore finansal hizmet olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte söz konusu merkezler genellikle belirli konularda öne çıkmaktadır. Örneğin Londra ve Singapur tarzı merkezler dolar birimli mevduat belgesi ile para piyasasına ağırlık vermekte iken, Bahama Adaları, Panama, İsviçre, gizli hesaplarda küçük fonlarla ön plandadır. Offshore finans merkezleri sunmuş olduğu bu hizmetleri (bankacılık, sigortacılık, servet yönetimi vb.) aracı kurum ve kuruluşlar ile gerçekleştirmektedirler.

1.5.1. Bankacılık Hizmetleri

Sadece yabancı kurum ve kuruluşlardan fon toplama yetkisiyle göze çarpan offshore bankacılığı, düşük vergi oranlarına ya da sıfır vergi oranlarına sahip olması, denetimin çok az olması, yasal olmayan işlemlerin yapılmasına olanak sağlaması gibi nedenlerle bankalar tarafından kullanılan uluslararası bir bankacılık türüdür. Offshore bankacılığı daha çok serbest bölgelerde⁸ faaliyette bulunması ve söz konusu bölgelerin ülke içinde bankacılık anlamında oluşturulan bütün yasal düzenlemelerin dışında tutulmasıyla bilinmektedir. Ayrıca gerek hukuki ve gerekse mali olarak sağlanan avantajlar sayesinde denetim ve vergileme en düşük düzeyde tutulmaktadır. Bu yüzden geçmişte “Vergi Cenneti”, günümüz dünyasında ise “Kıyı Ötesi Mali Merkezler” olarak tanımlanan bankacılık türüdür.⁹

Offshore bankacılık hizmetleri; sahip olduğu vergi avantajları, gizlilik ve esnek denetim yapısı ile sigorta şirketleri, bankacılık sektörü ve çok uluslu şirketlerin maliyet ve diğer amaçlar için kullanılmaktadır. Offshore bankaları diğer bankalardan farklı olmayıp benzer şekilde mevduat toplamakta, kredi vermekte ve güvene dayalı işlemler yapmaktadır (MASAK, 2015). Söz konusu merkezlerde yapılan bankacılık hizmetlerini işlemlerin nitelik ve türlerine bağlı olarak iki sınıfa ayırmak mümkündür. Bunlar kâğıt merkezler ve fonksiyonel merkezlerdir.

⁸ Serbest Bölge: Yatırım, üretim ve ihracatı artırmak, yabancı anapara ve teknoloji girişini hızlandırmak için hükümetçe belirlenen ve gümrük sınırları dışında tutulan bölgelerdir.

⁹ Bkz. IMF (2000).

Kâğıt merkezler olarak bilenen birinci tür offshore merkezler, offshore bankacılığının fiilen yapılmadığı, sadece merkezin olanak tanıdığı ekonomik, mali avantaj ve faaliyet olanaklarının genişliğinden yararlanmak, maliyeti düşürmek için uluslararası bankaların ve şirketlerin yoğun olarak tercih ettikleri merkezlerdir. Aslında kâğıt merkezlerde bankacılık işleri yerine, yalnızca pirinç levha faaliyetleri olarak adlandırılan tabela bankacılığı yapılmakta olup, söz konusu merkezler paravan şube görevi yapılmaktadır. Lisans ücreti adı altında yıllık sabit bir ücretin dışında herhangi bir vergi veya kambiyo denetiminin söz konusu olmadığı bu merkezlerin örneklerini, Hollanda Antilleri, Cayman Adaları ve Avrupa kıtasındaki Lihtenştayn'da görmek mümkündür.

Fonksiyonel merkezlerde ise kıyı bankacılığının esas faaliyet konusunu oluşturan muameleler fiilen yapılmaktadır. Söz konusu merkezler çoğunlukla, sanayileşmiş, gelişmiş batı ülkelerinde yer almaktadır. Örnek verilecek olursa, Paris, Londra, Zürih, Frankfurt, New York gibi finansal merkezlerde bulunan kıyı bankacılık birimleri bütün bankacılık işlemlerini yerine getirmekte ve mevduatı kabul etmenin yanında, euro pazarlarla bağlantı kurarak sağlanan fonların önemli merkezlerde kredi talebinde bulunanlara kredi tahsisini gerçekleştirmektedir. Ayrıca fonksiyonel merkezler aynı zamanda Euro piyasaların içerisinde yer almaktadır.

Offshore bankacılık şirketleri, genellikle offshore bölgelerde veya finansal merkezlerde kurulmaktadır. Bu şirketlere, çokuluslu şirketlerin buldukları bölgelerde kayıt yapmalarına ve offshore bankacılık lisansı almalarına izin verilmektedir. Böylelikle para yönetimi, sermaye artımı, bireysel iştiraklere finansman sağlamak ve finansal risk yönetimi gibi banka faaliyetlerini yürütebilmelerine imkân sağlanmaktadır. Offshore bankacılık lisansı sayesinde söz konusu şirketler başka ülkelerde banka faaliyetlerinde bulunabilmekte ve diğer ülkelerde ikamet eden mevduat sahiplerine hizmet sunabilmektedir.

Offshore bankacılık lisansı bankacılık faaliyetin yapıldığı ülke tarafından verilmektedir. Söz konusu ülkelerde çoğunlukla vergi oranları düşük ya da sıfırdır. Böylelikle mevduat sahipleri buldukları ülkenin uygulamış olduğu vergileme

düzenlemelerine takılmamış olmaktadır. Sözü edilen bankacılık faaliyetlerinin yapıldığı merkezlerin tercih nedeni genel olarak sunmuş oldukları gizlilik, vergi avantajı ve yüksek yatırım getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁰

Uluslararası bankalar, dünya çapındaki faaliyetlerini etkin bir şekilde sürdürmek veya döviz işlemleri yapmak için offshore finans merkezlerindedeki ortaklığı olan banka veya şube oluşturabilmektedir. Söz konusu bankalar offshore şirketler vasıtasıyla yurtdışından fon toplayıp, yine yurtdışında olan müşterilerine kredi olarak verebilmektedir (Altaş, 2011: 22). Kişi veya kurumlar offshore bankaların sunmuş olduğu avantajlardan yararlanabilmek için yasal kendi adına offshore hesap açabilmektedir. Offshore bankaları topladığı fonları, fon açığı olan merkezlere transfer etmekte ve hukuki anlamda diğer bankalara göre daha serbest bir ortamda faaliyette bulunmaktadırlar. Yapılan işlemlerin yabancı para biriminden yapılması zorunluluğu vardır, yerli para birimi yapılan işlemlerde kullanılmamaktadır (Güçlü, 2004: 20-21). Ayrıca bu bankalar faiz hadlerini istedikleri gibi belirleyebildikleri gibi müşteriye ödenecek faizden stopaj kesmemekle birlikte ve yerleşik bankaların tabi olduğu kapsamlı düzenlemelere tabi değildir. İsviçre ve Cayman Adaları, gizlilik, uygunluk ve yatırım getirisi nedeniyle offshore bankacılık anlamında dünyadaki en önde gelen merkezler arasındadır.

Offshore bankacılığı ilgili ülkeler, bankalar ve yatırımcılar açısından avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Offshore bankalarının yüksek faiz vaatleri dolayısıyla daha fazla mevduat çekmeleri resmi denetimlerden kaçabilmeleri ve tasarruf mevduat sigorta fonuna prim ödememeleri, politik ve ekonomik belirsizliklerden etkilenmemeleri bu hizmetin avantajları olarak karşımıza çıkarken; diğer ülkeler üzerinde bıraktıkları vergi kayıpları ilerleyen bölümlerden de bahsedileceği gibi spekülasyon işlemleri ve müşteri bilgilerinin gizlilik ilkesi ile korunması vergi kaçırma, vergiden kaçınma ve kara para aklama gibi durumlar dezavantaj olarak karşımıza çıkmaktadır (Akdiş, 2006: 5). Ayrıca bankaların yurt içinde sağladıkları karları söz konusu merkezlerdeki ortaklarına aktarmak suretiyle vergi kaçırması gibi faaliyetler bu merkezleri eleştiri odağı haline getirmektedir.¹¹

¹⁰ Bkz. IMF (2000).

¹¹ Banka gizliliği 1934 İsveç Bankacılık Kanunu ile ortaya çıkan bir ilkedir. Offshore faaliyetlerinin en çok tercih edilme sebeplerin başında gelmektedir.

1.5.2. Sigortacılık ve Nakliyecilik Hizmetleri

Yurt dışında faaliyette bulunan sigorta şirketleri offshore finans merkezlerinin sunmuş olduğu avantajlardan yararlanmak ve asgari sermaye bulundurmak, vergi gibi yükümlülükleri en aza indirmek ve oluşabilecek risklerden en az şekilde etkilenmek için bu merkezlerde sigorta şirketi açmaktadır.

Offshore finans merkezleri, sigorta şirketlerinin ve bankacılık şirketlerinin bölgeye yatırım çekmesi ve yerli halk için yeni iş olanakları sunarak ekonomisine katkı sağlamasından ötürü bu tür kurum ve kuruluşlara vergi istisna ve muafiyetleri sağlayarak çeşitli teşviklerde bulunmaktadır. Birçok sigorta çeşidinin hizmet verdiği offshore merkezler de en sık kullanılan sigorta türü bağlı sigorta türüdür.¹² Bağlı sigorta, bir şirketin ihtiyaç duyduğu sigorta hizmetini temin etmek üzere, lisanslı bir sigorta şirketi oluşturmasıdır. En basit tabirle, kendisi için yine kendi sermayesinden sigorta şirketi kurarak, sigorta hizmeti almasıdır. Geleneksel ticari sigorta şirketlerine bir alternatif olarak ortaya çıkmıştır.

Normal sigortalıların kesin risk durumlarını karşılamadığı ya da yüksek maliyet ile karşıladığı bir gerçektir. Ancak söz konusu sigorta türünde şirket kesin riskler ile beraber olası riskleri de karşılamaktadır. Birçok avantaja sahip bu sigorta türü şirketin özel ihtiyaçlarını karşılayabilmekte ve maliyetlerini düşürebilmektedir. Bağlı sigorta şirketinin kurulduğu ve düzenlendiği yere “Captive Domicile” denmektedir. “Captive”ler pek çok ülke tarafından lisanslanmaktadır. “Captive” birincil yetki alanı “domicile” olarak bilinir. “Domicile”ler geçmişte ki etkinlik düzeyi, maliyetler ve mevzuata uygunluğuna bağlı olarak farklılık göstermektedir (Winslow, 1989: 80-81). Çoğu Captive sigortacı, Cebelitarık, Mauritius, Belize, Bermuda, Cayman Adaları, İrlanda, Guernsey, Lüksemburg, Malta, Bahamalar, Singapur, Anguilla, İngiliz Virgin Adaları, Katar Dubai ve Jersey Channel Adaları gibi offshore finans merkezleri de bulunmaktadır.

Dünyanın önde gelen Captive bölgesi ABD'nin eyaleti olan Vermont olmasına rağmen, Vermont daha çok Onshore Captive bölgesi olarak görülmektedir. Offshore finans merkezlerinde bu anlamda Bermuda ve Cayman Adaları lider konumundadır. Söz konusu

¹² British Virgin Island, www.offshorebvi.com (25.09.2018)

merkezlerden olan Bermuda, sigorta işlemlerinin daha kolay sağlanabilmesi için hukuki çerçevede bir vergileme sistemi geliştirmiştir. Böylelikle offshore sigortacılık alanında önde gelen merkezlerden biri olmayı başarmıştır (Altaş, 2011: 22).

Offshore nakliyecilik hizmeti, nakliyeyle ilgili doğrudan veya dolaylı vergileri ortadan kaldırmaktadır. Nakliye şirketleri, kendi gemileriyle ya da gemi kiralayarak, bu faaliyetlerden elde ettiği kârlardan vergi ödememektedir. Vergi ve yasal zorunluluklar genellikle nakliye gemisine sahip offshore şirketin, hangi ülkenin bayrağını taşıyorsa o ülkenin yasal sınırlarına dâhil edilmesini dikte etmektedir. Bu alanda öne çıkan merkezler Kıbrıs, Panama ve Liberya'dır.

1.5.3. Yatırım Hizmetleri

Offshore finans merkezlerinin faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir diğer alan ise yatırım hizmetleridir. Söz konusu faaliyet alanı birçok merkezde sürdürülmekle beraber serbest yatırım fonu hizmetleri alanında Cayman Adaları önde gelen merkezlerdendir (Altaş, 2011: 22). Offshore alanlarında kurulan yatırım şirketleri aracılığıyla toplanan fonlar, dünyanın herhangi bir yerine transfer edilebildiği gibi yatırım amaçlı olarak da kullanılabilir. Genellikle bu fonlar için ödenmesi gereken karşılık veya faiz ödemeleri yerel vergilere tabi olsa da, fonların vergi dışı tahvillere veya faizin brüt olarak ödenen banka mevduatlarına yatırılacak offshore alanlar bulunmaktadır. Benzer şekilde, birçok offshore merkezde sermaye kazançlarından vergi alınmamaktadır. Uygun bir ülkedeki offshore şirketin kullanılması, söz konusu şirket için maliyeti azaltıcı etki oluşturmaktadır.

1.5.4. Ticaret ve Servet Yönetimi Hizmetleri

Offshore finans merkezlerinde ithalat veya ihracat üzerine şirket kurulabilmektedir. Kurulan offshore şirket, siparişleri doğrudan müşterilerden alırken, üretmiş olduğu ürün veya hizmeti dolaylı olarak üreticiden veya hizmet sağlayıcılar üzerinden müşteriye ulaştırır. Satın alma fiyatı ile satış fiyatı arasındaki farktan oluşan karlar, vergiden muaf veya daha az vergilendirmenin olduğu yerlere aktarılır. Söz konusu merkezler sağlam iletişim alt yapıları ve uzman personele sahip olması yönüyle de ticari şirketler için büyük öneme sahiptir. Bu anlamda offshore ticaret şirketi kurmak için tercih edilen merkezler;

Mauritius, İngiliz Virgin Adaları, Hollanda Antilleri, Jersey, Madeira, Cayman Adaları, Cebelitarık ve Man Adası olarak öne çıkmaktadır.

Offshore finans merkezlerinde servet yönetimi hizmeti de verilmektedir. Farklı ülkelerde mülk veya diğer varlıkları bulunan bireyler, bunları offshore finans merkezlerindeki kişisel bir holding şirketinde ya da Trust¹³ şirketlerinde tutarak, vergi yükümlülüğünden kaçınmayı yeğlemektedirler. Sadece bu hizmetleri veren şirketler kurulabildiği gibi, bankalar bünyesinde de servet yönetimi altında bu hizmetler sağlanabilmektedir. Trust işlemleri için sağlam bir yasal çerçeveye sahip offshore finans merkezlerine örnek olarak Bahamalar, Barbados, İngilizler, Virgins Adaları, Cayman Adaları, Cook Adaları, Cebelitarık, Jersey, Mauritius ve Hong Kong gösterilebilir.

1.5.5. Vergi Planlaması Hizmetleri

Zengin bireyler genellikle offshore finans merkezlerindeki offshore şirketleri, tröstleri ve vakıfları, sahip olduğu olumlu vergi çevrelerinden ve vergi sözleşmelerinden yararlanmak içinde tercih etmektedirler. Yasal olarak savunulabilir olmakla birlikte, karmaşıklık ve belirsizliğe dayanan ve genellikle müşterinin ikamet ettiği ülkede mevcut olmayan güven türlerini içeren bir dizi program hizmeti veren bu merkezlerde; özellikle çokuluslu şirketler, transfer fiyatlandırması yoluyla toplam vergi faturalarını en aza indirmek için faaliyetlerini yönlendirmektedir.¹⁴

1.5.6. Özel Amaçlı Hizmetler

Offshore finans merkezleri, sundukları bazı hizmetlerle diğer merkezlerle arasındaki rekabeti güçlendirebilmektedir. Özel amaca dayalı hizmetler için kurulan şirketlere işçi kiralama şirketi, patent ve telif hakkı şirketi örnek verilebilir.

İnşaat, mühendislik, havacılık, finans, bilgisayar, film ve eğlence meslek alanlarında hizmet veren birçok kişi, offshore işçi kiralama şirketi kurarak önemli ölçüde vergi

¹³ Anlaşma ya da güven sözleşmesi çerçevesinde varlıkların çıkarını yönetmek için, varlığın resmi ve hukuki sahibi ile varlıkları üstlenen kuruluş, vakıf vb. varlık topluluğu. Diğer bir anlatımla Bir bireyin güven ilkesine dayanarak varlıklarını yönetmek üzere üçüncü taraflara devretmesi “trust” olarak adlandırılmaktadır.

¹⁴ Bkz. IMF (2000).

avantajı elde edebilmektedir. Offshore şirket daha fazla gelir elde etmek için vergiden muaf bir ortamda yeniden yatırım yaparak, elde ettiği kardan vergi kesintisini engelleyebilmektedir. Dahası söz konusu şirket, bireyin normalde ikamet ettiği ülkenin dışında hizmet sunmak üzere sözleşme yapabilir ve kazanılan ücretler offshore merkezde vergiden arındırılmış olarak biriktirebilmektedir. Dolayısıyla, bireye yapılan ödemeler, gelir vergisini en aza indirecek şekilde yapılandırılmaktadır. Bu alanda önde gelen merkezler; Kosta Rika, Meksika, Çin, Panama ve Peru'dur.

Bir offshore şirket, telif hakkı, patent, ticari marka veya teknik bilgiyi orijinal sahipleri tarafından verilen alt lisans ile satın alabilmekte veya bunları kullanma hakkına sahip olabilmektedir. Offshore şirket fikri mülkiyet hakları edindikten sonra çeşitli ülkelerdeki fikri mülkiyet haklarını kullanabilen lisans sahipleri ile anlaşma yapabilmektedir. Örneğin patent çok fazla değer kazanmadan önce yani bekleme aşamasında satın alınmakta böylelikle patent satın almak için ödenecek sermaye miktarı çok daha düşük olmaktadır. Söz konusu alanda Jersey ve Cayman Adaları öncü merkezlerdir. Kıbrıs, İrlanda ve Hollanda, telif ücretleri ve diğer vergi ve düzenleyici yardımlar için stopaj vergisi bulunmadığından, telif hakları anlamında en iyi merkezler olarak görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM
OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİNDE VERGİLENDİRME:
VERGİ REJİMLERİ, ORTAYA ÇIKAN VERGİ KAYIPLARI VE VERGİ
KAYIPLARINA NEDEN OLAN UNSURLAR

2.1. Offshore Finans Merkezlerinde Başlıca Vergilendirme Rejimleri

Offshore finans merkezlerinde başvuru vergilendirme rejimlerini OCED ve AB'nin bu konudaki temel ayırımını dikkate alarak üç ana başlık altında toplamak mümkündür.

2.1.1. Sıfır Vergili Rejim

Bir yargı merkezinin ekonomik, siyasi, sosyal vb. nedenlerle vergilendirilebilir kaynaklarının büyük bir kısmını "sıfır" vergi oranına tabi tutması, sıfır vergili rejim olarak tanımlanabilir. Burada söz konusu kaynaklar vergilendirme kapsamına alınmış ancak yürütülen mali politika gereği vergileme oranı "sıfır" olarak belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla ilgili yargı merkezinin vergi kanunlarında, bir gelir unsurunun vergilendirme dışı bırakılması değil vergi oranının sıfır olarak belirlenmesi söz konusudur. Bununla birlikte bazı gelir unsurları ilgili yargı merkezinin vergi kanunlarında yer almadığı için vergilendirme kapsamı dışında tutulmakta yani hiç vergilendirilmemektedir. Bu nedenle sıfır vergili rejim, vergi oranının sıfır olarak uygulanması yahut bir gelir unsurunun hiç vergilendirilmemesi durumunda söz konusu olmaktadır.

Sıfır vergili rejimi benimseyen yargı merkezlerinde genellikle sınırlı toprak alanları söz konusu olup, ekonomisi daha çok turizme ve yabancı yatırıma dayanmaktadır. Bu bakımdan yatırımları kendi bölgelerine çekmek amacıyla uzun yıllar boyunca vergisiz merkezler olarak ün salmış ve bu konudaki istikrarlarını da korumuşlardır (Starchild, 1994: 26). Bu nedenle söz konusu merkezlerdeki hükümetlerin, uygulanan vergi rejimi değiştirmeye yönelik herhangi bir girişimde bulunmayacağını söylemek yanlış olmayacaktır. Buda yatırımcılara, politik belirsizliklerden ve dengesizliklerden etkilenmeyen bir yatırım ortamını sunmaktadır. Söz konusu bu rejim, hemen hemen hiçbir gelir unsurundan vergi almayan ve daha çok ada, takımada tarzında "vergi cennetleri" dediğimiz bölgelere tercih edilmektedir. Bu anlamda da öne çıkan en gözde vergi cennetleri Cayman Adaları, Bermuda ve Bahama'lardır.

Cayman Adaları, dünyanın en çok bilinen vergi cennetlerinden biridir. Cayman Adaları'nın ekonomik yapısı ağırlıklı olarak finansal hizmetlerden ve turizm sektörlerinden oluşmaktadır. Finansal anlamda sağlam bir alt yapıyı ve finansal hizmetler için gerekli

olan güven ortamını temin eden ülke bugün dünyanın önde gelen finansal merkezleri arasında yerini almıştır. Öyle ki, dünya finansında beşinci sırada yer alan bu merkez yüz milyar dolardan fazla yönettiği varlıklar ile dünya genelindeki yatırım fonlarının %80'ini elinde tutmaktadır. Dünyanın en büyük 50 bankasının 47'sine ev sahipliği yapan bu merkezde, 600'ün üzerinde banka ve finans kurumu yaklaşık 45.000 portföyü yönetmektedir (Radu, 2012: 401). Bölgenin bu denli hareketli olmasında offshore özelliklerine haiz olmasıyla birlikte uyguladığı vergi rejimi neticesinde vergi cenneti olarak da ön plana çıkması da etkilidir.

Cayman Adaları'nda hemen hemen tüm vergilerin oranı sıfır olarak belirlenmiştir. Diğer bir anlatımla, Cayman Adaları'nda gelir vergisi olmadığı gibi; kurumlar vergisi, sermaye kazançları vergisi, servet vergisi, stopaj vergisi, emlak vergisi, temettü vergisi, patent, know-how ve telif hakları vergisi, havale vergisi alınmamaktadır. Özellikle kurumlar vergisinin olmayışı bu merkezi, çok uluslu şirketlerin kazançlarının bir kısmını ya da tamamını vergilerden koruyabilecekleri mükemmel bir yer haline getirmiştir. Bölge, kurumların herhangi bir vergi ödemediği kurulmasına ve kendi varlıklarına sahip olmasına izin veren bir kanuna sahiptir. Bu nedenle çok uluslu şirketlerin en çok tercih ettiği merkezdir. Bölgede, vergiler yerine şirketlerden, yıllık olarak tahsil edilen bir lisans ücreti alınması söz konusudur.¹⁵

Ticaret yapan her kişi ya da şirket, bu ticaret ya da işin yürütüldüğü yer için lisansa sahip olmak zorundadır. Bu bakımdan ödeyeceği lisans ücreti işletmenin türüne, bulunduğu yere, çalışan sayısına ve işletmenin sayısına bağlı olarak şekillenmektedir. Piyasa değerinin 240 milyar ABD doları olduğu borsasında; hedge fonları, yatırım fonları, İslami finans ürünleri gibi birçok farklı ürünü barındırmaktadır. (EY Grup, 2018: 279) Bankacılık hizmetlerinin ön planda olduğu bu merkezde yerleşik kişilere hizmet sağlayan 7 büyük bankanın haricinde 2015 yılı itibariyle A sınıfı lisansa sahip 12 banka ve B sınıfı lisansa sahip 172 banka olmak üzere toplam 184 banka bulunmaktadır.¹⁶ 2016 yılı itibariyle Cayman Adaları; Arjantin, Aruba, Avustralya, Belçika, Brezilya,

¹⁵ Bkz. The Economy of Cayman Islands, <http://caribya.com/cayman.islands/economy/> (31.10.2018)

¹⁶ Bir offshore banka veya finansal kurum kurmak isteyen kişi veya şirket, tam lisanslı ve tüzel kişilik olarak işlev görmek için gerekli işlemleri tamamlamak zorundadırlar. Bu işlemlerden biri de gerekli lisansa sahip olunmasıdır. A Sınıfı ve B Sınıfı olmak üzere iki ana bankacılık lisansı türü vardır. A sınıfı bankacılık lisansı, sahiplerin herhangi bir kısıtlama olmaksızın offshore finansal faaliyet yapmalarını sağlarken, B sınıfı lisansları kısıtlı müşterilerle kısıtlı finansal faaliyete izin verir.

Kanada, Çin, Curaçao, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Faroe Adaları, Finlandiya, Fransa, Almanya, Grönland ile ikili vergi bilgilendirme düzenlemelerine girmiştir. Bununla birlikte İngiltere ile çifte vergilendirme anlaşması yapmıştır (EY Grup, 2018: 280).

Uluslararası ticaret ve finansal hizmetlerle ön plana çıkan Bermuda da, Cayman Adaları kadar ünlü bir vergi cennetidir. Bermuda ekonomisine yön veren iki temel etmen bulunmaktadır ki bunlardan; birincisi ve en çok paya sahip olan uluslararası ticaret ve finansal hizmetler sektörü ikincisi ise turizm sektörüdür. Dünya Bankası verilerine göre GSYİH bazında dünya üçüncülüğünü elinde bulduran Bermuda bu dereceyi offshore finansal merkez ve bazı uluslararası şirketler için vergi cenneti olmasına borçludur.¹⁷ Bermuda coğrafi açıdan son derece iyi bir konuma sahip olmasının avantajlarını ticaret hayatında kullanırken, bu avantajını vergilendirmede de kullanmaktadır. Bermuda'daki bireyler kişisel gelir vergisi ödememekte buna karşın işverenlerden ücret vergisi alınmaktadır. Ancak serbest meslek sahipleri ücret vergilerini kendileri ödemek zorundadırlar. İşverenlerce ödenecek ücret vergisi, çalışanın yıllık gelirine bağlı olarak %4 ila %11 arasında uygulanmaktadır.¹⁸ Ayrıca Mart ve Eylül aylarında olmak üzere yılda iki kez alınan emlak vergisi bulunmaktadır.¹⁹ Bu merkezi ünlü yapan önemli bir unsur daha vardır ki buda, bünyesinde barındırdığı bankalarının İsviçre bankalarına rakip olacak kadar gizliliğe önem vermesidir.

Bahamalar'da Cayman Adaları ve Bermuda gibi sıfır vergi rejimli offshore finansal merkez grubuna girmektedir. Bu bölgede birçok varlıklı kişiye ev sahipliği yapmakta olup, offshore hesap ve tasarruflar sunan birçok bankaya sahiptir. Kişisel gelir vergisinin bulunmadığı merkezde, yerli yabancı tüm çalışanlar elde ettikleri gelirleri üzerinden ulusal sigortaya ödeme yapmak zorundadırlar. Bununla birlikte işletmeler için %7'lik bir damga vergisi bulunmaktadır.²⁰

2005 yılından bu yana finansal piyasalara ilişkin çalışmalar yapan Z/Yen araştırma grubu her yıl iki defa düzenli olarak "Küresel Finansal Merkezlerin İndeksleri (GFCI)"

¹⁷ Bkz. Bermudas Economy, <http://www.bermuda-online.org/economy.htm> (13.10.2018)

¹⁸ Bermuda Income Tax, <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2015/11/bermuda-income-tax.html> (13.10.2018)

¹⁹ Types of Taxes in Bermuda, <https://www.gov.bm/types-taxes-bermuda> (13.10.2018)

²⁰ Bkz. Taxation in Bahamas, <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-bahamas> (13.10.2018)

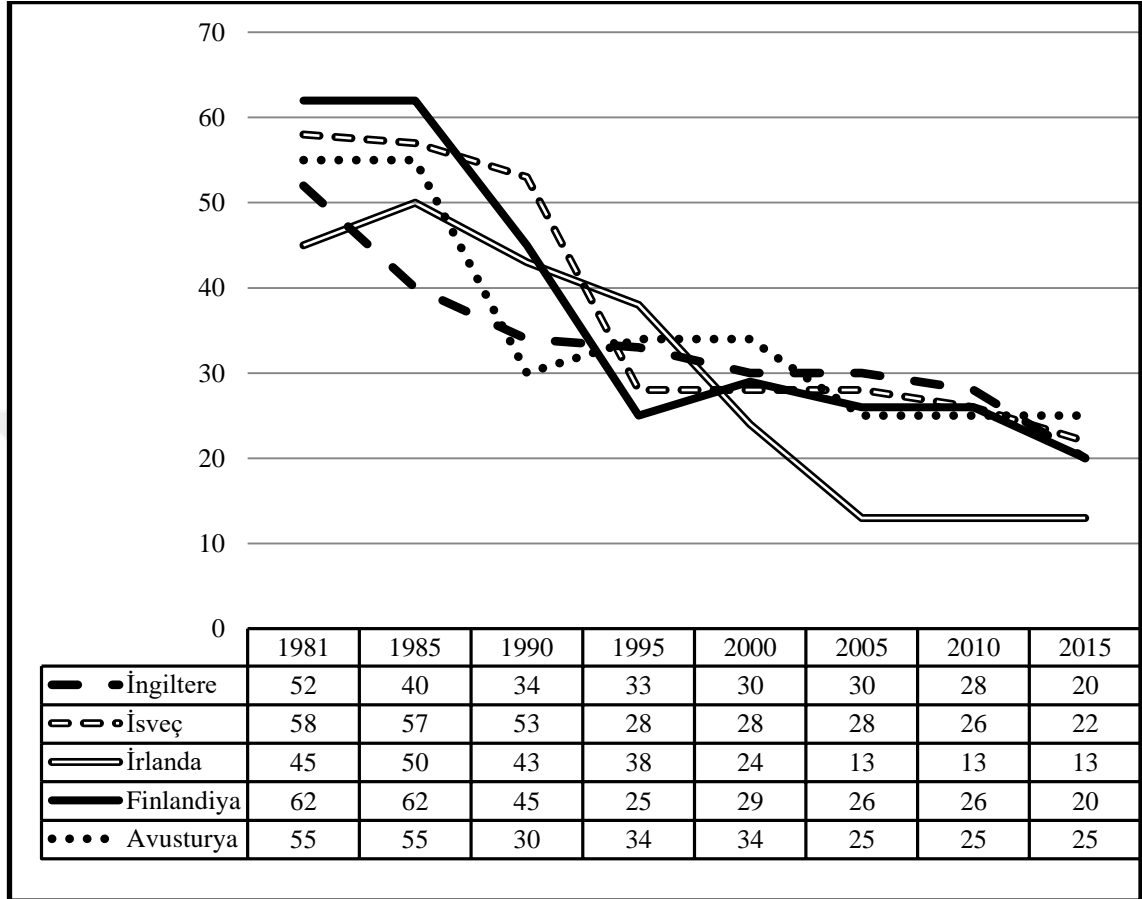
raporu yayımlanmaktadır. 2017 yılı Mart ayında yayımlanan rapora göre 2007-2017 yılları arasında Bermuda ve Bahamalar'ın küresel finansal merkez olma eğiliminin yükseldiği tespit edilmiştir (GFCI 21, 2017: 26). Bu durum uygulanan sıfır vergileme rejiminin küresel sermayeyi kendine çekmeye başladığının kanıtı olarak gösterilebilir. 2018 yılında yayımlanan raporda ise offshore finans merkezleri içinde küresel finansal merkez olarak ilk beşte, Bermuda, Cayman Adaları, Bahamalar, Virgin Adaları ve Sao Paulo yer almıştır (GFCI 23, 2018: 26).

2.1.2. Düşük Vergili Rejim

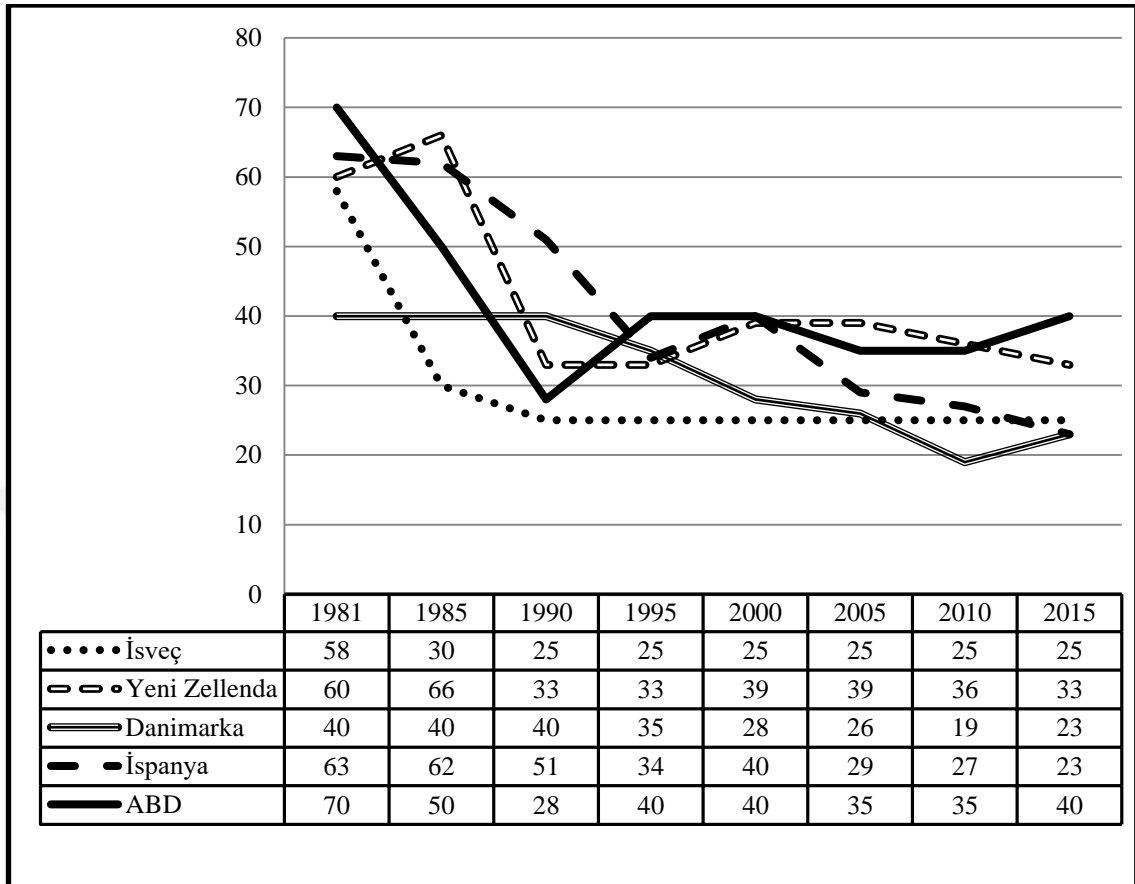
Yargı merkezleri içsel ve dışsal nedenlerden ötürü vergi politikalarını bağımsızca oluşturamamaktadır. Günümüzün küresel dünyasında, özellikle dışsal nedenler, merkezi otoritenin vergi oranlarını belirlerken daha da dikkatli olmasını gerektirmektedir. Çünkü vergi oranlarının ülkeler arasındaki farklılığı sermaye ve emeğin, vergi oranının daha düşük, vergisel teşviklerin daha fazla olduğu yerlere akmasını sağlamaktadır. Bu uluslararası sermaye ve emek akımından pay almak yahut aldığı payı artırmak isteyen ülkeler, diğer ülkelerin vergi oranlarını dikkate almaktadırlar. Bu nedenle vergilendirmede kendi ülkelerinin içsel faktörlerini de dikkate almak suretiyle düşük vergi oranları tercih edebilmektedirler. Aynı zamanda bu durum ülkeler ile sermaye sahiplerinin ortak çıkarlarını da gözetmektedir. Şöyle ki, düşük vergili rejimi benimseyen ülkelerdeki yatırımcılar yüksek vergi oranlarına sahip ülkelerdeki yatırımcılara nazaran önemli vergi avantajlarına sahip olmaktadır. Buda, avantaj kullanan yatırımcıya daha iyi bir kâr marjı ile dönerken, ev sahibi ülkeye de daha çok sermaye olarak dönmektedir.

Vergi oranlarının düşüklüğü, üretim maliyetlerinin düşüklüğünü beraberinde getireceğinden fiyatlar genel seviyesi de makul bir seviyede kalacaktır. Bu şekilde artan yurtiçi üretim, ülkenin büyümesine ve hız kazanmasına imkân verecektir. Düşük vergili rejim, vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerinin yanı sıra, vergi rekabetinde geride kalmak istemeyen ülkeler tarafından da tercih edilmektedir. Düşük vergili rejim, özellikle, uluslararası sermayeyi kanatları üzerinde tutan kurumlar vergisi ve gelir vergisi oranlarında kendini daha çok göstermektedir. Bu kapsamda Grafik 2.1 ve 2.2'de 1981-2015 yılları arasında gelir ve kurumlar vergisinde en fazla vergi indirimine giden OECD ülkelerinin vergi oranlarının seyri gösterilmiştir.

Grafik 2.1: Yıllar İtibariyle Bazı OECD Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Oranları (%), 1981-2015

Kaynak: OECD, 2015a.

Grafik 2.2: Yıllar İtibariyle Bazı OECD Ülkelerinde Gelir Vergisi Oranları (%), 1981-2015

Not: Kurumlar vergisi oranları ilgili ülkenin vergi tarifesindeki en üst oranları göstermektedir.

Kaynak: OECD, 2015.

Bugün Apple, Facebook, Google, Yahoo, Starbucks, Burker King gibi pek çok uluslararası şirket vergi göçü etmektedir ve bu anlamda öne çıkan ülkelerin başında İrlanda gelmektedir. Grafik 2.1’de de görüleceği üzere kurumlar vergisi oranında değişimin en yüksek olduğu ülke %70’lere varan vergi indirimiyle İrlanda olarak karşımıza çıkmaktadır. 2018 yılı itibariyle ülkede kurumlar vergisi oranı %12,5’ a kadar gerilemiştir.²¹

AB ülkeleri arasında en düşük vergi oranıyla dikkat çeken İrlanda birçok uluslararası şirketin merkezini bünyesinde barındırmaktadır. Ülke sadece vergi oranlarını

²¹ Ireland World Investment, Ireland Tax Regime, <http://www.irelandi.com/who-we-are/ireland-tax-regime.622.html> (15.10.2018)

düşük tutarak büyük şirketleri kendine çekmeyi başarmıştır. Öyle ki transfer fiyatlaması manipülasyonu başlığı altında detaylı olarak inceleneceği üzere Apple, geliştirdiği “Çifte İrlanda Sandviç Hollanda” yöntemiyle, elde ettiği kârı maksimum tutmaktadır. Bu yöntemle İrlanda üzerinden Virgin Adaları’na kadar uzanan ülkeler arası bir kar transferi söz konusudur ve bugün Apple’ın vergi sırrı olarak literatürde yerini almıştır. Çünkü şirket bu yöntem sayesinde, elde ettiği kazanca göre çok düşük bir oranda vergi ödemektedir. İrlanda’nın özellikle Apple’a karşı uyguladığı esnek vergi kuralları ile genel olarak yürüttüğü düşük vergi rejimi, diğer AB üyesi ülkeleri rahatsız etmiştir. Bu kapsamda AB Komisyonu’nun başlattığı ve yaklaşık üç yıl sürdüğü vergi araştırmasında, Apple’ın Avrupa’daki satışlarından ödemesi gereken vergi tutarından çok daha az vergi ödediği ortaya çıkmıştır. AB Komisyonuna göre; İrlanda hükümeti Apple’a diğer şirketlerden farklı vergi avantajları sunmuş ve Apple’da diğer şirketlerden çok daha az vergi ödemiştir. Dolayısıyla komisyon AB kurallarına aykırı vergi indirimini sağlandığı gerekçesiyle Apple’a 13 milyar avroluk vergi borcu cezası kesmiş ve Apple bu tutarı İrlanda’ya geri ödemekle yükümlü tutulmuştur.²²Bugün gelinen noktada İrlanda düşük vergi rejimiyle, esnek iş ve şirket hukukuyla, hazır fiziksel ve insani altyapısı ile küresel sermayeyi hala kendine çekmektedir. İrlanda’nın vergi rekabetindeki bu yüksek vergi indirim oranını sırasıyla, Finlandiya, İsveç, İngiltere ve Avusturya izlemektedir.

Grafik 2.2’de gelir vergisindeki en yüksek oran değişimi %63 ile İspanya’ya aittir. Ülkenin mevzuatında uluslararası şirketlerin İspanya’da görevlendirdiği personel için oldukça çekici bir rejim uygulamaktadır. Buna göre vergi ikametlerinin değiştiği süre ve bunu takip eden beş vergi dönemi boyunca ya bireysel gelir vergisi kurallarına ya da yerleşik olmayan kişiler için gelir vergisi kanunlarına göre vergilendirilmesi bireyin tercihiyle bırakılmıştır. İkincisinin seçilmesi durumunda, yabancılar sadece İspanya’da elde edildiği kabul edilen gelirleri ve/veya kazançları üzerinden standart %24 oranı ile vergilendirilmektedir. Ayrıca yurtdışında çalışan ancak İspanya’da vergi ödeyen işçilerin kazançları için çok geniş bir vergi muafiyeti bulunmaktadır.²³ İspanya’nın ardından gelir vergisi oranlarında yüksek indirim giden bir diğer ülke de Yeni Zelanda’dır. Yeni Zelanda, burada yaşamak isteyenlerin deniz aşırı faaliyetlerinden

²² European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3702_en.htm (16.10.2018)

²³ Bkz. İspanya Dış Ticaret Enstitüsü (ICEX), http://www.spainbusiness.gen.tr/icex/cda/controller/PageInvTurco/0,8040,6255629_6256559_6264900_4146795_-1_TR,00.html (16.10.2018)

elde ettiği gelirleri ve emekli maaşlarını dört vergilendirme dönemi boyunca vergiden istisna tutmaktadır. Miras vergisinin olmadığı Yeni Zelanda'da en yüksek kişisel gelir vergisi oranı %33 olup en düşük gelir vergisi oranı %10,5'tir.²⁴

2.1.3. Tercihli Vergi Rejimi (Ayrımcı Vergi Rejimi)

Ülkeler, belirli sektörler ve/veya belirli coğrafi bölgelere, mobilitesi yüksek hizmetleri (finansal faaliyetler, know-how vb.) çekebilmek için sıfır vergili yahut düşük vergili rejim uygulamasına giderek tercihli vergi rejimi oluşturmaktadırlar. Burada önceki başlıklarda ele alınan rejimlerin belirli bölge ve/veya sektörle sınırlandırılması söz konusudur. Ayrıca bu rejim; genel vergi kanununda veya idari uygulamalarda ya da genel vergi sisteminin çerçevesi dışında vergi dışı düzenleme ile oluşturulabilmektedir (Öz, 2005: 125). Bununla birlikte vergi cennetlerinde vergisiz kazanç sağlanırken, tercihli vergi rejiminin uygulandığı yerler, vergiden arındırılmış olarak paraya para eklemenin merkezleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Yurdadoğ ve Albayrak, 2017: 142). Tercihli vergi rejimi ile kanuni vergi oranları yüksek olduğu halde efektif vergi oranının düşürülerek ayrıcalıklı/avantajlı vergi sistemi oluşturulmaktadır. Böylelikle genellikle finansal ve diğer hizmet faaliyetleri gibi vergi farklılıklarına cevap olarak çok kolay bir şekilde kayabilen ekonomik faaliyetler çekilebilmektedir (Öz, 2005: 125).

OECD'nin 1998 yılındaki raporuna göre tercihli vergi rejimlerini belirleyen dört temel unsur bulunmaktadır ki bunlar; vergi matrahının tespit yöntemi veya indirim ve istisnaların düzenlenişi sonucu efektif vergi oranının sıfır veya çok düşük olarak belirlenmiş olması, rejim içinde kapalı/çevrili serbest vergi alanları yaratılmış olması, sistemde şeffaflık bulunmaması, etkin bilgi değişiminden yoksun olması şeklinde sıralanmıştır (OECD, 1998: 27). Yine, OECD'nin 2000 yılında yayımladığı raporda sigorta sektöründe, finansal kiralama sektöründe, fon yönetiminde, bankacılık sektöründe, gemicilik sektöründe, koordinasyon merkezi olarak, dağıtım merkezleri rejimi olarak, hizmetler merkezi rejimi olarak ve diğer sektörler bazında 47 tercihli vergi rejimi uygulaması tanımlanmıştır (OECD, 2000: 12-14). Bunlardan en çok bilinenleri Belçika, İrlanda, Hollanda, Lüksemburg ve İsviçre ülkelerinin yabancı yatırımcıları çekmek için

²⁴ Taxes in New Zealand, <https://www.newzealandnow.govt.nz/living-in-nz/money-tax/nz-tax-system> (16.10.2018)

uyguladıkları tercihli vergi rejimleridir. Örneğin Belçika 1982 yılında doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını çekmek için başlattığı rejimle, yabancı şirketlerin vergi matrahı faaliyet giderlerinin %8'i olarak belirlenmiş ve bu matrah üzerinden dönemin yasal kurumlar vergisi oranından (%40,17) vergi hesaplanmıştır (Engin, 2006: 35). Bir diğer örnek ise Lüksemburg'un 1929-2007 yılları arasında uyguladığı rejimde, yabancı şirketler başta kurumlar vergisi olmak üzere bazı vergilerden muaf tutulmuştur. Ancak zararlı vergi rekabetine neden olduğu gerekçesiyle AB Komisyonu, bu rejimi bitirmesini emretmiş, 2007 yılında tasfiye edilen rejim, rejimden yararlanan yabancı şirketlere 2010 yılına kadar imkân tanınmıştır. Tablo 2.1'de uyguladıkları tercihli vergi rejimi nedeniyle vergi avantajına sebep olan bazı ülke örnekleri gösterilmiştir.

Tablo 2.1: Tercihli Vergi Rejimi Uygulayan Bazı Ülke ve Bölgeler

Ülke	Sağlanan Vergi Avantajı
Birleşik Arap Emirlikleri ^a	Kurumlar vergisi yok
Singapur	Yabancı kaynak gelirlerinde vergi yok
Hindistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin	Özel serbest ticaret bölgeleri
Hindistan, Avusturalya, Mauritius	Emlak vergisi yok
Panama, Yunanistan, Kıbrıs	Nakliye işlemleri için özel teşvikler
Cebelitarık, Guernsay, Bermuda	Sigorta ile ilgili aktivitelerde özel teşvikler
Singapur, Lüksemburg, Fransa	Yönetim ve koordinasyon hizmetleri sunan kuruluşlar için özel ayrıcalıklar
AB	Bölgesel vergi düzenlemeleri

^a Bankacılık ve petrol şirketleri hariç.

Kaynak: Roy, 2001.

Tercihli vergi rejimi, diğer ülkelerin ekonomileri ve mali yapıları üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. OECD'ye göre zararlı tercihli vergi rejimi, yatırımların yönünü değiştirme, vergi adaletini ve vergi bütünlüğünü bozma, vergi yükünün mobil olmayan (niteliksiz emek, mülk gibi) tabana doğru kaydırması, mükelleflerin/ vergi otoritelerinin idari ve uyumluluk masraflarını artırması gibi bir dizi zararlı sonuçlara neden olabilmektedir (OECD, 1998: 16). Bu nedenle ülkeler, çok taraflı vergi anlaşmaları, vergi harmonizasyonu, zararlı vergi rekabetinin önlenmesi gibi konular çok daha önem arz eder hale gelmiştir.

2.2. Offshore Finans Merkezlerinde Gerçekleştirilen İşlemler ve Bu İşlemlerin Ulus Devletlerde Yol Açtığı Vergi Kayıplarının Büyüklüğü

Genellikle kıyı bölgelerde faaliyet gösteren offshore finans merkezleri, zirai ve sınai üretim için elverişli olmaması, söz konusu bu merkezlerin daha çok turizme ve finansal hizmetlere yönelmelerini gerektirmiştir. Dolayısıyla nüfusun düşük olduğu bu merkezlerde kazançların büyük bir kısmı, ağırlıklı olarak finansal hizmetlerden sağlanır hale gelmiştir.²⁵ Bu merkezlerde finansal hizmetlerden sağlanan kazançlar o kadar büyük boyutlara ulaşmıştır ki bazı merkezlerin GSYİH'si birçok ülkeden daha iyi duruma gelmiştir.²⁶

Offshore finans merkezlerine aktarılan varlıklar aslında diğer ülkelerin kendi sermaye ve kaynaklarından elde etmiş olduğu kazancı ifade ederken, offshore finans merkezlerine aktarılan bu varlıklar kaynak ülkenin söz konusu bu kazançlar üzerinde vergilendirme yapamamasına, dolayısıyla vergi erozyonuna neden olmaktadır. Söz konusu bu vergi erozyonunun neden olduğu kayıplar kadar offshore finans merkezlerinde gerçekleştirilen işlemlerin büyüklüğü de önemlidir. Zira bu merkezlerde gerçekleştirilen işlemler arttıkça ortaya çıkan vergi kayıp ve kaçığı da artmaktadır. Burada tekrar üzerinde durulması gereken nokta, söz konusu bu özellikli merkezlerin, bazı kaynaklarda offshore finans merkezleri bazılarında ise vergi cennetleri olarak ifade edildiğidir.

Uluslararası sermayeyi elinde bulunduran dünyanın önde gelen şirketleri, ulusal denetimden ve vergilemeden kaçarak offshore finans merkezlerine ve vergi cennetlerine sığınmaktadır. Öyle ki dünyanın en büyük borsalarından biri olan Londra Borsası'nda işlem gören uluslararası en büyük 100 şirketin %98'inin vergi cennetlerini kullanmaktadır. Londra Borsa'sının bir birimi olarak faaliyet yürüten danışmanlık şirketi FTSE'nin 2011 yılında yayımladığı bu rapora göre bankalar, vergi cennetlerin en büyük kullanıcılarından biri olarak gösterilmiştir (FTSE, 2011: 1-8). HSBC, 556 şirketle vergi cennetlerinin en büyük finansal sektör kullanıcılarından birisidir. Banka şirketleri

²⁵ Bkz. IMF (2000).

²⁶ Bkz. IMF (2010).

dışında petrol, madencilik vb. gibi alanlarda faaliyet gösteren pek çok şirketin de vergi cenneti kullanıcısı olduğu görülmüştür. Örneğin; ulusal arası üne sahip petrol şirketleri BP ve Shell'in yaklaşık 1000 şirketi, ünlü sigara markası British American Tobacco'nun 200 şirketi bulunmaktadır. Yine bu rapora göre, bir reklam şirketi olan WWP, 611 şirketiyle dünyanın en büyük vergi cenneti kullanıcısı olarak göze çarpmaktadır. Raporda yer alan bilgilere göre dünyanın en büyük 100 şirketinin tercih ettiği merkezler sırasıyla, İrlanda, Jersey, Cayman Adaları, Lüksemburg ve Virgin Adaları olarak görünmektedir (FTSE, 2011: 3).

Çok uluslu yatırım bankası ve finansal hizmet şirketi Credit Suisse'ın, 2018 yılında yayımlanmış olduğu "Küresel Servet" çalışmasına göre, dünya genelinde küresel servet 280 trilyon ABD dolarına ulaşmıştır.²⁷ Bu miktar finansal varlıkları ve finansal olmayan bütün varlıkların rayiç değerini de içermektedir. Anlaşılacağı üzere dünyanın önde gelen şirketlerinin yani küresel servet sahiplerinin en gözde yerleri olan bu merkezler ciddi bir yatırım, işlem ve faaliyet alanı konumundadırlar. Yapılan bir çalışmaya göre büyük oranla İngiltere kontrolünde olan offshore finans merkezleri, dünya ticaret hacminin %20'sini kontrol etmektedir IMF'nin çalışmasında ise; vergi cennetlerinin; 4.000 banka, 2 milyon paravan şirket ve dünyadaki hedge fonun üçte ikisiyle dünya sermayesinin %50'sini yönlendirdiği belirtilmiştir. Burada ortaya çıkan sonuç küresel sermayenin yarısını bu özellikli bölgelerin elinde bulundurduğudur (QUEBEC Committee, 2017: 15). Diğer bir anlatımla küresel sermayenin yarısının vergilendiril(e)memesidir.

Yine, vergi üzerine çalışmalar yapan, sivil toplum kuruluşu TJN yöneticileri offshore finans merkezlerinde gerçekleştirilen işlemlerin büyüklüğünü tam tahmin etmenin mümkün olmadığını belirtmektedir. Kuruluşun 2012 yılında yaptığı çalışmada, 2010 yılından itibaren dünya finansal servetinin söz konusu merkezlere aktarılan miktarının 21-32 trilyon ABD doları olduğu varsayılmıştır. Dahası varsayılan bu tutara finansal olmayan varlıklar (gayrimenkuller, yat vb.) dâhil edilmemiştir (TJN, 2012: 5). Yoksullukla mücadele için çalışmalarda bulunan OXFAM grubunun yapmış olduğu tahminlerde TJN ile aynı doğrultudadır. Konuya ilişkin olarak 2014 yılında yapılan bir diğer çalışmada dünya finans sermayesinin (yaklaşık 95,5 trilyon ABD doları) %8'inin (7,6 trilyon ABD doları)

²⁷ Bkz. Global Wealth Pyramid, <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/global-wealth-pyramid-decreased-base-201801.html> (18.10.2018)

offshore merkezlerde tutulduğu ve tutulan bu paranın %80'inin vergilendirilmediği belirtilmektedir. Bu kapsamda vergilendirilmeyen kaynağın 190 milyar dolar civarında olduğu belirtilmiştir. (Zucman, 2014: 140). Tablo 2.2'de görüleceği üzere, Avrupa'nın 7,6 trilyon ABD doları offshore finans merkezlerinde olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2.2: Offshore Finans Merkezlerindeki Finansal Varlıklar ve Vergi Geliri Kaybı

	OFM'lerindeki Varlıklar (Milyar \$)	OFM'lerindeki Finansal Varlığın Toplam Varlığa Oranı (%)	Vergi Gelir Kaybı Tutarı (Milyar \$)
Avrupa	2.600	10	75
ABD	1.200	4	36
Asya	1.300	4	35
Latin Amerika	700	22	21
Afrika	500	30	15
Kanada	300	9	6
Rusya	200	50	1
Körfez Ülkeleri	800	57	1
TOPLAM	7.600	8	190

Not: OFM'lerinde ki varlık, yalnızca finansal varlıkları (hisse senedi, tahvil, yatırım fonu payları ve mevduatlar) kapsamaktadır. Vergi gelir kayıpları ise servet, miras ve gayrimenkul vergilerinin yanı sıra bireysel yatırımlar üzerinden alınan gelir vergisinin kaçırılmasından kaynaklanan kayıplardır.

Kaynak: Zucman, 2014.

Yine AB tarafından yapılan bir başka araştırmaya göre ise sadece AB'nde kayıt dışı ekonominin 2 trilyon avro olduğu buna karşın kaçırılan verginin 1 trilyon avro civarında olduğu varsayılmaktadır.²⁸ Tablo 2.3'den de anlaşılacağı üzere, vergi kaçakçılığı sebebiyle meydana gelen vergi kayıpları 145 ülke için yaklaşık 3,1 trilyon dolarlık bir tutar ile GSYİH'nin %5 'ine denk gelmektedir. Ayrıca görüleceği üzere en çok vergi kaybı yaşanan kıtanın Avrupa (1,5 trilyon ABD doları) olduğu açıkça görülmektedir.

²⁸ Bkz. European Parliament (2013)

Tablo 2.3: Vergi Kaçakçılığının Yarattığı Toplam Vergi Kaybının Büyüklüğü

	Ülke sayısı	Toplam GSYİH (Milyon \$)	Kayıt Dışı Ekonominin Boyutu (Milyon \$)	Kayıt Dışı Ekonomi/ GSYİH (%)	Toplam Vergi Gelirleri/ GSYİH (%)	Toplam Vergi Kaybı (Milyon \$)
		A	B	B/A (%)	C (%)	C*B
Dünya	145	61.737.918	11.148.970	18.1	28.1	3.132.490
Avrupa	36	18.947.416	3.882.593	20.5	38.9	1.511.714
Afrika	39	1.383.070	481.442	34.8	16.5	79.235
Asya	40	19.333.826	3.421.985	17.7	19.5	665.930
Kuzey Amerika	13	17.376.075	1.876.751	10.8	24.1	452.828
Güney Amerika	12	3.632.841	1.336.330	36.8	28.2	76.298
Okyanusya	5	1.064.690	149.868	14.1	31.0	46.485

Kaynak: TJN, 2011.

Vergi ve Ekonomik Politikalar Enstitüsü'nün (ITEP) 2017 yılında yayımladığı, Fortune 500 şirketlerinin vergi kaçakçılığında vergi cennetlerini kullanımını gösteren rapora göre, çok uluslu şirketlerin her yıl 100 milyar dolarlık vergiden kaçınmak için vergi cennetlerini kullanmaktadır (ITEP, 2017: 12). Rapora göre; 500 şirketin en az 366'sının yani %73'ünün paravan şirket kurduğu, söz konusu şirketlerin en çok kullandığı vergi cennetlerinin sırasıyla Hollanda, Singapur, Hong Kong, Lüksemburg, İsviçre ve İrlanda olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte Fortune 500'de yer alan şirketin vergi cennetlerinde tuttukları servetin en az 2,6 trilyon ABD doları olduğu hesaplanmıştır. Dahası bu tutarın dördte birini Apple, Pfizer, Microsoft ve General Electric'in servetleri oluşturmaktadır.

2.3. Offshore Finans Merkezlerinin Neden Olduğu Başlıca Vergisel Sorunlar

Offshore finans merkezleri sahip olduğu cazip özellikleri kullanarak diğer ülkelerden çekmiş olduğu sermayeden gelir elde etmektedir. Ancak bu durum karşı ülke için vergi kaybı sorununu gündeme getirmektedir.

2.3.1. Zararlı Vergi Rekabeti

Offshore finans merkezlerinin neden olduğu sorunlardan bir tanesi zararlı vergi rekabeti uygulamaları ve bunun sonucunda meydana gelen vergi kayıplarıdır. Teknoloji ve iletişim olanaklarının her geçen gün daha da gelişmesi, ülkeler hatta kıtalar arasında sınırları kaldırarak küreselleşme olgusunu günümüz dünyasına kazandırmıştır. Böylelikle birçok alanda bütünleşen ülkeler; finansal anlamda da bütünleşmeye gitmiş, ülkeler adeta bir vücudun farklı uzuvları gibi davranır hale gelmişlerdir. Dolayısıyla bir ülkede yaşanan olumlu veya olumsuz gelişmeler diğerlerini de etkiler hale gelmiştir. Bu gelişmelere bağlı olarak ülkeler arasında ki sermaye hareketlerinin ivme kazanması ülkeler için hayati öneme sahip olan vergiyi, dolayısıyla vergi rekabetini gündeme getirmiştir. Küreselleşme olgusuyla hali hazırda birçok platformda tartışılan vergi rekabeti aslında yapılan harcamaları kontrol altına alma, refah düzeyini artırma gibi olumlu sonuçlara sahiptir. Ancak ülkelerin düşük vergi oranlarına sahip olması veya hiç vergi almamak gibi farklı yol ve yöntemlere başvurması, zararlı vergi rekabetini ortaya çıkarmakta ve bu da bütünleşen finansal ekonomiye zarar vermektedir.

Uluslararası vergi rekabetinin zararlı olduğu olgusu ilk olarak vergi rekabeti üzerine çalışmalar yapan OECD'nin 1998 yılında hazırlamış olduğu Zarar Verici Vergi Rekabeti Raporu'nda geçmiştir (Ferhatoğlu, 2006: 3). Zararlı vergi rekabeti; sunulan vergisel ayrıcalıklar (muafiyet, istisna) nedeniyle, küresel yatırım kararlarının manipüle edilerek sermaye hareketlerinin yönünün değiştirilmesi ve bunun sonucunda ülkelerde veya bölgelerde vergi kaybının ortaya çıkması şeklinde tanımlanabilir. Diğer bir anlatımla, küresel sermaye hareketlerinin yönünü değiştirecek boyutta ülkelerin vergilendirme yetkilerini kötüye kullanmaları ve bunun diğer ülkelerin vergi matrahında vergi erozyonuna bağlı olarak aşınmalarının yaşanması zararlı vergi rekabetini ortaya çıkarmaktadır. OECD bu raporla, gelire uygulanan düşük verginin olmasını yahut hiç vergi olmamasını, şeffaflıktan bahsedilememesini, bilgi değiş tokuşuna izin verilmemesini ve gizlilik prosedürlerinin uygulanmasını zararlı vergi rekabetini tanımlarken kullanmıştır.

Ayrıca uluslararası transfer fiyatlaması ilkelerine uyulmaması, vergiye dair hükümlerde, oranlarda ve matrahta esnekliklerin var olması, minimum vergi rejiminin benimsenmesi, bir ülkede zararlı vergi rekabeti uygulamalarının göstergeleri olarak kabul

edilmektedir (OECD, 1998: 25-34). Yapılan bu betimlemeler ışığında rapor, zararlı vergi rekabeti uygulamalarının vergi cennetleri ve tercihli vergi rejimlerinin uygulandığı yerlerde ortaya çıktığını belirtmektedir. Bahsi geçen vergi cennetlerinden kasıt, zararlı vergi uygulamalarının ve transfer fiyatlandırması manipülasyonunun yapıldığı yerler olduğundan bu bölgelerin offshore finansal merkez olarak da adlandırılması yanlış olmayacaktır.

Söz konusu bölge veya ülkeler sermaye ve yatırımları kendilerine çekebilmek adına, düşük vergi veya sıfır vergi almakta böylelikle diğer ülkelerde kazanılan fonları kendilerine çekmekte ve ilgili ülkenin vergi matrahında aşınmaya neden olmaktadır. Verginin asıl amacı refahı artırmak iken böylelikle kaynakları kullanılıp gelir elde edilen asıl ülke zarara uğramakta ve aşınan kısmı yine kendi ülkesindeki yerleşiklerden toplamak zorunda kaldığından vergi yükünün artmasına neden olmakta ve buda ne yazık ki refahı ve vergi adaletini olumsuz etkilemektedir. Özetle, bu merkezlerin bölgelerine çekmiş olduğu yatırımlar, kendi ülkeleri için istihdam ve ekonomik anlamda olumlu sonuçlar doğursada; şeffaflıktan yoksun olmaları, diğer ülke ve uluslararası kurumlar ile bilgi alışverişinde bulunmamaları, yasal olmayan yollarla elde edilen paraların bu merkezlerde toplanıp aklanması için oldukça elverişli ortam haline gelmelerine de sebebiyet vermektedir.

OECD'nin (1998) ilgili raporunda zararlı vergi rekabeti nedeniyle ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenmiştir.

- Sermaye akımlarını dolaysız, reel yatırım akımlarını ise dolaylı olarak etkileyerek sermaye akımlarının yönünü değiştirmektedir.
- Vergi aşınmalarından dolayı yeniden vergilenen yükümlülerin devlete olan güvenin sarsılmasına neden olmaktadır.
- Vergi matrahının değişmesi dolayısıyla vergi harcamalarında değişimin yaşanmasına sebebiyet vermektedir.
- Sermaye üzerinden alınan verginin azalıp, emek üzerinde alınan verginin artmasına neden olduğundan, vergi toplama harcama maliyetlerinin artmasına bağlı olarak refahın düşmesi söz konusu olabilecektir.

Söz konusu merkezlerin toplam nüfusunun dünyanın toplam nüfusundaki payı yaklaşık %1,2 ve bu merkezlerde bulunan fon miktarı yaklaşık 28 ABD trilyon doları toplam dünya servetinin yaklaşık %26'sı söz konusu merkezlerde bulunduğu dikkate alınırsa ülke ekonomilerine doğurduğu sonuçlar daha net anlaşılmaktadır. Bu merkezlerde ki ilgili verilere bakıldığında dünya ticaretinin büyük bir bölümün bu merkezler de gerçekleştiği görünmekte ancak söz konusu merkezler, kâğıt merkez olmanın ötesine pek de geçmemektedir. Kişi ve kurumları yanıltmaya yönelik birçok uygulamanın söz konusu olduğu bu merkezler ülkelere çok pahalıya patlamakta birçok ülkede vergi matrahlarında aşımaya sebebiyet vermektedir. Konuyla ilgili olarak Pak ve Zdanowicz tarafından 2002 yılında yapılan bir araştırma sonucunda, offshore merkezlerden dolayı, ABD'nin 53,2 milyar dolar vergi matrahında aşımaya söz konusu olduğu tahmin edilmektedir (Pak ve Zdanowicz, 2002: 66).

2.3.2 Vergiden Kaçınma ve Vergi Kaçırma

Vergiden kaçınma, yasal olarak suç teşkil edebilecek herhangi bir harekette bulunulmadan, kişi veya kurumların yasa veya mevzuatta ki boşluklardan yararlanıp vergi mükellefiyetinden kurtulması veya mükellefi olduğu vergi tutarını azaltması olarak tanımlanabilir. Suç teşkil edecek herhangi bir durum olmadığı için vergiden kaçınan kişi veya kurumlara herhangi bir cezai işlem uygulanmamaktadır.

Çoğu ülkede ülkelerin başlıca gelir kaynağı toplamış olduğu vergilerdir, dolayısıyla yapılan harcamalar arttıkça gelir elde etmek için en kolay ve etkili yol olan vergiye başvurulmakta ve yapılan kamu harcamaları doğrultusunda vergi oranlarını yükseltilmektedir. Böylelikle vergi mükellefleri daha fazla vergi ödemek zorunda kalmaktadır. Bu yüzden vergi mükellefleri hem artan rekabet ortamında ayakta kalabilmek hem de vergi yüklerini azaltmak ve kar maksimizasyonu sağlamak amacıyla yasal olarak herhangi bir sorun teşkil etmeyen vergiden kaçınma yollarına başvurmaktadır. Elbette vergi kaçırma ve vergi kaçınma denildiğinde ilk olarak akla gelen yerler vergi cennetlerini de içine alan offshore finans merkezleri olmaktadır.

Daha öncede bahsedildiği gibi söz konusu merkezlerin sunmuş olduğu avantajlar vergiden kaçınma yahut vergi kaçırma işlemlerinin yapılabilmesi için oldukça elverişli

yerlerdir. Düşük vergi oranlarının uygulanması ya da hiç vergi alınmaması gibi nedenlerle vergi cenneti olarak adlandırılan bu merkezler, mükelleflere vergiden kaçınmak için birçok yol ve yöntem sunmaktadır. Bunlardan en sık kullanılanlar aşağıdaki gibi özetlenebilir (Çevik, 2012: 27-28):

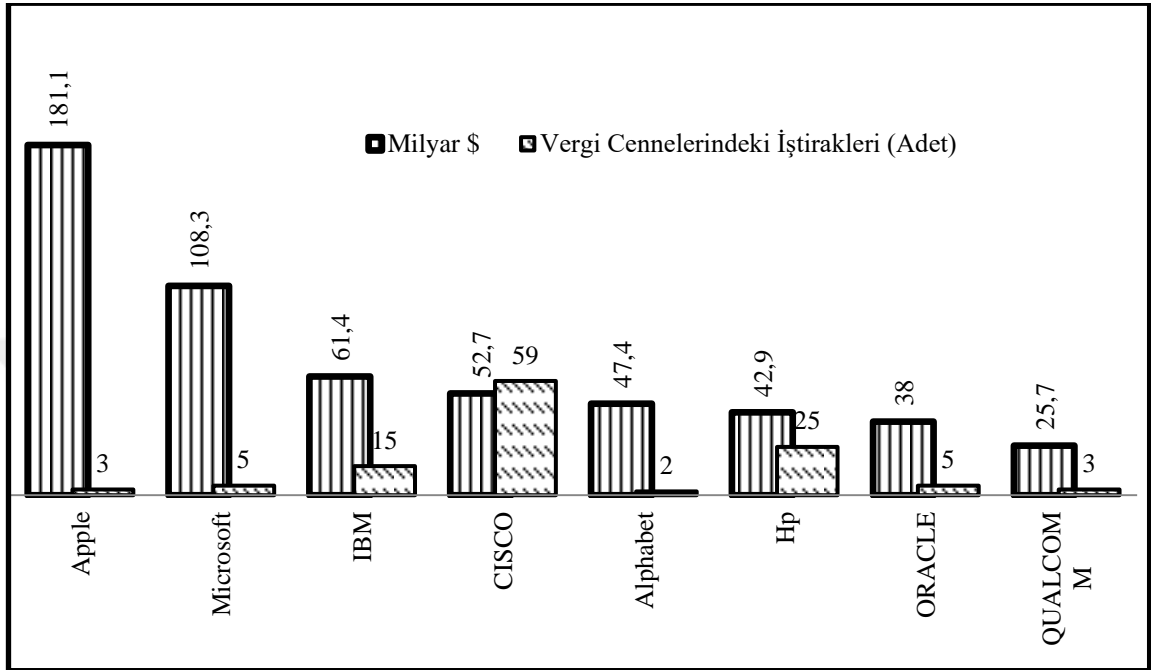
- Maliyetler fazla gösterilmek suretiyle vergi matrahının azaltılması ve bunun için de offshore finans merkezlerinde, şirkete ait iştirak ve şubelerinden hizmet alındığına dair faturalandırmalar yapılması,
- Şirketin bulunduğu ülkede elde etmiş olduğu kârı veya şube ve iştirak karlarının bu merkezlere kaydırılması (transfer fiyatlandırması vb. yollarla)
- İşletme merkezi, şube ve iştirakler arasında kurulan yapılanma ile verginin ertelenmesinin sağlanması,

Bu tür işlemlerin en önemli amacı yasal boşluklardan yararlanarak vergi yükünü azaltmak ve kar maksimizasyonu sağlamaktır. Dolayısıyla en elverişli yerler olarak offshore finans merkezleri kullanılmaktadır. Bununla birlikte söz bu işlemlere en çok başvuranlara bakıldığında varlıklı kişiler ve çok uluslu şirketler göze çarpmaktadır. Uluslararası ticaretin yarısından çoğunun çok uluslu şirketler tarafından yapıldığı bilinen bir gerçektir. Hal böyle olunca çok uluslu şirketler, iştirakleri, şubeleri ve diğer bağlantılarını kullanmak suretiyle vergiden kaçınmakta ve vergi matrahlarında hatırı sayılır bir biçimde azalma sağlamaktadırlar.

Grafik 2.3'te offshore finans merkezlerinde en çok para tutan ABD teknoloji şirketleri gösterilmiştir. Grafiğe göre offshore finans merkezlerinde 3 iştiraki bulunan ve en çok para tutan teknoloji devi Apple'ı, sırasıyla Microsoft, IBM ve CISCO gibi teknoloji devleri izlemektedir. Dünyanın en büyük teknoloji devi olan Apple, vergi meseleleri yüzünden şirketin büyük bir kısmını Jerse'ye taşımıştır. Bu hareket Apple'ın söz konusu bu offshore merkezde yaklaşık 250 milyar ABD dolarını elinde tutmasını sağlamıştır. Bu tutarın büyüklüğünü anlatmak için örnek verilecek olunursa, Apple bu denli büyüklükteki bir parayla 219.321,149 Iphone X's adet cep telefonu, 148.235 adet

Bugatti marka araba, 2.672 adet F-35 savaş uçağı, 577 adet büyük yolcu uçağı, 472 adet ultra lüks yat ve Neymar gibi 1.272 tane futbolcuyu satın alabilmektedir.²⁹

Grafik 2.3: Offshore Finans Merkezlerinde En çok Para Tutan ABD Teknoloji Şirketleri, 2016

Kaynak: Statista, 2018.

Bununla birlikte aralarında Pfizer, Goldman Sachs, GE, Chevron, Walmart gibi küresel markalarında bulunduğu ABD'nin 50'ye yakın büyük şirketinin offshore finans merkezlerinde yaklaşık 1.751 iştirakle 1,6 trilyon ABD dolarlık bir servete sahip olduğu iddia edilmektedir.³⁰

Vergi kaçırma, vergiden kaçınma ile olan isim benzerliğinden dolayı karıştırılsa da başka anlamları içermektedir. Vergi kaçırma, vergi ile yükümlülüklerin vergi kanunlarına muhalif olarak kısmen veya tamamen yerine getirilmemesi olarak tanımlanmaktadır.³¹ Vergi kaçırma ile vergiden kaçınma farklı kavramlar olsa da

²⁹ Bkz. What Could Apple Buy With Its Offshore Cash, <https://www.statista.com/chart/11722/what-could-apple-buy-with-its-offshore-cash/> (21.10.2018)

³⁰ Bkz. OXFAM, <https://www.oxfamamerica.org/press/top-50-us-companies-stash-16-trillion-offshore/> (21.10.2018)

³¹ Vergi Kaçırma, vergiden kaçınma, <https://versav.org.tr/vergiden-kacinmavergi-kacirma-ve-vergi-kacakligi-nedir/> (17.10.2018)

bunların ortaya çıkmasına etkili olan faktörler genel olarak ortaktır. Aynı şekilde her iki durumda da ülkelerin vergi matrahında aşınmalar ortaya çıkmakta ve adaletsiz bir vergi yükü dağılımı söz konusu olmaktadır. Vergi kaçırmanın nedenleri ise; ikamet edilen ülkedeki vergi oranlarının yüksek olması, rekabetin zorlu geçmesi veya kişi ve kurumların vergi ödemek istemiyor oluşu şeklinde sıralanabilir. Vergi kaçırma, vergiden kaçınmanın aksine yasal olarak suç teşkil ettiği için tespiti halinde ilgili kişi ve kurumlara cezai yaptırımlarda bulunmaktadır. Ancak bu yaptırımların etkinliği tartışma konusu olup hali hazırda birçok kişi ve kurumlarca vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerinin sunmuş olduğu gizlilik ve vergi avantajlarını kullanmak suretiyle bulunduğu ülkenin kaynak ve hizmetlerinden yararlanıp elde etmiş olduğu kârı, vergi yükünü azaltmak, rakiplerine karşı üstünlük sağlamak gibi amaçlarla bu merkezlerde bulunan bankalar veya kendisine ait iştirak ve şubeler vasıtasıyla offshore finans merkezlerine aktarmaktadır. Vergiden kaçınma da olduğu gibi vergi kaçırma, vergi matrahlarında ciddi aşınmaya neden olmakla birlikte birçok olumsuzluğu da beraberinde getirmektedir.

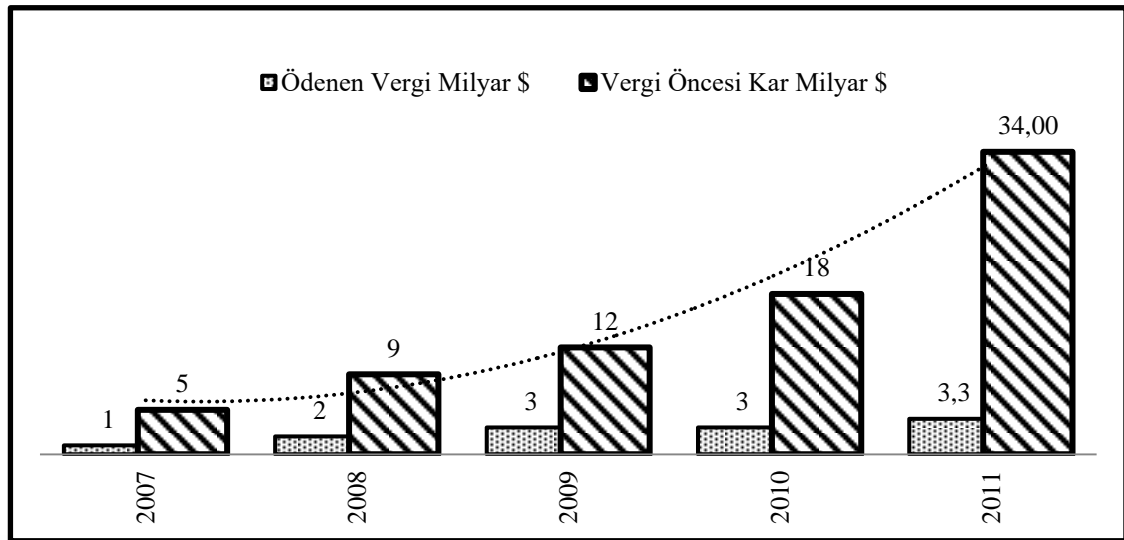
Vergi mükellefi kişi ve kurumların offshore finans merkezleri aracılığıyla yasal olmayan vergi kaçırma eylemini gerçekleştirebilmek için en sık kullanılan işlemler;³²

- söz konusu merkezlerde gizlilik olması dolayısıyla kişi veya kurumların buradaki malvarlıklarını ülkelere bildirmemesi ve dolayısıyla vergilendirilmeden kaçınılması,
 - bu merkezlerdeki iştirak veya şubelerde gerçekleşmeyen faaliyetleri, gerçekleşmiş gibi gösterip suni maliyetler (bu merkezlerde vergi ödemediği halde ödemiş gibi gösterme vb.) oluşturarak ülkesindeki vergi indirimlerinden yararlanması,
 - şirketin ülkesinde bulunan ana merkez ile şubeleri arasında veya şubeleri arasında transfer fiyatlaması manipülasyonu ile fiyatlarla oynayıp elde etmiş olduğu kârı vergi oranın yüksek olduğu yerden, vergi oranın düşük olduğu yere aktarması,
 - bu merkezler de kendisine ait bağlı şirket kurup önemli patent haklarını buraya vermesi ve daha sonrasında satılan ürünler için bu şirkete patent ücretlerinin ödenmesi
- şeklinde sıralanmıştır.

³² Bkz. MASAK, Aklama Yöntemleri, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/59> (22.10.2018)

Buna benzer işlemlerin yapıldığı offshore finans merkezlerinde vergi kaçırma veya ileride değinileceği üzere kara para aklama gibi birçok yasal olmayan faaliyet yapılmaktadır. Söz konusu merkezler gelen fonlar ile bir takım katkılar sağlarken (istihdam, milli gelir artışı vb.) diğer yandan asıl faaliyetin yapıldığı ve kaynakları kullanılan ülkenin vergi matrahında milyonlarca dolar aşmaktadır (Gökçe, 2006: 30). Çarpıcı bir örnek verilecek olursa yakın zamanda dünya gündemine oturan ve “Çifte İrlanda, Sandiviç Hollanda” olarak adlandırılan yönetim, Apple şirketinin vergi sırrı olarak ortaya çıkmıştır. ABD’li teknoloji devinin kar maksimizasyonu sağlamak için elde etmiş olduğu kârı ülkeler arası transfer ederek düşük vergi oranların uygulandığı ülkelerde topladığı ve yasal boşluklardan yararlanıp daha az vergi ödediği ortaya çıkmıştır.

1980’li yıllarda Apple muhasebecilerinin geliştirdiği “Çifte İrlanda, Sandiviç Hollanda” adlı sisteme göre “Çifte İrlanda” bölümünü Apple’ın İrlanda’da ki iki şirketi olan “Apple Sales” ve “Apple Operations” şirketleri oluşturmaktadır. Patentlerini İrlanda’da tuttuğundan dolayı teknoloji devi ABD’de satılan ürünler için telif hakkı bedelini İrlanda’ya ödemektedir. Şöyle ki bu sistemde, ilk bölümü çifte İrlanda denilen kısım oluşturmakta ve merkezinin başka bir ülke olduğu büyük bir şirket (ana şirket) İrlanda’da A ve B şirketini kurmaktadır. Satışlarını merkezinin bulunduğu ülkede yapan bu ana şirket patentlerini İrlanda’da tuttuğu için, yaptığı satışlardan İrlanda’ya telif ücreti ödemekte ve merkezinin bulunduğu ülkeden daha düşük bir vergiyle İrlanda’da vergilendirilmektedir. Merkezinin dışındaki satışlar içinse İrlanda’daki B şirketini kullanan ana şirket, ana şirketin Hollanda da kurduğu bir başka şirket aracılığıyla, merkezinin dışında yaptığı satışların parasını AB üyesi Hollanda’ya vergisiz aktarabilmektedir. Ana şirketin sahibi olduğu Hollanda’daki şirkette bu kârı, İrlanda’daki A şirketine yönlendirmekte ve kâr buradan vergi cennetlerine aktarmaktadır. Offshore merkezlerinden biri olan Virgin Adaları’nda yer alan Apple’a ait Baldwin Holding devreye girmekte, holdingin yöneticisi şirket karlarını geçici olarak burada toplamaktadır. Son olarak bu kar, vergi cennetleri üzerinden vergisiz bir şekilde ana merkezin bulunduğu ülkeye akmaktadır.

Grafik 2.4: Apple Şirketi'nin Vergi Öncesi Karları ve Ödediği Vergi Tutarları, 2007-2011

Kaynak: Statista, 2018.

Grafik 2.4'te görüldüğü üzere bu sistem sayesinde Apple 2011 yılında yaklaşık 34,2 milyar ABD doları kâr elde ederken, 3.3 milyar ABD doları vergi ödemiştir. Buna karşın ödediği vergilere nazaran, kârı çok hızlı bir şekilde artmaktadır. Böylece ABD'nin vergi matrahını 2,4 milyar ABD doları aşındırarak bu vergi tutarını ödemekten kurtulmuştur. İlerleyen bölümlerde değinileceği üzere Panama Belgeleri ile ortaya çıkan sızıntı, bu ve buna benzer birçok şirket, değişik yöntemlerle offshore merkezlerini kullandığını göstermektedir.

2.3.3. Transfer Fiyatlaması Manipülasyonu

Çok uluslu şirketler veya büyük işletmeler yalnızca işletme dışında ki diğer işletmelerle mal veya hizmet alım satımında bulunmaz, kendi işletmeleri içindeki farklı mal veya hizmet sunan bağlı şirketlerinden mal veya hizmet alım ve satımında bulunabilmektedir (Şen ve Sağbaş, 2017: 468). Bu durumda alım veya satımın da bulunulan mal veya hizmetin hangi fiyat üzerinden satışının veya alımının belirlenmesi gerekmektedir. Bunun içinde “transfer fiyatlaması” kavramı ortaya çıkmıştır.

Transfer fiyatlanması, ilişkili şirketlerin kendi aralarındaki mal ve hizmet alım ve satımlarında veya buna benzer faaliyetlerde uyguladıkları fiyatlamadır. Ancak konumuzu ilgilendiren yönüyle ilişkilendirip bir tanımlama yapılacak olursa; çok uluslu

şirketlerin, farklı ülkelerde faaliyette bulunması ve bu ülkelerin farklı vergi düzenlemelerine sahip olması avantajını kullanarak gelirlerini ana ve bağlı şirketleri arasında transfer ederek vergiden kaçınma veya vergi kaçırma tekniği olarak kullanılabilen bir manipülasyon aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Transfer fiyatlaması sadece alım veya satımı yapılan mal veya hizmetlerin fiyatının belirlenmesinden ibaret olmamakta değişik uygulamalar ile de karşımıza çıkmaktadır. Zararlı bağlı ortaklıkların yüksek bir fiyatla satın alınması, vergi istisna ve muafiyetlerin çok olduğu ülkede ki bağlı şirkete, merkezdeki şirketin maliyetlerinin yansıtılmaması, aynı şekilde patent, know-how³³, telif hakkı vb. hakların fiyatları düzenlenerek vergi avantajı sağlanması bu uygulamalar arasında gösterilebilir

Fiyatlarda iktisadi zorunluluk dışında bir değişikliğe gidilmesi ileri ki bölümlerde de değinileceği üzere bir çeşit vergiden kaçırma yöntemidir ve bu yasal olmayan bir durum olduğu içinde cezai yaptırımını bulunmaktadır (Akdiş, 2006: 10). Esas itibariyle alım satım fiyatının belirlenme sorununu çözmek için ortaya çıkan transfer fiyatlaması ne yazık ki bir sorun olmaya başlamıştır. Bu anlamda daha öncede bahsettiğimiz gibi offshore finans merkezleri sundukları vergi, istisna ve gizlilik gibi avantajlarından dolayı sık tercih edilmektedir.

Çok uluslu şirketler ihtiyaç duyduğu mal ve hizmet alımlarını, ilişkisi olmayan herhangi bir şirketten aldığı gibi, ana merkez ile bağlı şirketleri arasında veya bağlı şirketler kendi arasında mal veya hizmet alışverişlerinde bulunabilmektedir. Şirketlerin kuruluş amaçlarından birinin kar maksimizasyonu olduğu düşünüldüğünde, mal veya hizmet alım-satımlarını bağlı şirketleri arasında yapmayı tercih etmesi gayet tabidir. Bu durumda her ne kadar ilişkili olduğu şirket olsada alım-satım işleminde belli bir fiyatlandırmanın yapılması gerekmektedir. Çok uluslu şirketler bu noktada farklı ülke ve bölgelerde bulunan bağlı şirketlerin, o ülkedeki vergi sistemlerine göre söz konusu mal veya hizmet satımının fiyatını hangi ülke avantajlı ise gelirlerini orada kalacak şekilde yüksek veya düşük fiyat belirlemektedir. Böylece vergi yükünü düşük tutabilmekte ve diğer avantajlardan yararlanabilmektedir. Bu durumda gelirlerin aktarıldığı ülke avantajlı duruma geçerken, diğer ülkenin vergi matrahı aşınmış olmaktadır.

³³ Rekabet Kurulu tarafından yapılan tanımına göre “Sağlayıcının tecrübe, denemeleri sonucu elde ettiği ve patentli olmayan, uygulamaya yönelik, gizli, esaslı ve belirlenmiş bilgi anlamına gelmektedir.

Transfer fiyatlaması esas itibariyle yasal ve gerekli bir uygulama iken daha önce de belirttiğimiz gibi normal fiyatın üzerinde veya altında fiyatlandırma yapılarak avantajlar elde edilmeye çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalar, transfer fiyatlandırmasının manipülasyon aracı olarak kullanılmasının en büyük nedeninin vergisel amaçlı olduğunu, bu yüzden milyarlarca doların yüksek vergi oranlarına sahip ülkelere, bu yolla düşük vergi oranı uygulanan offshore finans merkezlerine transfer edildiğini ortaya koymaktadır. Küreselleşen dünyada finansal sistemlerin de iç içe geçtiği düşünüldüğünde söz konusu vergi aşınmaları sadece ilgili ülkeleri etkilemekle kalmayıp bir zincirin halkası gibi iç içe geçmiş küresel ekonomiyi de derinden etkilemektedir. Aşınan vergi matrahları yüzünden daha fazla vergi toplamak zorunda kalan ülkelerin gelir düzeylerinde ciddi farkların oluşmasına neden olmakta ve buda diğer sorunları birbiri ardına tetiklemektedir.

İşletme içi fiyat olarak da isimlendirilen transfer fiyatlaması normal şartlarda herhangi bir vergi kaybına neden olmamaktadır ancak fiyatlandırmanın emsallerine göre daha yüksek veya daha düşük olmasından ötürü vergi kayıplarına neden olmaktadır. Örnek verilecek olursa merkezi İngiltere’de olan çok uluslu bir şirketin, Japonya’da bulunan bağlı şirketine ürettiği araba parçalarını, Türkiye’de bulunan bir başka bağlı şirketine montaj ve diğer nihai işleri yaptırıp satması suretiyle malların Japonya’dan Türkiye’ye geçmesi sürecinde yapılan fiyatlandırma transfer fiyatlamasıdır. Buraya kadar sorun teşkil edecek herhangi bir durum söz konusu değildir ancak söz konusu şirket Türkiye’de ki vergi oranlarını yüksek olması nedeniyle transfer fiyatlarını yüksek göstererek ve Japonya’da daha çok Türkiye’de daha az gelir beyan ederek, daha az vergi ödemesi, transfer fiyatlamasının kötüye kullanımına örnek teşkil etmektedir. Uluslararası ticaretin yaklaşık %60’nın çok uluslu şirketlerden ziyade uluslararası sınırların ötesinde ki aynı kurumsal gruba ait şirketler arasında gerçekleştiği hatta bu oranın %70 olabileceği söylenmektedir.³⁴ Verilen bu oran transfer fiyatlamasının hem ülkeler hem de yükümlüler için ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermektedir.

Transfer fiyatlamasının vergi kaçırmaya yönelik olarak nasıl uygulandığı aşağıdaki örnekle açıklanmaya çalışılmıştır. Örneğin, A şirketi Afrika’da ürettiği malları ABD’de satmak istemektedir. A şirketinin; Afrika’da B, offshore merkezi C ve ABD’de D olmak

³⁴ TJN, Transfer Pricing, <http://www.taxjustice.net/topics/corporate-tax/transfer-pricing/> (21.10.2018)

üzere üç farklı ülkede yan şirketi bulunmaktadır. Şirket B, Afrika'da ürettiği ürünleri suni düşük bir fiyatla C şirketine satmaktadır. Bu nedenle B şirketinin vergi faturasının suni olarak düşük olmasına neden olmaktadır. Öte yandan, C şirketi ürünü D şirketine çok yüksek bir fiyatla satmaktadır. Kurumlar vergisini ödemek zorunda olmadığı için mümkün olduğunca fazla kazanç elde edebilmektedir. Son olarak D şirketi gelen ürünleri ABD'de düşük fiyata satmakta böylelikle hem D şirketi az kar elde etmekte hem de ABD'de ki vergi matrahı aşmış olmaktadır. Buna benzer birçok örnek vermek mümkün olmakla birlikte, Pak ve Zdanowicz tarafından 2002 yılında yapılan bir araştırmaya göre ABD'nin 2001 yılında dış ticaretinde transfer fiyatlaması manipülasyonu nedeniyle yaklaşık 53,1 milyar ABD dolarlık vergi matrahında aşınmaya neden olduğu tespit edilmiştir ki burada ülkelerin karşılaştıkları vergi kayıplarının vahametini gözler önüne sermektedir (Pak ve Zdanowicz, 2002: 63-70).

2013 yılında OECD ve G-20 ülkelerinin benimsediği BEPS³⁵ planında yer alan BEPS Eylem 13 Raporu transfer fiyatlaması üzerine odaklanmış olup, çok uluslu şirketlerin her yıl ticaret yaptıkları bölgedeki vergi ve iş bilgilerini ülke bazında raporlamaya ilişkin rehberlik sunan Country by Country (CbC) adında bir raporlama sistemi geliştirilmiştir. Bu raporlama ile 2016 yılı Ocak ayından itibaren, gelişmiş ülkelerde dâhil olmak üzere, ülkeler mali döneme göre transfer fiyatlamaya yönelik bilgi ve belgeleri raporlamayı taahhüt etmişlerdir (OECD, 2018b: 5). Ülkeler arası bilgi paylaşımının, şeffaflığın ve raporlamada standardizasyonun yani tutarlılığın amaçlandığı bu raporlama sisteminde şirketin ana merkezinin bulunduğu ülke raporlamayı gerçekleştirecektir. Eğer şirketin ana merkezinin bulunduğu ülke CbC raporlamasına geçmediyse, şirketin en önemli faaliyetlerinin gerçekleştiği ülkede raporlama yapılacaktır. Şirket öncelikle bir ana rapor hazırlayacak, ilgili ülkenin vergi dairesine teslim edecektir. Daha sonra vergi dairelerince yerel raporlar hazırlanarak ülke bazında bir rapor hazırlanmış olacaktır. Ülke bazında hazırlanan rapor ilişkili şirketlerin olduğu ülkelerin vergi idareleri arasında paylaşılacaktır. Raporlama sistemine konsolide geliri 750 milyon avroya eşit ve üzerinde bulunan çok uluslu şirketler dâhil edilecektir (OECD, 2018b). Tablo 2.4'de söz konu raporlamanın ülkelerdeki durumu ele alınmıştır. Tabloda görüleceği üzere offshore finans merkezleri, raporlama yapılıp yapılmayacağı tahminin zor olduğu ülkeler grubundadır. Bu durum OECD'nin

³⁵ The Base Erosion and Profit Shifting (BEPS) Action Plan. OECD VE G-20 ülkelerince benimsenen ve 115 ülkeyi kapsayan, kazançlarını düşük veya vergisiz yerlere kaydırmak için vergi kurallarındaki boşlukları ve uyumsuzlukları istismar eden vergi kaçınma stratejileri için geliştirilen eylem planıdır.

geliştirdiği yöntemlerin, araçların ve uygulamaların etkinliğinin ülkelerin inisiyatifine bağlı olduğunu da göstermektedir. Yaptırım gücünün olmayışı, hedefe ulaşılmada gecikmeler yaşatmakta ve tam bir etkinlik sağlanamamaktadır.

Tablo 2.4: Transfer Fiyatlaması Manipülasyonuna Yönelik Geliştirilen CbC Raporlaması

Raporlama Durumu	Ülkeler	Ülke Sayısı
Hâlihazırda Raporlama Yapan Ülkeler	İspanya	1
Raporlama Sürecinde Olan Ülkeler	Avustralya-Polonya-İngiltere	3
Raporlama Yapması Beklenen Ülkeler	Avusturya-Belçika-Kanada-Şili-Çin-Kolombiya-Çekya -Danimarka-Fransa-Almanya-Gana-Yunanistan-Macaristan-Hindistan-İrlanda-İsrail-İtalya-Japonya-Kore-Lüksemburg-Meksika-Hollanda-Yeni Zelenda-Norveç-Portekiz-Katar- Singapur-Slovakya- İsveç-İsviçre-Türkiye-Uganda- ABD	34
Raporlamanın Yapılıp Yapılmayacağı Tahmininin Zor Olduğu Ülkeler	Arjantin-Ermenistan- Azerbaycan- Bolivya- Brezilya- Burunei Darussalam- Bulgaristan-Kosta Rika-Hırvatistan-Kıbrıs-Dominik Cumhuriyeti-Ekvator- El Salvador- Estonya-Finlandiya- Gürcistan-Guetamala- Honduras-İzlanda-Endonezya-Irak-Kazakistan-Litvanya-Makedonya-Malezya-Maldivler-Malta-Montenegro-Nabipya-Nikaragua-Panama-Paraguay-Peru-Filipinler-Rusya-S. Arabistan- Slovenya-S. Lanka-Tanzanya-Tayland- Uruguay-Vietnam-Zimbabve	49
Kısa ve Uzun Vadede Raporlama Yapması Beklenmeyen Ülkeler	Albenya-Angola-Kamboçya-Mısır-Hong Kong-Kosova Kuveyt-Lübnan-Moğolistan-Morocco- Birleşik Arap Emirlikleri	11

Kaynak: EY Grup, 2018.

2.3.4. Kara Para Aklama Faaliyetleri

Sermayenin hareket kabiliyeti kazanması ve bu alandaki sınırlamaların, kontrollerin kalkması ve piyasalardaki devlet kısıtlamalarının azaltılması veya tamamen kaldırılması, süre gelen kara para aklama faaliyetlerine yeni olanaklar sağlamıştır. Kara para aklamanın kavram olarak belli bir tanımı olmamakla beraber insanoğlunun varlığıyla beraber bulunulan zaman ve olanaklara bağlı olarak ortaya çıktığını söylenebilir. Genel olarak kara para aklama, yasal olmayan yol ve yöntemlerle elde edilen her türlü maddi kazancın, kaynağının gizlenmesi ve yeni bir nitelik sağlanması yoluyla yasal bir imaja büründürülmesi ve finansal sisteme dâhil edilmesidir (MASAK, 2011: 6). Bunun içinde ilk olarak bir yer bulması ve daha sonra aklanması gerekmektedir.

Yasal olmayan yollarla gelir elde etmek başlı başına suç olmakla birlikte kara paranın aklanması da ayrı bir suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansmanını bu yollarla sağlayan kişi ve grupların hem finans kaynaklarının önün kesilmesi hem de elde ettikleri kara paraları aklanmasının önlenmesi anlamında, kara para ile mücadele önem arz etmektedir (MASAK, 2011: 6). Ülkeye fon girişlerinin artması, o ülkede ki finansal sistemin kara para aklamak için kullanılma riskini artırmasının yanı sıra önleyici tedbirler alınmadığı durumda ilgili ülkenin bu tür işlemlerin merkezi haline gelmesi söz konusudur. Bu durum uluslararası anlamda ülkenin itibarını zedelediği gibi, yabancı yatırımcıların ülkeyi terk etmelerine neden olma gücüne sahiptir (Çevik, 2012: 28).

Kara para aklamak için birçok yol ve yöntem olmak birlikte en sık kullanılan yöntemler arasında: offshore bankacılık merkezleri, kumarhane ve gazinolar, döviz büroları, fonların fiziki ülke dışına çıkarılması gibi yöntemler başta gelmektedir. Konumuzu ilgilendiren yönüyle offshore bankacılık merkezleri sağladığı gizlilik politikası, hesapların denetime tabi tutulmaması gibi avantajlarından dolayı kara paranın aklanması yönüyle sık sık gündeme gelmektedir. Ulusal denetimden yoksun olan söz konusu paralar, offshore bankacılık merkezlerinde yer bulmakta ve sonrasında aklanarak finansal sisteme dâhil edilmektedir. Küresel finansal sistemin kabullenmek durumunda kaldığı offshore finans merkezleri ve offshore bankalar sahip olduğu özellikler itibari ile kara para ekonomisine kol kanat germektedir (Akdiş, 2006: 1). Son zamanlarda ortaya çıkan Panama Belgeleri ile bir kez daha bu durumu gözler önüne sermektedir. Birçok ülkeden zengin kişilerin ve siyasetçilerin yer aldığı bu belgelerin bugüne kadar sızdırılan en büyük vergi kaçırma ve kara para aklama dokümanları olduğu belirtilmektedir.

Offshore finans merkezleri kullanılarak kara para aklamanın birinci aşaması olan yerleşme aşamasını oluşturmaktadır. İlegal yollarla edinilen kazancın finansal sisteme ilk girişini temsil eden bu aşamada kazanç, bir ülkeye kaçırılarak veya kumarhaneler yardımıyla yahut kredi ödemeleriyle finansal sisteme dâhil edilmektedir. Yerleşmeden sonra gelen katlanma aşamasında yasadışı para kaynağından ayrılmakta ve uluslararası sisteme dâhil edilmektedir. Bu aşamada offshore bankalar gibi kara para aklayıcılar fonu; mevzuattaki boşlukları, uyumsuzlukları, adli ve idari işbirliklerinin gecikmelerini kullanarak, kaynağın elde edildiği ülkeden elektronik olarak gelişmiş finansal araçlara

veya yurtdışı pazarlardaki yatırımlara bölüştürmektedirler. Entegrasyon aşaması denilen son aşamada ise illegal gelirin sahibi, kara para aklayıcıların yardımıyla parasına meşru yollardan ulaşmaktadır. Başlangıçta nakit olarak finansal sisteme yerleştirilen kazanç, bir dizi finansal işlemin ardından, yasal finansal sisteme tam entegre olmuş halde kullanıcısına, mülk, sanat eseri, mücevher, pahalı otomobiller gibi araçlarla geri dönmektedir.

Tablo 2.5’de kara para aklamamanın boyutu gözler önüne serilmektedir. 2012 yılında 27 AB üyesi ülke için yapılan araştırmada illegal yollarla edinilen yaklaşık 282,4 milyon avronun İngiltere’de, 151,302 milyon avronun Fransa’da, 119,896 milyon avronun Belçika’da amlandığı tespit edilmiştir. IMF listesindeki offshore ülkelerinin çoğunun Birleşik Krallık altında bulunduğu dikkate alındığında kara para aklamada İngiltere’nin neden birinci olduğu daha net anlaşılmaktadır. Bununla birlikte vergi cenneti olarak kabul edilen Lüksemburg’ta aklanan paranın, ülkenin GSYİH’ye içindeki payı oldukça dikkat çekicidir.

Tablo 2.5: AB Üyesi Ülkelerde Kara Para Aklamamanın Boyutları

Ülke	Milyon Avro	GSYİH İçindeki Payı (%)
İngiltere	282,004	13,3
Fransa	151,302	7,3
Belçika	119,896	27,9
Almanya	108,872	4,7
Hollanda	94,121	14
Lüksemburg	93,765	155,2
Avusturya	88,810	24,6
İtalya	73,910	4,9
Danimarka	59,177	20,6
İspanya	56,311	5,4

Kaynak: EU, 2013.

Bununla birlikte Tablo 2.6’da offshore finans merkezlerinde tutulan paranın nerelerde aklanarak küresel finans sistemine karıştığı gösterilmiştir.

Tablo 2.6: Offshore Finans Merkezlerinde Tutulan Servetin Kaynağı ve Aklandığı Ülke ve Bölgeler (%), 2010

Offshore Servetinin Kökeni	Offshore Servet Yolculuğu						
	İsviçre	İngiltere Kanal Adaları Dublin	Lüksemburg	Karayipler Panama	Honk Kong Singapur	ABD	Dubai Monoco
Kuzey Amerika	0,06	0,23	-	0,36	0,05	0,003	0,03
Avrupa	1,04	0,74	0,54	0,14	0,09	0,12	0,27
Asya-Pasifik	0,25	0,36	0,06	0,15	0,70	0,17	0,12
Latin Amerika	0,24	0,08	0,013	0,018	-	0,38	0,02
Ortadoğu ve Afrika	0,49	0,52	0,04	0,06	0,02	0,04	0,26

Kaynak: EU, 2013.

Yine Finansal Gizlilik İndeksi verilerine göre her yıl 1 ila 1,6 trilyon ABD dolarının yine bu merkezler üzerinden aklandığı tahmin edilmektedir.³⁶

2.3.5. Spekülatif Amaçlı İşlemler

Küreselleşme olgusu ile beraber teknolojinin gelişmesi, sınırların ortadan kalkması ve sermaye hareketlerinin artması gibi gelişmelerin yaşandığı günümüz dünyasında finans piyasaları da yaşanan onca gelişmeye kayıtsız kalamamış ve yeni yatırım araçları ile beraber yatırımcılar için sunulan çeşitlilikte artmıştır. Hal böyle olunca yeni yatırım araçlarının sunmuş olduğu avantajları kullanarak kazanç sağlamak isteyen yatırımcılar, farklı uygulamalara yönelmektedir. Bunlardan biri olan “hedge fonlar” normal yatırım fonlarından farklı olup daha fazla kar elde etmek için oldukça agresif bir yol izlemekle birlikte tamamen spekülatif temeller üzerine kuruludur. Riskten korunma anlamına gelen bu kelime anlamının aksine hareket etmektedir. Normal fonlardan farklı olarak tersine pozisyon da alabilen bu fonlar yüksek risk barındırmakla beraber yüksek getiriye amaçlamaktadır.

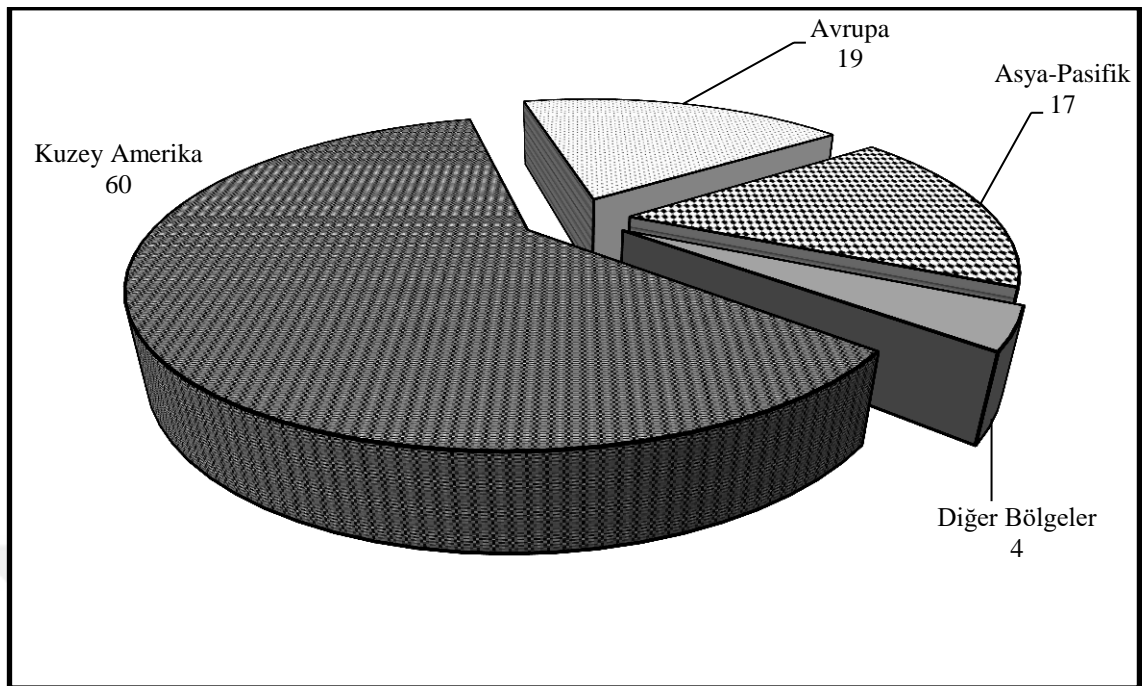
³⁶ TJN, Financial Secrecy Index, <https://www.financialsecrecyindex.com/> (30.10.2018)

Tanımlamak gerekirse, hedge fonlar, çoğunlukla hem kısa hem de uzun vadeli pozisyon alan ve çeşitli yatırım araçlarını kullanıp yüksek getiriye elde etmeyi amaçlayan fonlardır. Bu fonlar normal yatırım fonlarının aksine hareket etmekte ve dışı kapalı yapısı ile fon yöneticilerine gerçek değerlerinin çok üzerinde alım satım yapma, limitsiz borçlanma ve daha fazla risk alma imkânı vermektedir. Aynı zamanda 3,2 trilyon ABD doların üzerinde varlığa sahip 8.000'den fazla aktif fona sahip bu fonlar, spekülasyon ve manipülasyona yönelik hareketleri döviz, faiz vb. unsurlarda beklenmedik fiyat dalgalanmalarına neden olabilmektedir.³⁷ Sadece yüksek sermayeye sahip kişilerin katılabildiği bu fonlar en az 1-2 milyon ABD doları sermaye gerektirmektedir. Geniş bir yatırım portföyüne sahip olan bu fonlar (bono, hisse senedi, emlak piyasası, emeklilik fonları, şirket satın almaları sigorta, finans...) sahip olduğu teminatlarla yatırım yapmakla yetinmeyip bu teminatlar üzerinden yeniden borçlanmaya giderek bu tutarı da yatırım amaçlı kullanmaktadır (Chambers, 2008).

Ayrıca kaldıraçtan (borçlanma) yararlanan bu fonlar, sahip olduğu 1 lira ile 100 liralık yatırımda bulunabilmektedir. Yaklaşık 3,2 trilyon ABD dolarlık bir sermayenin bu şekilde kullanıldığı düşünüldüğünde, söz konusu fonların ülkelerin ekonomik yapısına hatta küresel anlamda ekonomiye yön verebilecek bir pozisyona geldiği görülebilmektedir. Bu fonların yönetimi altında ki varlıklar giderek artmakta bu yüzden almış oldukları kararlar piyasalar ciddi dalgalanmalara neden olabilmektedir. Nitekim birçok krize (1997-1998 Asya Krizi, 2008-2009 Küresel Kriz gibi) ve fiyatlar genel seviyesinin yükselmesine söz konusu fonların neden olduğu iddia edilmektedir. Ancak sahip olduğu karmaşık yapının yanı sıra offshore finans merkezlerinin sunmuş olduğu gizlilik ve diğer avantajları kullanmasından dolayı iddialar kanıtlanamamaktadır.

³⁷ Prequin (2016).

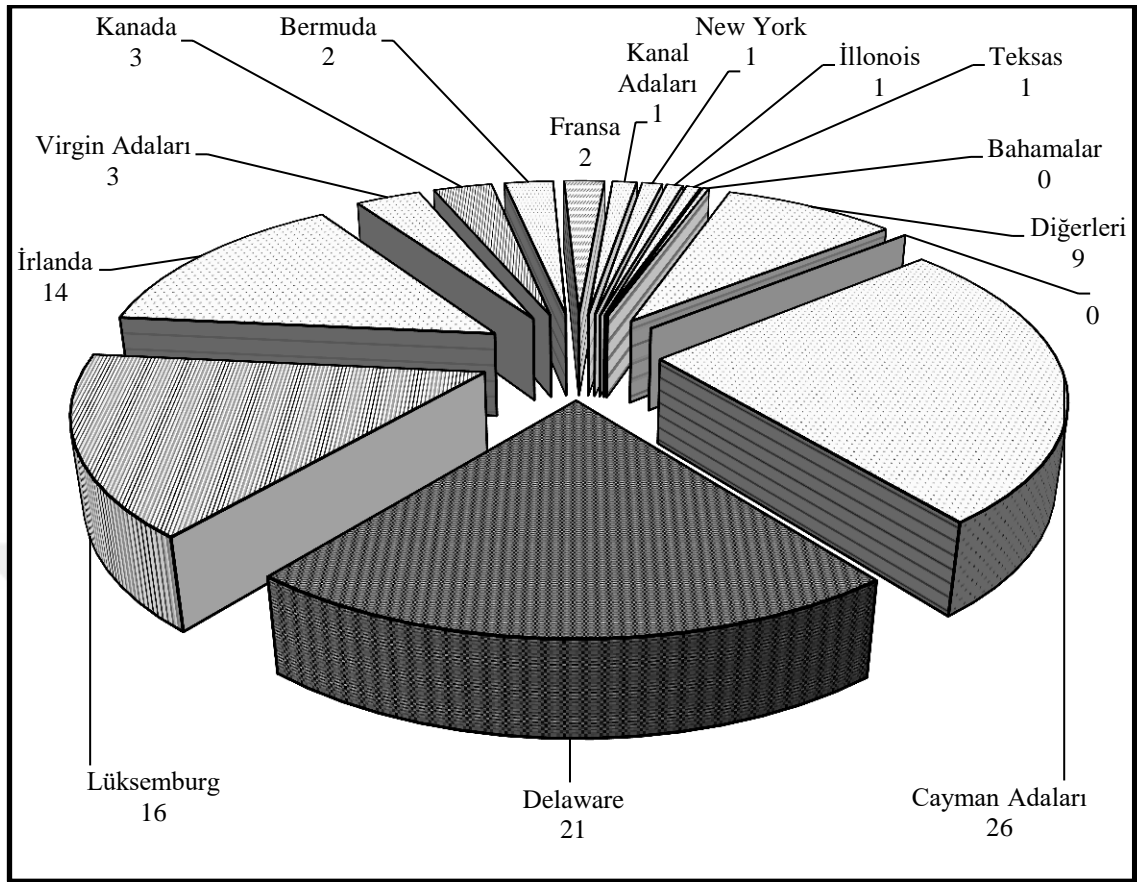
Grafik 2.5: Coğrafi Bölgeler İtibariyle Yönetilen Hedge Fonlar (%), 2016

Kaynak : PREQUIN, 2016.

Grafik 2.5’de görüldüğü üzere hedge fonların yarısından fazlası Kuzey Amerika’da yönetilmektedir. Cayman Adaları gibi önemli offshore finans merkezlerinin bu bölgede olduğunun hatırlatılması gereklidir. Avrupa ise %19 ile en yüksek ikinci orana sahiptir. Genel itibariyle önemli offshore merkezlerin bulunduğu bölgeler daha çok fon yönetim oranına sahiptir. Yönetilen hedge fonların tutarı dikkate alındığında; 2,314 milyar ABD dolarıyla birinciliği çeken Kuzey Amerika bölgesini, 685 milyar ABD dolarıyla Avrupa, 159 milyar ABD dolarıyla Asya-Pasifik ve 39 milyar ABD dolarıyla diğer bölgeler izlemektedir.³⁸ Grafik 2.6’da offshore finans merkezlerindeki kayıtlı fonların yüzdelik dağılımını gösterilmiş. Toplamda 8000’den fazla hedge fonun yönetildiği bu merkezlerde %26’lık bir payla Cayman Adaları öne çıkmaktadır. Bunu sırasıyla Delaware, Lüksemburg ve İrlanda izlemektedir.

³⁸ Bkz. Prequin (2016).

Grafik 2.6: 2015 yılı İtibariyle Offshore Finans Merkezlerine Kayıtlı Hedge Fonlar (%)

Kaynak: EDHEC, 2017.

Normal fonların aksine, herhangi bir yasal otoritenin düzenlemesine tabi olmayan bu fonlar önceki bölümlerde bahsettiğimiz offshore finans merkezlerinde kurulmuş değişik amaçlı şirket ve bankalarda olduğu gibi söz konusu yatırım fonları da, offshore merkezlerin sunmuş olduğu vergisel avantajlar ve gizlilikten dolayı bu merkezlere talep bir hayli yüksektir. Bu anlamda yukarıdaki şekilden de görüldüğü gibi en çok tercih edilen offshore finans merkezi %26'lık bir oranla Cayman Adaları'dır. Söz konusu fonların, offshore merkezler dışında en çok yöneten ülke ise %59,7'lik bir oranla ABD'de yönetildiği bilinmektedir. Cayman Adaları'nın ve ABD'nin aynı coğrafya da bulunuyor olması ve hedge fonları için en avantajlı yerlerin offshore merkezler olduğu düşünüldüğünde ilgili oranların yüksek çıkması beklenen bir hal almaktadır.

2.3.6. Etkinsizleşen Vergi Politikaları

Sermayenin uluslararası alanda serbest dolaşımı, vergi matrahının ülkeden ülkeye farklılıklar göstermesi, kişi ve kurumların yatırım ve diğer iş kararlarının da bu matrah farklılıklarını göz önünde bulundurmasını gerektirmiş, buna karşılık ülkeler de vergi oranlarını düşük tutarak dolaşımdaki sermayeyi kendilerine çekmeye başlamışlardır. Küreselleşmenin bir sonucu olarak tek pazar haline gelmeye başlayan ekonomi, bu sebeple hem ülkeleri bir rekabete sürüklemiş hem de ülkelerin birbirinden bağımsız hareket edebilme kabiliyetini kırmıştır. Ülkeler maliye politikası araçlarını uygularken, dış dünyadan kayıtsız kalamaz hale gelmiş, kamu harcamaları, kamu gelirleri ve borçlanma politikaları, küreselleşen dünyaya entegre biçimde şekillenmeye başlamıştır.

Bilindiği üzere kamu harcamalarının ve diğer mali olmayan harcamaların finansman kaynağını kamu gelirleri içinde öncelikli olarak vergiler üstlenmektedir. Bu amaçla devlet otoritelerinin birincil amacı etkin ve sürdürülebilir bir vergi politikasıdır. Ancak ülkelerin ekonomik ve vergi yapısından, diğer ülkelerle olan ilişkilerinden ve küresel etkilerden kaynaklı sıkıntılar, devlet otoritelerinin vergi politikasında etkinliğe ve sürdürülebilirliğe ulaşmasında sıkıntılar doğurmaktadır. Özellikle ekonomide küreselleşmenin beraberinde getirdiği avantajlarla birlikte dezavantajları da incelendiğinde, sıkıntılarının büyüklüğünü gözler önüne serilmektedir. Bu kapsamda Tanzi (2001) "Globalleşme ve Vergilemedeki Mali Boşluklar" adlı çalışmasında, vergilemedeki mali boşluklara değinmiş ve vergilemede mali boşluklara neden olan sekiz unsur saymıştır ki bunlardan bir tanesinin de offshore finans merkezleri olduğunu belirtmiştir.

Bilgi ve iletişim maliyetlerinde yaşanan teknolojik gelişmeler neticesinde, sermaye ve yatırım hareketleri muazzam derecede hızlanmış, vergiden kaçınmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler offshore finans merkezlerini tercih etmeye başlamışlardır. Hesap gizliliğine önem veren bu merkezler, vergi oranlarının düşüklüğü ya da belirli konuların vergiden istisna oluşu, tercihli vergi rejimi kullanması ve benzeri nedenlerle yabancı finansal kurumların faaliyetlerini buralara kaydirmalarına neden olmuştur. Sağladığı kolaylıklar ve vergi avantajlarıyla gerçek ve tüzel kişileri cezbeden bu merkezler, diğer ülkelerin vergi egemenliğini zedeleyen, vergi sistemlerini zayıflatan, ciddi derecede

vergi aşınmasına sebep olan, vergilemenin maliyetini artıran bir dizi sorunla vergi politikalarında etkinsizliğe neden olmaya başlamıştır (OECD, 1998: 16).

Vergi politikasında yaşanan bu sıkıntılar, bir domino taşı misali ülkenin tüm ekonomik ve sosyal yapısını etkilemektedir. Offshore finans merkezlerinin neden olduğu vergi kayıpları, ülke otoritelerince verginin daha kolay vergilendirilebilir konular ve kişiler üzerine aktarılmasına neden olacak ya da vergi oranlarında artışa neden olacaktır. Nihayetinde ise dürüst vergi mükellefleri daha fazla vergi yükü yüklendiği için aynı şekilde vergiden kaçma veya vergiden kaçınma yoluna başvuracak böylelikle söz konusu merkezlere yönelme daha da artacaktır (Ulusoy ve Karakurt, 2009:81).

Vergi politikalarında yaşanan etkinsizlik sonucu kamusal zararlar da gündeme gelmektedir. Offshore finans merkezlerinin neden olduğu vergi kaybı, ülkenin bütçesine ve haliyle idari ve sosyal programlarına da yansiyacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
OFFSHORE FİNANS MERKEZLERİNİN NEDEN OLDUĞU VERGİSEL
SORUNLARA YÖNELİK ÇALIŞMALAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Önceki bölümde detaylı olarak ele alındığı üzere, offshore finans merkezlerinin idari ve hukuksal yapıları, sunmuş olduğu hizmetleri diğer ülkelere nazaran ayrıcalıklı hale getirmektedir. Küreselleşmeyle daha da mobil hale gelen finans piyasası, bu ayrıcalıklı merkezler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Dünyanın en likit ve en hızlı gelişen piyasası olan uluslararası finans piyasasından pay almak isteyen ülkeler, offshore finans merkezleri üzerinde yoğunlaşan sermayeyi kendi ülkelerine çekmek ve var olan sermayelerini de bu merkezlere kaçırmamak için uğraş vermektedirler. 2016 yılında ortaya çıkan ve 1962-2016 dönemini içeren “Panama Belgeleri” ndeki bilgiler, söz konusu merkezlerin ülkeler açısından ne derece ciddi sorunlar doğuracağına bir yansımasıdır. Bu belgelerde trilyon dolarlar ile ifade edilen ciddi büyüklükteki paranın, bu merkezlere aktığı görülmektedir. Bu sebeplerdir ki, OECD, IMF, AB gibi birçok uluslararası kurum, söz konusu merkezlerin neden olduğu sorunlara yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Ancak Panama Belgeleri yapılan çalışmaların yeterli olmadığı ve bu örgütlerin yeterli yaptırım gücüne ulaşmadığını göstermiştir (Gökçe, 2016: 119).

3.1. Uluslararası Düzeydeki Çalışmalar ve Çözüm Önerileri

Uluslararası çözüm önerilerinde daha çok ve uluslararası örgütler devreye girmektedir. Zira uluslararası ölçekte gerçekleştirilen vergiden kaçınma ve vergi kaçakçılığı işlemleri için uluslararası bir çalışma gerekmektedir. Ülkelerin tek taraflı yaptırım uygulaması yahut küresel sermayeden tek başına faydalanması imkân dâhilinde olmadığından, başka ülkelerin avantajlarından, birikiminden ve gücünden faydalanmak için uluslararası kurumlar en iyi seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda offshore finans merkezleri ile mücadelede çalışmalarını öne çıkan kurumların başında Finansal İstikrar Formu, OECD, IMF, AB gelmektedir.

3.1.1. Finansal İstikrar Kurulu'nun Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

Finansal İstikrar Kurulu³⁹ (FSB), ABD, İngiltere, Japonya, Kanada gibi dünyanın en gelişmiş ülkeleri ile Brezilya, Türkiye, Meksika, Hindistan gibi gelişen piyasa

³⁹ Financial Stability Board.

ekonomilerinden müteşekkil olup⁴⁰; üye ülkeler ile koordineli bir biçimde küresel finansal sistemi analiz ederek, finansal sistemleri güçlendirmeye yönelik önerilerde bulunmaktadır. Söz konusu kurul başlangıçta “Finansal İstikrar Formu” adıyla kurulmuştur. 2009 yılında G-20 ülkelerince; vergi meseleleri, finansal istikrar ve şeffaflık konusunda ortak bir politika geliştirmek için görevlendirmiş ve “Finansal İstikrar Kurulu” adını almıştır. FSB, düzenleyici ve denetleyici finansal bir kurul olup, finansal sektör politikaları geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmektedir. Ulusal finansal kurumlar ile uluslararası standart belirleyici kuruluşları arasında koordinasyona odaklanan FSB’nin geliştirdiği politikalar, ilgili ülkelerde ulusal resmi kurumlar tarafından uygulanmaktadır.

1997-1998 Asya Krizi sonrasında dikkatleri daha da üzerine çeken offshore finans merkezleri için G-7 ülkeleri FSB’den, söz konusu merkezlere yönelik çalışma yapmasını istemiştir. 1999 yılında FSB, offshore finans merkezlerinin küresel finansal istikrara ilişkin önemini tüm yönleriyle dikkate almak üzere geçici bir çalışma grubu kurmuş ve 2000 yılına gelindiğinde offshore finans merkezleri hakkında bir rapor⁴¹ yayımlamıştır. Söz konusu raporda; offshore finans merkezlerinin uluslararası finansal piyasalara uygun hale gelmesi için başta sınır ötesi işbirliğinin sağlanması olmak üzere, bilgi alışverişi ve denetleyici unsurların yeterliliğindeki sorunları ele almak amaçlanmıştır. Raporda toplam 42 offshore finans merkezi analize dâhil edilmiş ve ilgili ülkeler 3 ayrı kategoriye ayrılmıştır. New York ve Tokyo gibi dünyanın önde gelen finansal merkezlere birinci grupta yer verilmiş olup, bu grupta yer alan ülkelerin yüksek kalitede düzenleme, denetleme ve uluslararası standartlara sahip olduğu belirtilmiştir. İkinci grupta ki ülkeler yasal düzenleme ve denetlemelere sahip ancak uluslararası standartların altında olduğu için iyileştirmelere ihtiyaç duyan ülkeler olarak tanımlanmıştır. Üçüncü grupta ki ülkelerin ise asgari düzeyde düzenleme ve denetlemeye sahip ve yerleşiklere karşı işbirlikçi bir tutum sergilememenin yanı sıra uluslararası standartlara karşı da ilgisiz oldukları tespitinde bulunulmuştur.

Raporda, offshore finans merkezlerinin bir takım krizlerde rolü olsa da, sistematik finansal sorunların önemli bir nedeni olarak görülmediği belirtilmiş, buna karşın birbirine entegre olmuş ve daha da birbirine bağımlı hale gelen piyasalarda,

⁴⁰ FSB üyesi ülkeler için bkz: <http://www.fsb.org/about/fsb-members/> (30.11.2018)

⁴¹ Report of the Working Group on Offshore Centres.

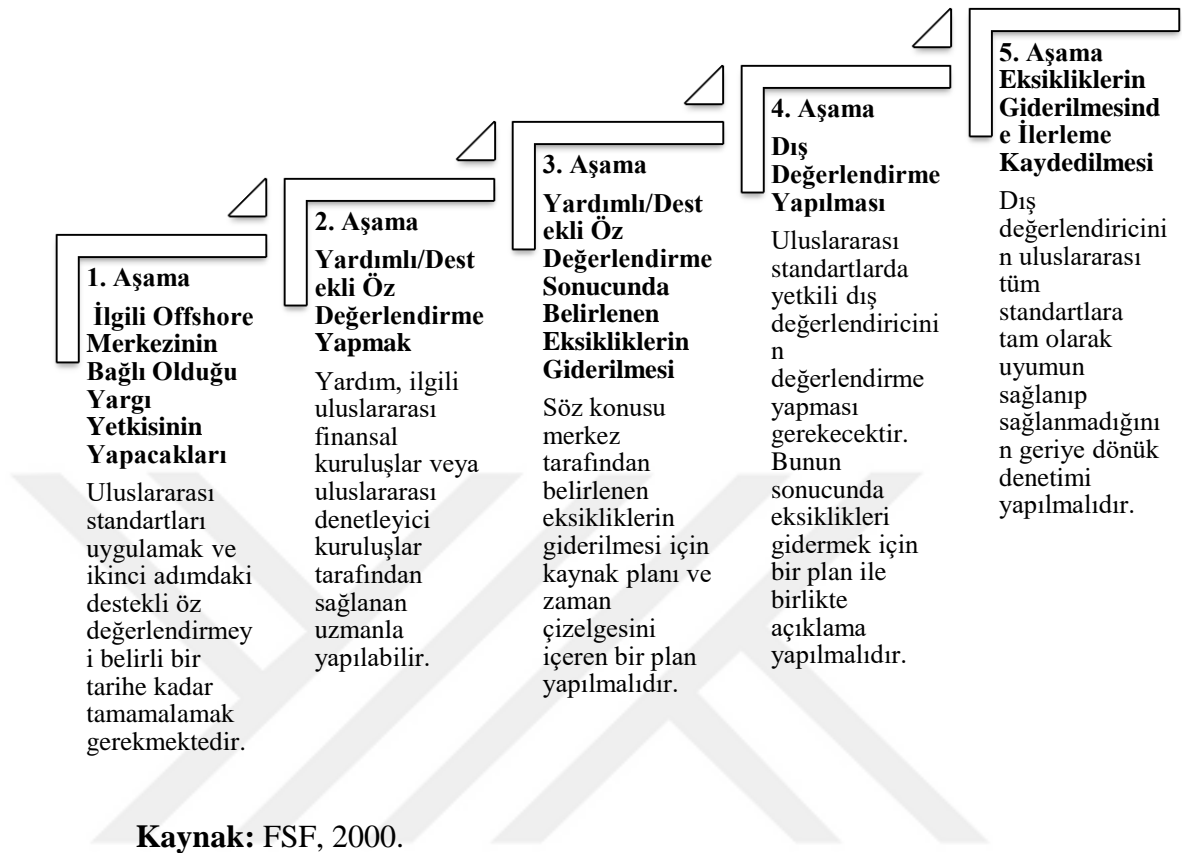
offshore finans merkezlerinde ortaya çıkacak sorunların diğer finansal piyasalar için sıkıntılı sonuçlar doğurabileceği dile getirilmiştir. Diğer bir ifadeyle finansal piyasaların birbiriyle entegrasyonu arttıkça, offshore finans merkezlerinde ortaya çıkan olumsuzlukların, diğer piyasalara daha kolay sirayet edeceği tespit edilmiştir. Bununla birlikte uluslararası denetim standartlarına uymayan, uymayı kabul etmeyen yahut zayıf denetim uygulamalarına sahip veya çok az yahut hiç iş birliği yapmayan, şeffaflık sağlamayan offshore finans merkezlerinin, entegre olmuş finansal sistemde, denetimde zayıf bağlar oluşturmaya ve düzenleyici arbitraja⁴² neden olduğu belirtilmiştir (FSF, 2000:1). Kısacası işbirliğine yanaşmayan offshore finans merkezlerinin finansal katılımcılara sunmuş olduğu boşluklar, küresel finansal piyasaların iyileştirilmesini ve finansal istikrarsızlık riskini azaltmak için kolektif çabaları engellemektedir. Dahası, potansiyel bir tehdit oluşturan işbirliğine yanaşmayan offshore finans merkezlerinin dışında; iyi denetlenmiş, şeffaf ve denetleyici uygulamaları geliştirmek için uluslararası işbirliğine hazır offshore finans merkezlerinde de, işbirliğinin derecesi ve denetimin niteliği hakkında endişeler olduğu belirtilmiştir (FSF, 2000: 2).

Bununla birlikte ilgili raporda ayrıca yetersiz düzenleme ve denetlemenin nasıl giderilebileceği ve uluslararası işbirliğinin gerekliliği gibi öneriler sıralanmıştır.⁴³ Buna göre; offshore finans merkezlerinde uluslararası standartların uygulanıp uygulanmadığının anlaşılması için beş aşamadan oluşan bir değerlendirme sürecinin uygulanması gerekmektedir. Söz konusu aşama Şekil 3.1’de gösterilmiştir.

⁴² Olumsuz yasal düzenlemeleri aşmak amacıyla, sistemlerdeki boşluklardan faydalanarak, düzenlemenin getirdiği maliyetlerden kurtulma amacıyla başvurulan yöntemlerdir.

⁴³ FSF, (2000).

Şekil 3.1: OFM'lerin de Uluslararası Standartların Denetimine Yönelik Beş Aşamalı Değerlendirme Süreci

Bununla birlikte IMF'nin söz konusu bu sürecin geliştirilmesinde, düzenlenmesinde ve yürütülmesinde sorumluluk alması gerektiği, gerektiğinde Dünya Bankası ile koordineli çalışılabileceği belirtilmektedir. Böylelikle IMF, FSB'nin denetim sürecini yürütürken; gereken kaynakları temin etmeyi ve denetimleri FSB'nin geliştirmesini sağlayabilecektir. Ayrıca değerlendirme önceliğinin, yasal düzenleme ve denetlemelere sahip ancak uluslararası standartların altında olduğu için iyileştirmelere ihtiyaç duyan, önemli finansal aktiviteye sahip olan bölgelere verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Offshore finans merkezleri tarafından öncelikli uygulama ve değerlendirme standartları belirlenerek, sınır ötesi işbirliğini ve bilgi paylaşımını sağlanması bir diğer öneri olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin söz konusu merkezin denetim otoriteleri kendi yetki alanlarında, müşteri kimliğini belirlemeli, bilgi edinmeli kayıt altına almalı ve bu bilgiyi yabancı yetkililerle paylaşmalıdır. Diğer bir öneri de offshore finans merkezlerinin uluslararası standartlara bağlılığını artırmak için teşvik uygulanması gerektiği yönündedir. Özellikle bankacılık ve sigorta sektörlerinde daha etkin denetimi

sağlamak için önemli kararlar alma konusunda ülkedeki denetim memurlarının sorumluluk almaları teşvik edilerek offshore faaliyetlerin gözden kaçması engellenmelidir. Ayrıca uluslararası kuruluşlardan yardım alınarak, kurumsal araçların kötüye kullanılmasını önlemek için gelişen mekanizmaların araştırılması ve gerekli ekipmanın denetimdeki memurlara zamanında temin edebilmesi sağlanmalıdır. Bununla birlikte offshore finans merkezleri tarafından veri raporlaması yapılması gerekmektedir. Dolayısıyla offshore finans merkezlerinin istatistiksel uygulamalarını ve kapasitelerini geliştirmek için ulusal yetkililerden ve uluslararası finans kurumlarından teknik destek alınması sağlanmalıdır. Son olarak söz konusu merkezler ile ilgili inisiyatifler konusunda ilerlemeyi sürdürmek için uluslararası topluma yardımcı olacak bir mekanizmanın geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir.

G-20'nin vergi cennetleri ve offshore finans merkezlerini ele aldığı 2007 yılındaki toplantısında, offshore finans merkezlerinde zayıf bilgi alışverişi ve düzenleyici işlemlere odaklanan FSB, bu merkezlerde bilgi alışverişi ile ilgili sorunların devam ettiğini belirtmiştir. Ayrıca Kasım 2008 krizine ilişkin yapılan toplantıda da krizin nedeni olarak, yine piyasalarda şeffaflığın olmamasını göstermiştir.

3.1.2. OECD'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

3.1.2.1. Vergi Rekabeti Forumu: Zararlı Vergi Rekabetinin Tanımlanması

OECD, ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak, üye ülkeler arasında işbirliğini artırmak ve uluslararası boyuttaki problemlere çözümler bulmak üzere yirmi ülkenin katılımıyla 1960 yılında Paris'te kurulmuştur. 1996 yılından beri vergi cennetlerinde şeffaflığı geliştirmek ve zararlı vergi uygulamalarını önlemek için çalışan OECD, G-7'nin teklifi üzerine 1998'de Vergi Rekabeti Forumu'nu kurmuştur (Official Norwegian Reports, 2009: 95). Mali işler Komisyonu'nun denetimi altında bulunan bu forum, zararlı vergi rekabetini ve zararlı vergi rekabeti unsurlarını tanımlayan "Zararlı Vergi Rekabeti: Yükselen Küresel Sorun"⁴⁴ isminde bir rapor yayımlamıştır. Bu raporunda zararlı vergi uygulamalarını; OECD ülkelerindeki tercihli vergi rejimleri, vergi cennetleri ve OECD üyesi olmayan yargı alanları olmak üzere üç başlık altında incelemiştir.

⁴⁴ Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue.

Raporda şeffaf olmayan, tercihli vergi rejimi uygulayan, diğer ülkelerdeki vergilerden kaçınmayı kolaylaştıran vergi rekabetinin zararlı olduğu sonucuna varılmıştır (Horner, 2000: 4). Diğer bir anlatımla yatırım akışlarını bozan, vergi mükelleflerinin vergiye olan uyumunu kıran, uyum maliyetleri yaratan vergilendirme uygulamalarının, bir başka ülkenin vergilerinden kaçınmayı sağlayacak derecede olması şüphesi zararlı vergi rekabeti olarak gösterilmiştir (OECD, 1998: 16).

3.1.2.2. Küresel Forum: Vergi Cennetleri Listesi

2000 yılına gelindiğinde, işbirliğine yanaşmayan yargı merkezlerinin neden olduğu riskler konusunda çalışmalar yapan Vergi Rekabeti Forumu'nun devamı niteliğinde Küresel Forum kurulmuştur. Vergiye dair konularda OECD üyesi olmayan ülkeler ile diyalog kurmak üzere oluşturulan (Çamurcu, 2017: 232) söz konusu forum "Küresel Vergi İşbirliğine Doğru"⁴⁵ raporunda OECD'ye üye ve üye olmayanlar ülkelerin vergi sistemlerini incelemeye almış ve bu kapsamda muhtemel zararlı vergi düzenlemelerinin ve vergi cennetlerinin bir listesini yayımlamıştır. Başlangıçta 47 yargı alanını inceleyen OECD, söz konusu yargı merkezlerinden vergi cenneti kriterini sağlamayan ve bilgi paylaşımında bulunan ülkeleri elemiştir. Bu raporda işbirliğine yanaşmayan vergi cennetleri kara listeye alınmıştır. Bunu takiben 2001 yılında yayınlanan ilerleme raporunda⁴⁶, OECD ile işbirliği içerisinde olmayan bir ülkenin vergi cenneti olarak tanımlanmasında, etkin bilgi değişimine ilişkin taahhütlerin ve şeffaflığın kriter olarak aranacağı belirtilmiştir (Çamurcu, 2017: 231). 2000 yılında yayımlanan listede yer alan 35 ülkenin 31'i, 2000-2002 yılları arasındaki süreçte, OECD'nin şeffaflık ve bilgi alışverişi standartlarını uygulamak için resmi taahhütlerde bulunmuştur (OECD, 2000: 17). Andorra, Lihtenştayn, Marshall Adaları, Monako, Liberya, Nauru ve Vanuatu'dan oluşan yedi yargı alanı OECD'nin Mali İşler Komisyonu tarafından işbirliğine yanaşmayan vergi cennetleri kapsamına alınmıştır. İlerleyen dönemde söz konusu bu merkezlerden Nauru, Vanuatu, Liberya ve Marshall'da işbirliği yapan vergi cennetleri kapsamına dâhil edilmiş ve kara listede 3 ülke (Andorra, Lihtenştayn ve Monako) kalmıştır (Gravelle, 2015: 5). OECD Mali İşler Komisyonu, resmi taahhütleri nedeniyle

⁴⁵ Towards Global Tax Cooperation.

⁴⁶ The OECD's Project on Harmful Tax Practices: The 2001 Progress Report

söz konusu bu merkezleri de 2009 yılında listeden çıkarmıştır. Sonuç olarak söz konusu raporda işbirliğine yanaşmayan vergi cenneti kalmamıştır.⁴⁷

3.1.2.3. Vergilendirmeye İlişkin Konularda Bilgi Değişim Anlaşmaları

Bilgi değişimi ve şeffaflık ile ilgili daha gelişmiş prensipleri ortaya koymak ve bu prensipleri uygulamaya geçirmek için 2002 yılında toplanan Küresel Forum da, offshore finans merkezlerinin zararlı vergi rekabeti kapsamındaki uluslararası vergi kaçırma ve kaçınma uygulamalarını ortadan kaldırmayı amaçlayan bir araç geliştirmiştir. 2002 yılında bir model olarak hazırlanan ve bağlayıcılığı olmayan “Vergilendirmeye İlişkin Konularda Bilgi Değişim Anlaşmaları (TIEAs)”⁴⁸, iki hükümet arasında bilgi talep edilmesi halinde, söz konusu bilgi alışverişi için bir yasal çerçeve sunmaktadır (OECD, 2002: 1). Diğer bir anlatımla karşılıklı bilgi talebinde bulunan iki ülkenin vergi bilgi değişim anlaşmalarına, OECD’nin uluslararası taahhüt standartlarına göre hazırladığı bu model anlaşma yol göstermektedir. Bilgi alışverişi yoluyla vergi konularında uluslararası işbirliğinin teşvik edildiği bu araç, bugün ülkeler arasındaki çok sayıda ikili anlaşmanın temelini oluşturmaktadır.

Tablo 3.1’de de, OECD’nin geliştirmiş olduğu bu anlaşma çerçevesine göre, seçilmiş gelişmiş ülkelerin hangi offshore finans merkezleri ile bilgi değişimi anlaşması yaptığı gösterilmiştir. Söz konusu tabloda seçilmiş ülkelerin dünyada önde gelen offshore finans merkezleriyle bilgi değişimi anlaşmalarına gittiği açıkça görülmektedir.

⁴⁷ OECD, List Of Unco-Operative Tax Havens, <http://www.oecd.org/countries/monaco/list-of-unco-operative-tax-havens.htm> (15.09.2018)

⁴⁸ Tax Information Exchange Agreements

Tablo 3.1: Gelişmiş Bazı Ülkeler ile Offshore Finans Merkezleri /Vergi Cennetleri Arasındaki Vergi Bilgisi Değişim Anlaşmaları

Fransa	Andorra, Anguilla, Antigua ve Barbuda, Belize, Bahamalar, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Brunei, Cayman Adaları, Cook Adaları, Kosta Rika, Curaçao, Dominika, Grenada, Cebelitarık, Guernsey, Hong Kong, Man Adası, Jersey, Liberya, Lihtenştayn, Sint Martin, St. Lucia, Aziz Kitts ve Nevis, Saint Vincent ve Grenadinler, San Marino, Turks ve Caicos, Uruguay, Vanuatu
Almanya	Andorra, Anguilla, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Dominik, Cebelitarık, Grenada, Guernsey, Man Adası, Jersey, Lihtenştayn, Monako, Santa Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Turks ve Caicos
İsviçre	Andorra, Anguilla, Antigua ve Barbuda, Aruba, Bahamalar, Belize, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Cook Adaları, Dominik, Cebelitarık, Grenada, Guernsey, Man Adası, Jersey, Liberya, Macao, Marshall Adaları, Monako, Hollanda Antilleri, Samoa, San Marino, St. Kitts ve Nevis, Seyşeller, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Turks ve Caicos, Vanuatu
İngiltere	Antigua ve Barbuda, Anguilla, Aruba, Bahamalar, Belize, Bermuda, İngiliz Virgin Adaları, Dominik, Cebelitarık, Grenada, Guernsey, Man Adası, Jersey, Liberya, Lihtenştayn, Hollanda Antilleri, Aziz Kitts ve Nevis, Santa Lucia, Aziz Vincent ve Grenadinler, San Marino, Turks ve Caicos
ABD	Antigua and Barbuda, Aruba, Bahamalar, İngiliz Virgin Adaları, Cayman Adaları, Dominik, Gibraltar, Guernsey, Man Adası, Jersey, Lihtenştayn, Monaco, Hollanda Antilleri

Kaynak: OECD, 2018a: 33.

3.1.2.4. Küresel Şeffaflık ve Vergi Amaçlı Bilgi Formu: Üç Renkli Liste

2009 yılı G-20 toplantısında offshore finans merkezlerinin hem finansal istikrar hem de hükümet finansmanı için sorun yarattığı belirtilmiştir. Bu kapsamda, vergi şeffaflığı ve etkin bilgi alışverişinde OECD'nin standartlarını uygulamak üzere, OECD üyesi ülkelerinin de dâhil olduğu yaklaşık 300 vergi anlaşması imzalanmıştır. Bu kapsamda 2009 yılında Küresel Forum'da revizyona gidilmiş ve OECD standartlarının uygulanmasını güçlendirmek için "Küresel Şeffaflık ve Vergi Amaçlı Bilgi Değişimi Formu"⁴⁹ oluşturulmuştur. Üyeleri ve denetimi altında bulunanlar ülkeler üzerindeki denetim yetkisini geliştirerek yeniden yapılandırılan forum bugün 154 üye ülke sayısı ile, vergi şeffaflığı konusundaki uluslararası standartların uygulanması üzerinde çalışan kilit uluslararası bir örgüt haline gelmiştir.⁵⁰ Vergi şeffaflığının ve uluslararası işbirliğinin artan faydalarına dünya çapında katılımını ve gelişmekte olan ülkelerin bu

⁴⁹ Global Forum on Transparency and Exchange of Information for Tax Purposes

⁵⁰ OECD, Tax Transparency, <http://www.oecd.org/tax/transparency/> (30.10.2018)

şeffaflıktan istifade etmesini sağlamak amacıyla forum, üyelerine teknik yardım programı sunmaktadır.⁵¹

Forumun 2009 yılında yayımlanmış olduğu raporda⁵², gelişmiş/gelişmekte olan ülkeler, OECD ile işbirliği ve uluslararası vergi standartlarına uyum açısından üç renkte derecelenmiştir (Gravelle, 2015: 5-6). Buna göre uluslararası düzeyde kabul edilmiş vergi standartlarına uymayı kabul eden/uyan, işbirliği içerisinde bulunan ülkeler beyaz listeye, uluslararası düzeyde kabul edilmiş vergi standardına uymayı kabul eden ancak henüz büyük ölçüde uygulamayan ülkeler diğer bir anlatımla işbirliği talebini kabul eden fakat reformlara başlamayan ülkeler gri listeye ve son olarak işbirliğini kabul etmeyen yani uluslararası düzeyde kabul edilmiş vergi standartlarını uygulayacağını taahhüt etmeyen yani işbirliği yapmayan ülkeler kara listeye alınmıştır. Bu kapsamda, OECD standartlarını uygulayan 40 ülkeye beyaz listede yer verilmiştir. Ayrıca ilgili raporda 2000 yılında vergi cenneti olarak belirtilen 35 ülke ile 8 finans merkezi ise uyumun tamamlanmadığı gri listede yer almıştır. Malezya, Filipinler, Uruguay, Kosta Rika ise anlaşma yapılamayan ülkeler olarak belirtilmiş ve kara listede yer verilmiştir. Söz konusu listeler işbirliğine yanaşıp yaşanmaması açısından düzenli olarak güncellenmektedir. Yayımlanan 2016 yılı ilerleme raporunda ise Tablo 3.2'den de görüleceği üzere söz konusu yıl itibariyle ülkeler uluslararası standartlara uyumluk durumuna göre uyumlu, çoğunlukla uyumlu, kısmen uyumlu ve uyumsuz olarak sınıflandırılmıştır. İşbirliğine uyum açısından gruplandırılan bu listede hali hazırda tam bir uyumun sağlanamadığı açıktır.

⁵¹ OECD, About The Global Form, <http://www.oecd.org/tax/transparency/about-the-global-forum/#d.en.341948> (30.10.2018)

⁵² Bkz. OECD, 2009, Tax Co-operation: Towards a Level Playing Field - 2009 Assessment by the Global Forum on Taxation.

Tablo 3.2: OECD'nin Uluslararası Standartlara Uyum Kriterine Göre Küresel Forum Genel Değerlendirme Listesi

Uyumlu	Avustralya, Belçika, Kanada, Çin, Kolombiya, Danimarka, Finlandiya, Fransa, İzlanda, Hindistan, İrlanda, Japonya, Kore, Litvanya, Meksika, Norveç, Yeni Zelanda, Slovenya, Güney Afrika, İsveç, İspanya, Man Adaları
Çoğunlukla Uyumlu	Arnavutluk, Arjantin, Aruba, Avusturya, Azerbaycan, Bahamalar, Bahreyn, Barbados, Bermuda, Botsvana, Brezilya, İngiliz Virgin Adaları, Brunei Sultanlığı, Bulgaristan, Burkina Faso, Kamerun, Cayman Adaları, Şili, Cook Adaları, Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Gürcistan, Guernsey, Hong Kong (Çin), Macaristan, İsrail, İtalya, Jamaika, Jersey, Kenya, Letonya, Makedonya, Gabon, Gürcistan, Almanya, El Salvador, Estonya, Lihtenştayn, Lüksemburg, Makao (Çin), Malezya, Fas, Malta, Moritanya, Mauritius, Monako, Montserrat, Hollanda, Nijerya, Niue, Pakistan, Filipinler, Polonya, Portekiz, Katar, Romanya, Rusya, San Marino, Senegal, Singapur, Slovak Cumhuriyeti, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Suudi Arabistan, Seyşeller, İsviçre, Türk ve Caicos Adaları, Uganda, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri, Uruguay
Kısmen Uyumlu	Andorra, Anguilla, Antigua ve Barbuda, Kosta Rika, Curaçao, Dominik Cumhuriyeti, Endonezya, Samoa, Sint Martin Adası, Türkiye, Birleşik Arap Emirlikleri
Uyumsuz	Marshall Adaları, Panama, Guatamala, Mikronezya Federasyonu Devletleri, Trinidad ve Tobago

Kaynak: OECD, 2016.

3.1.2.5. BEPS Eylem Planları: 15 Eylem

Mevzuattaki boşlukların çok uluslu şirketlerce kullanılmaya başlanması üzerine gündeme gelen matrah aşındırma ve kâr aktarımı (BEPS)⁵³, küresel çapta bir sorun hale gelmeye başlamıştır. Bu nedenle G-20 ülkeleri, OECD'den BEPS ile ilgili işbirliğini sağlayacak kapsamlı bir eylem planı geliştirmesi çağrısında bulunmuştur. OECD söz konusu çağrıya 2013'ün Temmuz ayında cevap vermiştir. OECD, G-20 ülkelerince benimsenen ve 115 ülkeyi kapsayan, kazançlarını düşük veya vergisiz yerlere kaydırmak için vergi kurallarındaki boşlukları ve uyumsuzlukları istismar eden vergi kaçınma stratejileri için geliştirilen 15 eylemden oluşan BEPS Eylem Planlarını ilan etmiştir. BEPS eylem planlarıyla; (i) vergi matrahının ülkeler arasında daha adil bir şekilde paylaşılması, (ii) vergi cennetlerini kullanan çok uluslu şirketlerin neden olduğu uyumsuzluğun etkisini ortadan kaldırmak ve (iii) OECD'nin son 50 yıldır üzerinde

⁵³ The Base Erosion and Profit Shifting (BEPS)

çalıştığı bu konuda kuralları güncellemek hedeflenmiştir (Owens, 2015:8). Tablo 3.3’de söz konusu eylemleri ve beklenen sonuçları listeleyen tablo sunulmuştur.⁵⁴

Tablo 3.3: BEPS Eylem Planı

	EYLEM	BEKLENEN SONUÇ
1	Dijital ekonominin vergilendirilmesi	Dijital ekonominin neden olduğu sorunların tespiti ve bu sorunlara yönelik eylemlerin belirlenmesi
2	“Karma Uyumsuzluk Düzenlemeleri”nin etkisiz hale getirilmesi	Model vergi sözleşmesinde değişikliğe gidilmesi ve ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi
3	Kontrol edilen yabancı şirket kurallarının güçlendirilmesi	Ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi
4	Faiz harcamaları ve diğer finansal ödemeler kanalıyla matrah aşındırılmasının sınırlandırılması.	Ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi ve transfer fiyatlandırması rehberinde değişiklik yapılması
5	Şeffaflık ve esaslılık temelinde zararlı vergi uygulamalarına karşı önlemler alınması.	Üye ülke rejimlerinin incelenmesinin tamamlanması ve katılımın genişletilmesi (OECD üyesi olmayan ülkelerin de stratejiye dâhil edilmesi)
6	Anlaşmalar ile suistimalin önlenmesi.	Model vergi sözleşmesinde değişikliğe gidilmesi ve ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi
7	Daimi müessese statüsünden kaçınmanın önlenmesi	Model vergi sözleşmesinde değişikliğe gidilmesi
8	Transfer fiyatlandırması sonuçlarının değer yaratma nosyonu ile aynı çizgide olmasının sağlanması: Maddi olmayan varlıklar.	Transfer fiyatlandırması rehberinde ve model vergi sözleşmesinde değişiklik yapılması
9	Transfer fiyatlandırması sonuçlarının değer yaratma nosyonu ile aynı çizgide olmasının sağlanması: Risk ve Sermaye	Transfer fiyatlandırması rehberinde ve model vergi sözleşmesinde değişiklik yapılması
10	Transfer fiyatlandırması sonuçlarının değer yaratma nosyonu ile aynı çizgide olmasının sağlanması: Diğer yüksek riskli işlemler	Transfer fiyatlandırması rehberinde ve model vergi sözleşmesinde değişiklik yapılması
11	BEPS’e ilişkin bilgilerin toplanması ve analiz edilmesi ve bu yöndeki eylemlerin tespit edilmesi için metodolojiler geliştirilmesi	Elde edilecek bilgi ve analiz yöntemlerine ilişkin tavsiyeler üretilmesi
12	Vergi mükelleflerinin agresif vergi yapıları ile ilgili plan ve bilgilerin kamuya açıklanması	Ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi
13	Transfer fiyatlandırması dökümantasyonunun yeniden incelenmesi	Transfer fiyatlandırması rehberinde değişiklik yapılması ve ülkesel kuralların tasarımı hususunda tavsiyeler üretilmesi
14	İhtilaf giderici mekanizmaların daha etkin hale getirilmesi	Model vergi sözleşmesinde değişikliğe gidilmesi
15	Çok taraflı araçların geliştirilmesi	İlgili uluslararası kamu hukuku ve vergi konularının saptanması

Kaynak: Turunç, 2013.

⁵⁴ Bkz. OECD, BEPS Actions, <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm> (01.11.2018)

3.1.2.6. Ortak Raporlama Standardı ve Otomatik Bilgi Değişim Platformu

Çalışmalarına devam eden OECD, 2014 yılında G-20 ülkeleri ve AB üyesi ülkelerin işbirliğiyle, vergi konularında finansal hesap bilgilerinin değişimi için “Ortak Raporlama Standardı (CRS)”⁵⁵ uygulama planı yayımlamıştır. G-20 ülkelerinin, yurtdışındaki hesaplarda vergi şeffaflığını sağlama istemi üzere geliştirilen uygulamada, sınır ötesi vergi şeffaflığın sağlamak suretiyle offshore finans merkezlerinde ve diğer vergi cennetlerinde vukuu bulan vergi kaçakçılığının önlenmesi ve vergi kaybına maruz kalan vergi idarelerini etkili bir araçla donatmak amaçlanmaktadır (OECD, 2018b:7). Bu raporlama uygulaması, değiş tokuş edilecek finansal hesap bilgilerini, raporlanması gereken mali kurumları, farklı türde hesapları, finansal kurumların izleyeceği durum tespit prosedürlerini ortaya koymaktadır. Bu yeni uygulamayla, tüm ilgili bilgilerin otomatik ve sistematik olarak aktarılması sağlanacaktır. Diğer bir anlatımla, ortak raporlama standardı ve otomatik bilgi değişimi platformu, mali kurumlardan bilgi alma ve bu bilgileri diğer ülkelere yıllık otomatik aktarma yetkisi vermektedir.⁵⁶

OECD’ye göre 2014 yılında planlanan ve 2017 yılında da uygulamaya konulan bu sistem için (i) raporlama ve durum tespit kurallarının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak üzere, belirlenen kuralların, iç hukuka aktarılması, (ii) otomatik bilgi alışverişinin sağlanması için yasal bir temelin seçilmesi, (iii) bilgi teknolojisi ve idari altyapıya yönelik kaynakların yerleştirilmesi ve (iv) gizliliğin ve verilerin korunmasından oluşan dört temel gereksinim belirlenmiştir (OECD, 2018b: 12).

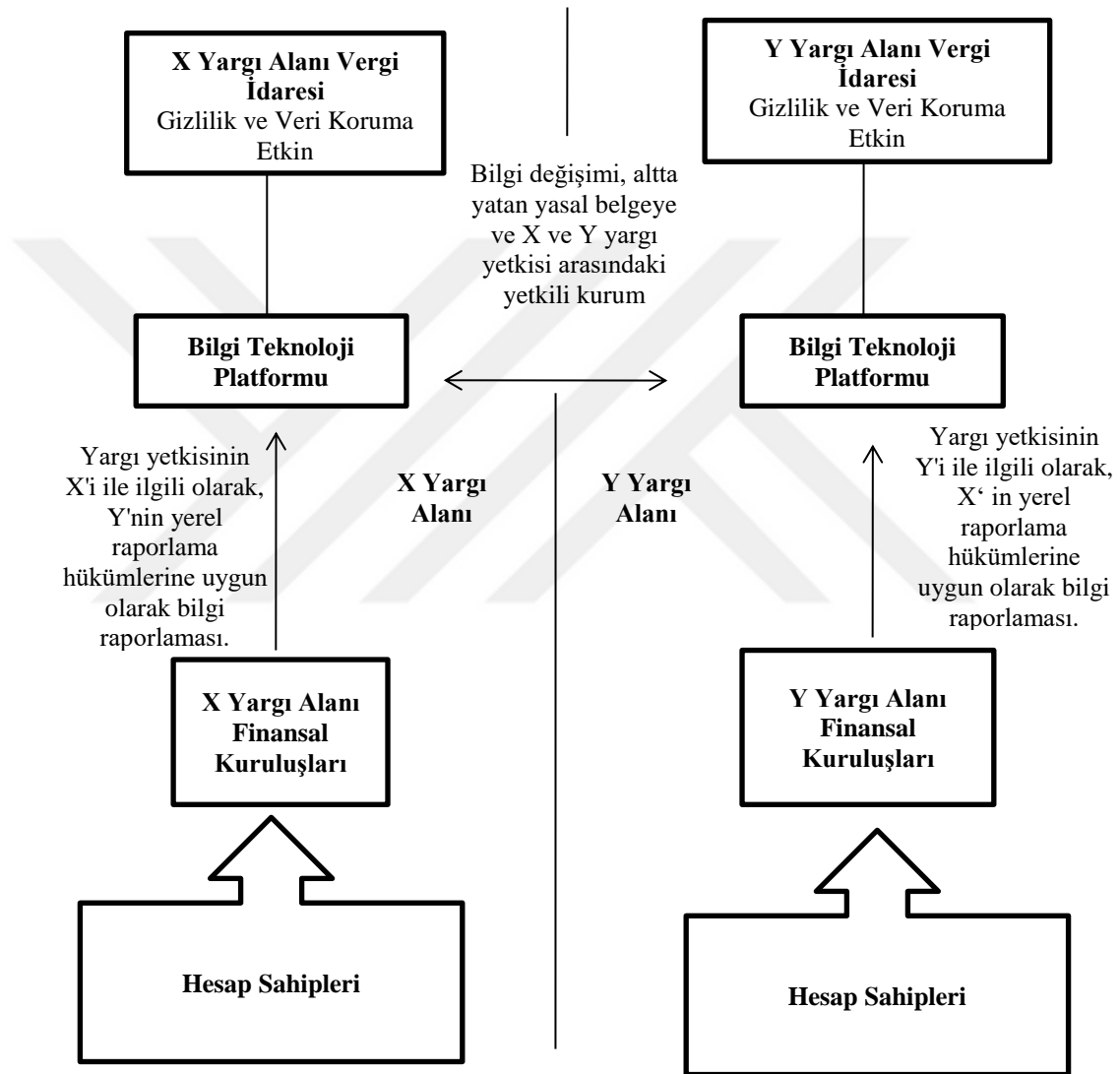
CRS’de raporlama süreci; özellikleri raporda detaylı olarak belirtilen finansal kurumların tespit edilmesi ile başlamaktadır. Söz konusu bu finansal kurumlar tespit edildikten sonra, hesaplarının değerlendirilmesine geçilmektedir. Bu kapsamda, CRS’de belirlenen kriterler ışığında vergi kaçakçılığında önem arz etmeyecek büyüklükteki/değerdeki hesaplar raporlama kapsamı dışında bırakılmaktadır. Daha sonra CRS’de bildirilen durum tespit kuralları uygulanarak raporlanabilir finansal hesaplar tanımlanmaktadır. Hazırlanan rapor dosyası otomatik bilgi alışverişinin sağlanması için belirlenen yasal bir temelle, geliştirilen bilgi platformuna yüklenmektedir. Şekil

⁵⁵ OECD Common Report Standart (CRS)

⁵⁶ OECD, Automatic Exchange Portal, <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/> (01.11.2018)

3.2.'de otomatik bilgi değişim platformunun çerçevesi sunulmuştur. Günümüzde 100'den fazla yargı alanı, otomatik bilgi alışverişine başlamayı taahhüt ederek, ortak raporlama ve otomatik bilgi değişim platformuna geçmiştir.⁵⁷

Şekil 3.2: Ortak Raporlama Standardına Yönelik Otomatik Bilgi Değişim Platformu Çerçevesi

Kaynak: OECD, 2018b.

⁵⁷ OECD, Automatic Exchange Portal, <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/> (01.11.2018)

3.1.3. IMF'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

1945 yılında kurulan, IMF, küresel parasal işbirliğini güçlendirmek, finansal istikrarı sağlamak, uluslararası ticareti kolaylaştırmak, yüksek istihdam ve sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve dünyadaki yoksulluğu azaltmak için çalışan, 189 ülkenin üye olduğu uluslararası bir organizasyondur.

Uluslararası işbirliğinin sağlanmasıyla parasal ve finansal istikrarın teşvik edilmesini amaç edinen IMF bu amaçla vergi cennetleri üzerine çalışmalar yapmaya başlamıştır. Vergi cennetleri yerine offshore finans merkezleri terimini kullanan IMF'nin söz konusu merkezlere yönelik çalışmaları 2000 yılına dayanmaktadır. Offshore finans merkezleri ile ilgili istatistiklerin izleme ve analiz için yetersiz kaldığı sonucuna varan IMF, personelinden, söz konusu merkezlerle ve diğer uluslararası forumlarla yakın işbirliği içinde olmalarını ve söz konusu merkezlerle çabalarını yoğunlaştırmasını istemiştir.⁵⁸ Bu kapsamda yapılan ilk çalışma IMF'nin, offshore finans merkezlerini, kendi kural ve sistemlerini bireysel olarak değerlendirmeye ve istatistiki raporlamaya davet etmesi olmuştur (Official Norwegian Reports, 1999: 124). Offshore Finansal Merkez Değerlendirme Programı adını alan bu çalışmayla; söz konusu merkezlerin sigorta, bankacılık ve diğer ilgili sektörler ile ilgili çeşitli uluslararası standartlara uygunluğunu sağlamak, offshore ekonomilere karşı potansiyel finansal açıkları ve finansal istikrar tehditlerini değerlendirmek amaçlanmıştır (Vasquez, 2017: 22). Programa 17'sinin IMF üyesi olmadığı 42 yargı merkezi katılmıştır (Official Norwegian Reports, 1999: 124). Aralarında Andorra, Aruba, Bermuda, Cook Adaları, Kıbrıs, Dominik, Cebelitarık, Grenada, Labuan, Marshall Adaları, Monako, Hollanda Antilleri, Panama, Saint Kitts ve Nevis, Saint Lucia, Saint Vincent ve Grenadinler, Samoa, Bahamalar ve Vanuatu'nun bulunduğu offshore finans merkezleri, denetim standartlarını uluslararası düzeylere yükseltmek ve istatistik akışını arttırmak için IMF'nin bu girişimini onaylamıştır.⁵⁹ Dolayısıyla IMF'nin bu girişimi, kurallarını ve sistemlerini uluslararası standartlara yükseltmek için kapsamlı çalışmalar başlatan birçok yargı sistemi olmuştur.

⁵⁸ Bkz. IMF, Offshore Financial Centers, <https://www.imf.org/external/np/mae/osshore/2001/eng/062901.htm#I> (01.11.2018)

⁵⁹ Bkz. IMF, Offshore Financial Centers, <https://www.imf.org/external/np/mae/osshore/2001/eng/062901.htm#I> (01.11.2018)

“Offshore Finansal Merkez Değerlendirme Programı” aynı zamanda, G-7 ülkelerine, küresel ekonomik bütünlüğü, güvenilirliği garanti altına almaları ve küresel finansal sistemin kötüye kullanımına karşı harekete geçmeleri çağrısında bulunmuştur (Vasquez, 2017: 22). Buda G-7 ülkelerinin, uluslararası finans kurumların üye ülkeleriyle yönetişimi ve mevcut kara para aklama programlarını güçlendirmesini gerektirmiştir. Doğal olarak, Offshore Finansal Merkez Değerlendirme Programı, kara para aklama ile mücadele etmek için de uygulanmış, offshore finans merkezlerinin kara para aklamaya yönelik sistemlerin değerlendirilmesi 2003 yılında başlamıştır (Official Norwegian Reports, 1999: 92). Söz konusu programın değerlendirmeleri, BIS (bankacılık denetimi), IOSCO (menkul kıymetler ticareti), IAIS (sigorta düzenlemeleri) ve FATF (terörizmin karapara aklama ve finansmanı) tarafından geliştirilen uluslararası standartlara göre yapılmaktadır.⁶⁰ 2008 yılına gelindiğinde offshore finansal merkez değerlendirme programı, tüm IMF üyesi ülkeleri içeren Finansal Sektör Değerlendirme Programına (FSAP)⁶¹ edilmiştir. Bu anlamda, IMF'nin özellikle vergi cennetlerine yönelik bir programa sahip olmadığı söylenebilir (Official Norwegian Reports, 1999: 125). Ancak IMF'nin de odaklandığı nokta bilgi alışverişi ve işbirliğidir.

3.1.4. AB'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

Ülkelerin; insan, eşya, hizmet ve sermaye sirkülasyonunun üzerinde ki engellerinin kaldırılması amacıyla kurulan bir birlik olan AB, günümüz itibariyle 28 üye ülkeden oluşmaktadır. Ulusal vergilerin düzenine karışmayan AB, üyesi altındaki ülkelerin vergilerinin birbiriyle olan ilişkilerini düzenlemekte ve uyumlu hareketlerini sağlamaktadır (Oral, 2005:268). Bu bakımdan vergilendirme konularında ikinci dereceye yetkilidir ve birliğin almış olduğu kararları ülkeleri bağlamaktadır.

AB üyesi ülkeler arasında ekonomik ve parasal bütünleşmenin olması, ülkeler arasında farklı vergi politikalarının ve revizyonların olmamasına bağlıdır. Bu nedenle başlatılan vergi uyumlaştırması kapsamında ayrımcılığa, vergi kaçakçılığına ve çifte vergilendirmeye karşı çalışmalar yapılmaktadır (Cavlak ve İnce, 2015: 10). Birlik, üye

⁶⁰ BIS standards for the Bank for International Settlements, IOSCO for the International Organisation of Securities Commissions, IAIS for the International Association of Insurance Supervisors and FATF for the Financial Action Task Force.

⁶¹ Financial Sector Assessment Programme

ülkelerin sahip olduğu farklı vergi mevzuatlarının ortaya çıkardığı sorunları ortadan kaldırmak amacıyla vergi uyumlaştırma çalışmalarına paralel olarak zararlı vergi rekabetinin ve tercihli vergi rejimlerinin azaltılması için de çalışmalar yapmaktadır. Üye ülkelerin zararlı vergi uygulamaları noktasında uyarmakta ve bu tür uygulamaları kaldırılması noktasında baskı yapmaktadır.

Zararlı vergi rekabeti konusunda OECD ile birlikte çalışan AB, 2004 Eylül'ünde, mali hizmetler, şirket hukuku, muhasebe, vergi, denetim ve icra alanlarında koordineli eylem için bir strateji sağlayan "Finansal ve Kurumsal Malpraktis'in⁶² Önlenmesi ve Mücadele Konusunda İletişim"⁶³ tebliğini kabul etmiştir. Bu tebliğle, vergi sistemlerinin karışık olduğu bölgelerdeki kurumsal yapılarla mücadelede, daha fazla bilgi alışverişi ve şeffaflık ön plana çıkartılmıştır. Dahası offshore finans merkezlerine ilişkin tutarlı AB politikalarının sağlanmasını, söz konusu merkezlerin şeffaflığa ve etkili bilgi alışverişini sağlaması için teşvik edilmesi de istenmektedir.⁶⁴ Bu kapsamda söz konusu karşılıklı yardım direktifinde iyileştirmeler yapılması, vergi yolsuzluğu ve vergiden kaçınma ile ilgili ortak tanımların geliştirilmesi, vergi idareleri arasında deneyim ve uygulama alışverişlerinin yapılması, bilgi alışverişini iyileştirmek için yeni teknolojilerin kullanılması, mevcut yasal yolların daha iyi kullanılması, mükelleflerin vergi uyumunun üst seviyeye çıkarılması ve daha uzun vadede, üye devletlerin vergisel amaçları için, ortak bir şirket kimlik numarası kullanımı gibi unsurlar ele alınmıştır.⁶⁵

Ayrıca, zararlı vergi rekabetiyle mücadele kapsamında; sınır ötesi elde edilen faiz gelirlerinin vergilendirilmesine, işletmelerin vergilendirilmesinde genel ilkelere, çifte vergilendirmeye yönelik direktifleri içeren vergi paketleri getirilmiştir. Böylelikle hem iç pazarın bozulmasını engellemek, hem vergi gelirlerindeki kaybı azaltmak hem de istihdamı artıracak şekilde vergi sistemlerinin yeniden yapılandırılması amaçlanmıştır. Özellikle işletmeler için üye ülkelerden zararlı vergi rekabetine neden olan uygulamaların, araçların ve mevzuatların değiştirilmesi yahut kaldırılması istenmiştir (EU, 2003: 2). 2003 yılında söz konusu bu üç vergi paketinin ilan edildiği toplantıda,

⁶² Tıbbi bir terim olan malpraktis, bilgisizlik, ilgisizlik ve deneyimsizlik sebebiyle bir hastanın zarar görmesi anlamı taşımaktadır.

⁶³ Communication on Preventing and Combating Financial and Corporate Practice

⁶⁴ European Commission, Harmful Tax Competition,

https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/harmful-tax-competition_en (03.11.2018)

⁶⁵ European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-04-1164_en.htm?locale=en (22.09.2018)

AB üyesi ülkelerde 66 adet zararlı vergi uygulaması saptandığı da belirtilmiştir. Konsey zararlı vergi rekabetine neden olan bu uygulamaların 2012 yılında kadar kademeli olarak kaldırılması direktifini kabul etmiştir. Fransa'nın denizaşırı departmanları, İspanya'nın Kanarya Adaları ile Ceuta ve Melilla, İngiliz egemenliğine ait Cebelitarık, Finlandiya'nın Aland Takım Adaları, AB'nin direktifine konu olan yörelerden bir kaçıdır. (Bilici, 2004: 669-670). Ancak her ne kadar AB ve OECD'nin yapmış olduğu çalışmalar birbirine paralellik gösterse de, AB daha çok ticari faaliyete önem veren ve üye ülkelere sorumluluklar yükleyen çalışmalara imza atarken; OECD'nin çalışmaları daha çok bilgi değişimi ve vergi cenneti bazlı olup, finansal işlemler ve diğer bazı hizmet faaliyetleriyle ilgilidir (Telli, 2014: 3).

AB, vergi cennetleri ile mücadele açısından bilgi paylaşımının çok önemli olduğunu kabul etmekle birlikte, bilgi paylaşımı kapsamında yapılan/yapılacak anlaşmaların ne kadar etkin bir şekilde uygulanabileceğinin de bir problem olduğunu açıkça kabul etmektedir. Dolayısıyla birlik kapsamında yapılacak çalışmaların birliğe üye ülkelerin tamamını kapsamaması ve tüm ülkeler açısından uygulanacak bir sistem kurulmasını istemektedir. Ayrıca AB, vergi kaçakçılığında sadece AB üyesi ülkelerinin değil, AB üyesi ülkeler ile ilişki halindeki ülkelere birlikte uygulanacak politikalar geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Aksi takdirde AB vergi kanunlarından kaçan mükelleflerin diğer ülkelerde faaliyetlerini sürdüreceğini ve uygulanan vergi kanunlarından istenen verim alınamayacaktır (Tayfur, 2013: 7-8). Bu nedenle AB üyesi ülkeler, coğrafi konum itibarıyla birlik üyesi ülkelerle sıkı ilişki halinde bulunan üçüncü ülkelerinde AB kanunlarına riayet etmesi için, AB Konseyi'nden baskı yapılmasını istemektedir. Haliyle birliğin vergi politikalarına ilişkin direktiflerin ve uygulamaların birliğe üye olmayan ülkeler ile yapılacak müzakerelerde gündeme getirilmesi kuvvetle muhtemeldir (Tayfur, 2013: 7-8).

Birliğin ekonomik sahasının güvenceye alınmasının özellikle üzerine düşen AB, 2017 yılında ilk kez vergi cennetlerinin listesini yayımlamıştır. Şeffaflık, adil vergi rekabeti ve kapsayıcı çerçeveye katılımın dikkate alınarak oluşturduğu bu listede Amerikan Samoa, Bahreyn, Barbados, Grenada, Guam, Kore, Macao, Mareşal Adaları, Moğolistan, Namibya, Palau, Panama, Santa Lucia, Samoa Trinidad ve Tobago, Tunus ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni içeren 17 ülkeden oluşmaktadır. Vergi konularında

işbirliğine yanaşmayan bu listeye ek olarak, vergi kurallarını AB standartlarına uyacak şekilde değiştirmeyi taahhüt eden 48 ülke de izleme listesine alınmıştır.⁶⁶

Diğer taraftan AB, karar para aklama konusunda da yoğun bir çalışma yapmaktadır. 1991 yılında “Kara Paranın Aklanmasında Mali Sistemin Kullanılmasının Önlenmesi” direktifi, kara para aklanmasının önüne geçmek için tüm üye devletlerin uygun önlemleri almalarını ve bu tür önlemlerin ihlal edilmesi ve ulusal parasal sistemlerin sömürülmesi durumunda uygun bir şekilde cezalandırılmasını gerektirmiştir (Delie, 2008: 54). 1991’deki bu direktifi, 1998 yılında “Kara Para Aklama, Kimlik Tespiti, İzleme, Dondurma, El Koyma ve Araçların ve Suç Gelirlerinin Müessesesi İle ilgili Ortak Eylem Planı”, 2000 yılında “Üye Devletlerin Mali İstihbarat Birimleri Arasında İşbirliğine Yönelik Düzenlemeler”, 2001 yılında “Üye Devletlerin Mali İstihbarat Birimleri Arasında İşbirliğine Yönelik Düzenlemeler” yine 2001 yılında “Kara Paranın Aklanmasında Mali Sistemin Kullanılmasının Önlenmesi”, 2005 yılı direktifi ve son olarak 2015 yılında 4 Nolu Kara Para Aklama ile Mücadele AB Direktifi izlemiştir.⁶⁷

3.1.5. Mali Eylem Görev Grubu Örgütü’nün Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

Mali Eylem Görev Grubu (FATF)⁶⁸, 1989 yılında G-7 ülkeleri⁶⁹ tarafından uluslararası alanda kara paranın aklanmasını önlemek amacıyla başlangıçta OECD bağlı olarak kurulmuş bir örgüttür. 11 Eylül 2001’de yaşanan terör olaylarının gündeme gelmesi ile misyonuna terörün finansmanı ile mücadeleyi de ekleyen FATF’ın, 35 ülke ve 2 bölgesel kuruluş olmak üzere toplam 37 üyesi bulunmaktadır. Türkiye’de söz konusu örgüte 1991 yılında üye olmuştur.

FATF faaliyetlerini, Genel Kurul toplantıları ve çeşitli konularda çalışmak üzere oluşturulan çalışma gruplarının gerçekleştirdiği toplantılar yoluyla yürütmektedir. FATF, her yıl üç Genel Kurul toplantısı gerçekleştirmektedir. Bu toplantılar her yıl genellikle Ekim, Şubat ve Haziran aylarında yapılmaktadır. Ayrıca FATF tarafından “Terörizmin Finansmanı Çalışma Grubu”, “AML/CFT Değerlendirmeleri ve Uygulama Çalışma

⁶⁶ European Parliament,

http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/614633/EPRS_EN.pdf (05.10.2018)

⁶⁷ Bkz. MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-sucu-uluslararası-mevzuat/54> (11.11.2018)

⁶⁸ Financial Action Task Force (FATF)

⁶⁹ G-7 ülkeleri : ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya ve Kanada.

Grubu”, “Tipoloji Çalışma Grubu”, ve “Geçici Grup” (Ad Hoc Group) toplantıları ile özel sektörle yürütülen toplantılar düzenlenmektedir. FATF, üye ülkeleri kara para aklama ve terörün finansmanının önlenmesi konusunda gösterdiği gelişmeler bakımından periyodik olarak denetlemekte ve değerlendirmektedir⁷⁰.

Üye ülkeleri daha önce iki defa değerlendirmeye tabi tutan FATF, üçüncü tur ülke değerlendirmelerini sürdürmektedir. “Karşılıklı Değerlendirme Süreci” olarak ifade edilen bu süreç ana hatları ile;

- Değerlendirmeye tabi tutulan ülkenin kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele sistemini tanımaya yönelik olarak Kırk Tavsiye ve AML/CFT metodolojisine göre hazırlanan anketin ilgili ülke tarafından cevaplandırılması,
 - Diğer üye ülke temsilcileri ile Sekreteryaya’dan katılan yetkililerden oluşan FATF değerlendirme heyetinin ülkeyi yerinde ziyaret etmesi ve bu kapsamda ilgili ülkenin kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadelede görev alan birim yetkilileri ile görüşerek sistemlerini yakından tanınması,
 - Anket cevaplarının değerlendirilmesi ve yerinde ziyaret sonrası FATF tarafından hazırlanan ülke raporunun Genel Kurul toplantısında görüşülmesi,
- aşamalarından oluşmaktadır.

FATF, ülke raporunda tespit edilen eksiklikleri iki yılda bir yapılan güncelleştirme ve düzenli izleme ile takip temektedir. Değerlendirmeye tabi tutulan ülke, raporda belirtilen eksikliklerin giderilmesi için gerekli adımları atmadığı takdirde; FATF Başkanınca üye ülkedeki ilgili bakana tavsiyelere uyumsuzluğa dikkat çeken mektup gönderilmesi, ilgili ülkeye bu mesajı güçlendirecek yüksek düzeyde temsilcilerin gitmesi, FATF 21. tavsiyenin uygulanması kapsamında, ilgili üye ülkenin tavsiyelere yeterince uyum gösteremediğini belirten bir bildiri yayınlanması, ülkenin, tavsiyelere uyum sağlayıncaya kadar FATF üyeliği askıya alınması ve son olarak ülkenin üyeliği sona erdirilmesi, gündeme gelmektedir.

FATF tarafından 1990 yılında çıkarılan, 1996 yılında gözden geçirilerek yayınlanan ve 2003 ve son olarak 2012 yılında tekrar revize edilerek yayınlanan 40 Tavsiye

⁷⁰ MASAK, Mali Eylem Görev Grubu, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/mali-eylem-gorev-gucu/65> (11.11.2018)

Kararı, kara para aklama ve terörün finansmanı ile mücadele için yasal, finansal, operasyonel ve uluslararası işbirliği konularında üye ülkelerce uyulması gereken standartları içermektedir. 40 Tavsiye Kararı dört ana başlık altında kırk tavsiyeye yer vermektedir.

Tablo 3.4: Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede 40 Tavsiye Kararları

A. Yasal Sistemler (Tavsiye Karar No:1-3)
<ul style="list-style-type: none"> • Aklama Suçunun Kapsamı • Geçici Tedbirler ve Müsadere
B. Finansal Kuruluşlarca ve Finansal Olmayan Mesleklerce Alınması Gereken Tedbirler (Tavsiye Karar No:4-25)
<ul style="list-style-type: none"> • Müşterinin Tanınması ve Kayıtların Saklanması • Şüpheli İşlem Bildirimi ve Uyumun Sağlanması • Aklama ve Terörizmin Finansmanını Engelleyecek Diğer Tedbirler • FATF Tavsiyelerin Uygulamayan Ülkelere Yönelik Alınacak Tedbirler • Düzenleme ve Denetim
C. Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadele için Kurumsal ve Diğer Tedbirler (Tavsiye Karar No:26-34)
<ul style="list-style-type: none"> • Yetkili Otoriteler, Görev ve Kaynakları • Tüzel Kişilerin Şeffaflığı ve Bu Konudaki Düzenlemeler
D. Uluslararası İşbirliği (Tavsiye Karar No: 35-40)
<ul style="list-style-type: none"> • Karşılıklı Adli Yardımlaşma ve Suçluların İadesi • İşbirliğinin Diğer Şekilleri

Kaynak: FATF, 2012.

FATF terörün finansmanı ile ilgili ilk olarak 8 öneri, 2004 yılında ise bir öneri daha yayınlamış ve toplamda 9 öneri yayınlamıştır. Bugün, 40 + 9 tavsiyeleri, yorumlayıcı notları, rehberliği ve en iyi uygulamaları ile birlikte, kara para aklama ve terörizmin finansmanı ile mücadelede uluslararası standartları oluşturmaktadır.⁷¹

⁷¹ Bkz. FATF, The Forty Recommendations, www.oecd.org/fatf

Tablo 3.5: Terörün Finansmanı ile Mücadelede FATF'ın Dokuz Tavsiye Kararı

Tavsiye Karar No	Tavsiye
1	BM araçlarının onaylanması ve uygulanması
2	Terörün finansmanını ve buna bağlı olarak para aklamayı suçluyor
3	Terörist varlıkların dondurulması ve müsadere edilmesi
4	Terörle ilgili şüpheli işlemlerin raporlanması
5	Uluslararası işbirliği
6	Alternatif havale
7	Banka havaleleri
8	Kar amacı gütmeyen kuruluşlar
9	Para kuryeleri

Kaynak: FATF, 2004.

Adından da anlaşılacağı gibi, kanuni olarak bağlayıcı olmamasına rağmen, birçok ülke kara para aklamayla mücadele etmek için bu tavsiyelerin uygulanmasına yönelik taahhütte bulunmuştur (Shehu, 2005: 233). Kara para aklama teknik ve yöntemleri aynı kalmamakla birlikte gerek teknolojik gelişmeler gerekse de bulunulan coğrafi konumun sağlamış olduğu olanaklar örgütün farklı yol ve yöntemler izlemesine neden olmaktadır. Bu yüzden örgüt etkin bir mücadele sağlamak için gerekli durumda revizyona gitmektedir. 2003 yılında yapılan revizyonda, kumarhaneler, emlakçılar, değerli taş ve metal satıcıları, avukatlar, noterler, diğer bağımsız yasal meslek mensupları ve muhasebeciler de dâhil olmak üzere finansal olmayan işletmeler ve profesyoneller için tavsiyelerin kapsamını genişletilmiş ve kırk öneri için açıklayıcı notlar yayınlanmıştır.⁷²

FATF, ülkelerin tavsiyeler uygunluğunu iki uçlu bir strateji ile izlemektedir. Üye ülkeler, bir anket aracılığıyla öz değerlendirmelerini yaptıktan sonra FATF, kara para aklama ve terörün finansmanı ile ilgili olarak FATF tavsiyelerinin etkinliğini değerlendirerek ilgili ülke hakkında değerlendirme raporunu oluşturmaktadır. Karşılıklı değerlendirme aşamasında ise, her üye, hukuk, mali düzenleme, kolluk kuvvetleri ve uluslararası işbirliği alanlarında diğer üye ülkelerden gelen uzmanlar tarafından incelenir ve ülkenin, AML⁷³ / CFT⁷⁴ sistemindeki güçlü ve zayıf yönleri belirten FATF, tavsiyelerine uygunluğunu değerlendirilmektedir. Karşılıklı bir değerlendirmede, bir ülke 40 + 9 tavsiyelerinin her biri ile uyumlu olmayan (UD), kısmen uyumlu (KU), büyük ölçüde

⁷² Bkz. <http://www.fatf-gafi.org> (15.11.2018)

⁷³ Anti-Money Laundering (AML)-Karapara Aklamayı Önleme

⁷⁴ Combating Financing of Terrorism (CFT)- Terörün Finansmanı ile Mücadele

uyumlu (BU) veya tam uyumlu (TU) olarak değerlendirilmektedir. Uygunluk derecesi, her bir tavsiyenin sadece temel öğelerine dayanmaktadır. Uyum seviyeleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

- (i) UD: Zorunlu kriterlerin büyük çoğunluğunun karşılanamadığı eksiklikleri vardır.
- (ii) KU: Bazı önemli eylemler yapılmış ve bazı temel kriterlere uyum vardır.
- (iii) BU: Temel ölçütlerin büyük çoğunluğunun tam olarak karşılandığı sadece küçük eksiklikler bulunmakta,
- (iv) TU: Tavsiye, tüm temel kriterlere göre tam olarak gözlemlenmiştir.

FATF etkinliğini artırabilmek ve için birçok bölgesel ve uluslararası örgütler ile işbirliği yapmıştır. IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği özellikle bu konuda örnek teşkil etmektedir. FATF üyeleri, IMF ve Dünya Bankası'nın üye ülkelerinin teknik yardım sunarak AML/CFT sistemlerini oluşturmalarına yardımcı olmak için tasarlanan programları oluşturma ve geliştirme konusunda başarılı bir şekilde teşvik etmektedir. 2002 yılında, FATF tavsiyeleri IMF ve Dünya Bankası Yönetim Kurulları tarafından kara para aklama ve terörizmin finansmanı konularında uluslararası standartlar olarak kabul edilmiştir ve o zamandan beri bu kuruluşlar üyelerine uyumlarını artırmaları için yardım ve eğitim sağlamaktadır.

FATF, Birleşmiş Milletler gibi diğer kuruluşlarla da işbirliğine odaklanmaktadır. Temmuz 2005'te Birleşmiş Milletler ile işbirliği BM Güvenlik Konseyi tarafından kurumsallaştırılmıştır. 1617 sayılı Kararın 7. fıkrası, Güvenlik Konseyi'nin "Üye Devletlerin, FATF bünyesinde yer alan kapsamlı uluslararası standartların uygulanmasını, kara para aklama ve FATF'ın terörün finansmanı ile ilgili dokuz özel tavsiyesine ilişkin kırk tavsiyeyi uygulamaya çağırıldığını belirtmiştir.

Tablo 3.6: Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Kırk Tavsiye Kararları

Tavsiye Karar No	Tavsiyeler
1	Risklerin değerlendirilmesi ve risk bazlı bir yaklaşımın uygulanması
2	Ulusal işbirliği ve koordinasyon
3	Kara para aklama suçu
4	Müsadere ve geçici önlemler
5	Terörün finansman suçu
6	Terörizm ve terörizmin finansmanı ile ilgili hedeflenen mali yaptırımlar
7	Çoğalmaya ilişkin hedefli mali yaptırımlar
8	Kar amacı gütmeyen kuruluşlar
9	Finansal kurum gizlilik yasaları
10	Müşteri durum tespiti
11	Kayıt tutma
12	Politik olarak maruz kalan kişiler
13	Muhabir bankacılık
14	Para ya da değer transfer hizmetleri
15	Yeni teknolojiler
16	Havale
17	Üçüncü taraflara güvenme
18	İç kontroller ve yabancı şubeler ve yan kuruluşlar
19	Yüksek riskli ülkeler
20	Şüpheli işlemin raporlanması
21	Devrilme ve gizlilik
22	*DNFBPs: Müşteri durum tespiti
23	DNFBPs: Diğer önlemler
24	Şeffaflık ve tüzel kişilerin faydalı mülkiyeti
25	Şeffaflık ve yasal düzenlemelerin faydalı sahipliği
26	Finansal kurumların düzenlenmesi ve denetlenmesi
27	Denetim otoritelerinin yetkileri
28	DNFBP'lerin düzenlenmesi ve denetlenmesi
29	Finansal istihbarat birimleri
30	Kolluk ve soruşturma makamlarının sorumlulukları
31	Kolluk kuvvetleri ve soruşturma makamları
32	Nakit kuryeler
33	İstatistik
34	Rehberlik ve geribildirim
35	Yaptırımlar

Tablo 3.6 (Devam): Kara Para Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Kırk Tavsiye Kararları

36	Uluslararası enstrümanlar
37	Karşılıklı yasal yardım
38	Karşılıklı yasal yardım: donma ve müsadere
39	Suçluların iadesi
40	Diğer uluslararası işbirliği biçimleri.

* Belirlenmiş Finansal Olmayan İş veya Meslek.

Kaynak: FATF, 2018.

Son olarak önceki bölümlerde verilen uluslararası çalışmalara ek olarak, Tablo 3.7' de offshore finans merkezlerine yönelik diğer kurumların yapmış olduğu faaliyetleri görmek mümkündür.

Tablo 3.7: Offshore Finans Merkezlerinin Neden Olduğu Sorunlara Yönelik Çalışmalar Yapan Diğer Kurum/Organizasyonlar ve Bunların Faaliyetleri

Kurum/Organizasyonlar	Faaliyet Konuları ve Çalışmalar
Kara Para Aklamada Asya-Pasifik Grubu	Offshore merkezlerin neden olduğu kara para aklama ile ilgili çalışmalar düzenlemek
Basel Komitesi	Bankaların uluslararası standartlarda çalışmalarını sağlamak
G-7	Uluslararası kurumlar ile ulusal kurumlar arasındaki işbirliğini geliştirmek
Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonu Organizasyonu (IOSCO)	İşbirliğine girmeyen merkezleri ortaya çıkarmak
Offshor Grubu Bankacılık Danışmanları (OGBS)	Grup Basel kriterlerine uyum için Basel Komitesi ile yakın çalışmalar yapmak
Offshore Finansal ve Bankacılık Hizmetleri Kayıt Şirketi	İç standartlar konusunda bölgesel merkezlerin dikkatlerini sağlamak ve söz konusu merkezlerde ki finansal düzenlemelere yönelik çalışmalar yapmak
Birleşmiş Milletler	Offshore finans merkezlerinde minimum performans standartları geliştirmek

(*) IMF Katılımı

CFATF : Caribbean Financial Action Task Force

FATF : Financial Action Task Force

IOSCO : International Organization of Securities Commissions

ODCCP : UN Office for Drug Control and Crime Prevention

Kaynak: IMF, 2000; Akdiş, 2006: 8.

3.2. Ulusal Düzeydeki Çalışmalar ve Çözüm Önerileri

Gerek ekonomik gerek sosyal, gerek siyasi bir sorunun birden fazla ülkeyi yahut geniş çapta bir bölgeyi etkilemesi, uluslararası çalışmaları ve uluslararası çözüm önerilerini ortaya çıkarmaktadır. Offshore finans merkezlerinin ortaya çıkardığı yahut etkisini artırdığı sorunlar da günümüzde uluslararası bir hal almıştır. Bu anlamda yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak uluslararası düzeydedir. Buna karşın bazı ülkelerde kendi ekonomik ve mali yapısına göre alınan önlemler, tedbirler ve geliştirilen çözüm önerileri de uygulanmaktadır. Böylece ülkeler hem uluslararası platformdaki çözüm önerilerini kendi sınırları içerisinde uygulayarak hem de yerel çözüm önerileriyle, offshore finans merkezlerinin neden olduğu sorunları en aza indirmeye çalışmaktadırlar. Ancak şu da bir gerçektir ki, uluslararası boyut kazanan bir sorunun uluslararası platformda çözüme kavuşturulması çok daha kolaydır. Çünkü ülkeler karşılaştırmalı üstünlüklerini kullanarak soruna farklı boyutlarla yaklaşabilmektedirler. Ama yine de, kendi ülkesinin çıkarlarını düşünen hükümetlerce bir takım ulusal çalışmalar yapılmakta ve çözümler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Portekiz, Kanada, Almanya ve Fransa gibi birçok ülke, offshore finans merkezleri ve vergi cennetleriyle ülkesel bazda mücadele etmektedirler.

3.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

ABD vergi kaçakçılığı ve vergi cennetleri konusunda çok katı davranmakta söz konusu kişi veya kurumlar hakkında yüksek cezalar vermektedir. Bu kapsamda vergi kaçakçılığında bulunan kişilere, kaçakçılığa konu tutarın %30'u kadar yahut 200.000 ABD dolarına varan tutarda ceza uygulanmaktadır. Burada mükellefe yüklenecek hangi ceza miktarı yüksekse o seçilmektedir. Dahası, bu kaçakçılığa teşvik eden kişi ve kurumlardan da elde edeceği kara, %50 oranında ceza uygulanmaktadır (Nationale Quebec, 2017: 10).

Bununla birlikte 2010 yılında çıkarılıp 2014 yılında uygulamaya konulan Yabancı Hesap Uyum Yasası (FATCA) ile ABD'li hesap sahiplerinin; yabancı finansal kurumlarda ve diğer mali olmayan kuruluşlardaki vergilendirilmeye tabi kaynaklarının bildirilmesi gerekmektedir. ABD ile bilgi değişimi anlaşması imzalayan ülkeler ABD'de vergi mükellefi olan ya da olabilecek ve anlaşmada belirlene özelliklere haiz

“Bireysel” ve “Tüzel” kişileri tespit etmek ve bu kişilerin belirtilen varlıklarını ABD’ye raporlamakla yükümlü kılınmıştır. Anlaşma çerçevesinde, ABD’de vergi mükellefi olup olmadığının tespiti için gereken öngörülen bilgi ve belgeleri sağlamayan ve mükellefiyet durumlarını beyan etmeyi reddeden gerçek ve tüzel kişilere, ABD kaynaklı gelirleri üzerinden, ABD veya ABD adına stopaj yapmaya yetkili kurumlar tarafından %30 oranlı stopaj uygulanabilmektedir.⁷⁵ Dahası, bu yasaya uyum sağlamayan ve bilgi ibrazında bulunmayan finansal kuruluşların, FATCA uyumlu finansal kurumlar nezdinde hesap açması engellenebilmektedir.

3.2.2. Kanada’nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

Kanada’da vergi konularını ve kanunlarını hazırlamak, federal hükümete bağlı olan Kanada Gelir Ajansı’nın yetkisi altındadır. Kanada 2009 yılından itibaren vergi cennetleri ve offshore finans merkezleri ile mücadelede uluslararası kuralları kabul etmekle birlikte, denetçilerin sayısını artırmak ve bilgi teknolojileri altyapısını oluşturmak suretiyle, vergiden kaçınmanın ve vergi kaçakçılığının ülkeye olan zararlarını azaltmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda ülkenin 2016-2017 bütçesinde, beş yıllık periyotta 444,4 milyon Kanada dolarlık yatırım yapılması planlanmaktadır. Bununla birlikte söz konusu bu yatırımın takip edilmesi, yürütülmesinin yanı sıra offshore finans merkezleri ile mücadele stratejilerinin geliştirileceği için bağımsız bir danışma kurulunun oluşturulması planlanmaktadır (Nationale Qubec, 2017: 17).

Kanada Gelir Ajansı 2015 yılı Ocak ayından bu yana, ülkeye giren yahut ülkeden çıkan 10.000 ABD dolardan fazla tüm EFT işlemlerine otomatik olarak erişmektedir. Böylelikle transferler gözden geçirilmekte, işlemi gerçekleştiren birey ve/veya kurumlar ödemesi gereken vergiler açısından analize tabi tutulmaktadır. 2015 yılında başlayan bu uygulamada 2018 yılı itibarıyla 187 binden fazla işlem incelenmiştir.⁷⁶ Dahası 1988’den bu yana Genel Yolsuzlukla Mücadele Kuralı (GAAR)⁷⁷ adı verilen bir denetim aracıyla; vergilerin ödenmemesi, vergi sisteminin suiistimal edilmesi, vergiden

⁷⁵ IRS, Foreign Account Tax Compliance Act, <https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca> (17.11.2018)

⁷⁶ Tax Evasion and Aggressive Tax Avoidance Know No Borders, Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html> (11.11.2018)

⁷⁷ General Anti-Avoidance Rule (GAAR)

kaçınılması gibi, mükelleflerin zararlı vergi uygulamalarına karşına önlem alınmıştır.⁷⁸ Şöyle ki, yapılan bir işlemde GAAR'ın devreye girip girmeyeceğini, GAAR komitesinin yaptığı (i) işlemin yahut işlem serilerinden mükellefin vergi avantajı elde edip etmemesi, (ii) vergiden kaçınma işlemi yapılması ve (iii) sistemin kötüye kullanılmasını içeren testinin sonucu belirlemektedir.⁷⁹ Söz konusu bu kurallar, mükellefin gerçekleştirdiği bir işlemin doğrudan yahut dolaylı olarak vergiden kaçınmaya, vergi kaçırmaya sebebiyet verdiğinin tespiti halinde, Kanada Gelir Ajansı'na, söz konusu mükelleflere ceza olarak vergi, harç yahut herhangi bir külfet yüklemeye izin vermektedir.⁸⁰

Buna karşın ülke ülkeden sermaye kaçışını engelleme yahut ülkeye sermaye çekmek içinde stratejiler geliştirmiştir. Şöyle ki yatırım çekmek için çeşitli ülkeler ile imzalamış olduğu serbest ticaret anlaşmalarıyla, anlaşmalı olduğu ülkelerin menşeli ürünlerine tercihli vergi rejimi uygulanmakta, ürünler gümrük vergisiz ithal edilebilmektedir (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu, 2015: 13).

3.2.3. Almanya'nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

Almanya'da offshore finans merkezleri ile mücadelede yerel çalışmalar yapan ve çözüm önerileri geliştiren ülkelerden bir tanesidir. Ülkede getirilen yasalarla vergi kaçakçılığı ve kaçınmanın yanı sıra kara para aklama ile mücadele edilmeye çalışılmaktadır. Bu yasalar; yerel vergi mükellefleri için raporlama yükümlülükleri, banka gizliliklerinin ortadan kaldırılmasını, kara para aklanmasını önlemeye yönelik direktifleri içermektedir. Ayrıca hisse senedi şirketlerinin, hisse senetlerinin anonim olarak devredilmesine izin veren ve dolayısıyla yasal ve faydalı mülkiyeti gizlemek için kullanılabilir olan hamiline sahip hisse senetlerinin kullanımını sınırlamak için yasaları yeniden düzenlemiştir. Ayrıca ülkede paravan şirketler kurmaya yardımcı olan bankalar ve/veya diğer araçlar için yeni raporlama yükümlülükleri geliştirmiş, mali alandaki denetim memurlarının sayısını artırmıştır (TJN, 2018: 3-4).

⁷⁸ General Anti-Avoidance Rule, <https://www.pacific-first.com/phsp/gaar/> (11.11.2018)

⁷⁹ General Anti-Avoidance Rule, <http://barretttaxlaw.com/general-anti-avoidance-rule-gaar/> (11.11.2018)

⁸⁰ Tax Evasion and Agressive Tax Avoidance Know No Borders, Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html> (11.11.2018)

Almanya özellikle kara para aklama faaliyetlerine yönelik çalışmalara ağırlık vermektedir. Şöyle ki, Almanya kara paranın aklanmasına yönelik IV. direktifini uygulamaya başlamıştır. Bu direktifle 2017 yılı itibariyle tüm tüzel kişiliklerin, iş ortaklıklarının, sahiplik yapılarının; faydalanıcılarının (mal sahiplerinin) kimliğini sicil memuruna bilgilendireceği merkezi elektronik şeffaflık sicili devreye girmiştir. Böylelikle söz konusu kurum ve yapılar, faydalanıcılarının kimlik bilgilerini toplamakla, saklamakla ve güncellemekle yükümlü tutularak şeffaflık siciline bu bilgileri göndermeleri sağlanmıştır. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen yahut uyumsuzluk gösteren kurum ve yapıların 100.000 avro, uyumsuzluğa devam edenlerin ise 1 milyon avroya kadar cezalandırılabilmesinin de önü açılmıştır.⁸¹

Federal Finansal Denetim Otoritesi (BaFin), kredi kurumlarının, finansal hizmet kurumlarının, sigorta şirketlerinin, Alman varlık yönetim şirketlerinin, e-para satan veya dönüştüren kişi ve şirketleri kara para aklama denetimindeki tek yetkili makamdır. Bu amaçla, söz konusu bakanlık denetimi altında bulunan kişi ve kurumlara, ülke mevzuatından (kara para aklama yasası, sigorta denetleme yasası, bankacılık yasası vb.) türetilen yükümlülükleri yerine getirmede yardımcı olmaktadır. Bakanlık birimi “Kara Para Aklamanın Önlenmesi Dairesi”nin geliştirdiği Elektronik Hesap Erişim Sistemi ile, suçlu hesaplarının tespit edilmesine ve kişi ve/veya kurumun ilgili otoriteye (kolluk kuvvetleri gibi) iletilmesine izin vermektedir. Dahası AB’de ikamet eden suçlulara ait hesaplar ortaya çıkarsa, Kara Para Aklanmasının Önlenmesi Dairesi, bu tür hesapları dondurabilmekte ve ilgili bankaların söz konusu hesaplarla ilgili herhangi bir işlem yapmasını yasaklayabilmektedir.⁸²

3.2.4. Fransa’nın Çalışmaları ve Çözüm Önerileri

2015 yılında OXFAM’ın yayımladığı rapor, Fransa’daki bankaların karlarını artırmak için vergi cennetlerini kullandığını ortaya koymuştur. Öyle ki beş büyük Fransız bankasının uluslararası karlarının üçte birinin (yaklaşık 5 milyar avro) vergi cennetlerinden sağladığı tespit edilmiştir. Dahası bankaların portföy yönetimi ve

⁸¹ Beithen Burkhard, New Transparency Requirements for German Companies, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=31d766c5-76e8-484c-aa7e-22ebee80b110> (11.11.2018)

⁸² Bkz. Germany Federal Financial Supervisory Authority (BaFin) <https://www.bafin.de/EN/Aufsicht/Uebergreifend/Geldwaeschebekaempfung/geldwaeschebe> (11.11.2018)

yapılandırılmış finans araçları gibi yüksek riskli ve spekülâtif işlemlerin neredeyse tamamını vergi cennetlerinde gerçekleştirdiğini göstermiştir. Bu nedenle Fransa mali yönetimi offshore finans merkezleri ve vergi cennetlerine yönelik stratejilerini hızlandırmıştır. Aynı zamanda AB üyesi olan ülke, AB'nin bankaların faaliyetleriyle ilgili temel bilgileri ve başka ülkelerde gerçekleştirilen işlemler sonucunda ödenen vergileri açıklamayı zorunlu tutan yarasını, uygulayan ilk ülke olmuştur.⁸³

Fransa Maliye Bakanlığı, offshore finans merkezleri ile mücadele kapsamında Bermuda, Jersey ve Virgin adalarını “işbirlikçi olmayan vergi cennetleri” ilan etmiş ve kara listeye almıştır. Bermuda, Jersey ve Virgin Adaları'nın kara listeye alınmasında, söz konusu merkezlerin Fransa hükümetiyle aralarındaki sözleşmeye uygun olarak hareket etmemesi ve işbirliği yapmaması gösterilmiştir. Bu kapsamda söz konusu bölgelerde faaliyette bulunan Fransız kişi ve şirketlere ağır cezalar uygulamaya karar vermiştir. Fransa'dan söz konusu merkezlere yapılan ödemelerde %75'e varan stopaj vergileri uygulanmıştır.⁸⁴

Son yıllarda Avustralya, Danimarka, Norveç, Hollanda ve Birleşik Krallık gibi ülkeler, büyük şirketlerin vergi cennetlerine para transferi için karmaşık yollar geliştirmek üzere kullandıkları sahte anonim şirket kullanımlarını kısıtlamak ve denetlemek için merkezi kayıtlar uygulamaya girişmişlerdir. Şöyle ki, merkezi kayıtlar aracılığıyla bu şirketlerin nihai fayda sahipleri takip edilerek, vergi ödevlerini yerine getirip getirmediği tespit edilebilmektedir. Böylelikle vergi kurallarını ihlal etmeleri daha zor hale gelmektedir (Nationale Qubec, 2017: 18).

3.3. Türkiye Perspektifinden Offshore Finans Merkezlerinin Değerlendirilmesi

3.3.1 Türkiye'de Offshore Bankacılık Girişimi

Offshore finans merkezleri denildiğinde akla ilk olarak bu merkezlerde gerçekleştirilen bankacılık faaliyetleri yani kıyı bankacılığı gelmektedir. Daha önce de

⁸³ Nick Shaxson, Following The Money: French Banks' Activities in Tax Heavens, TJN, 2016, <https://www.taxjustice.net/2016/03/16/following-the-money-french-banks-activities-in-tax> (13.11.2018)

⁸⁴ Bkz. France Financial Authority (AMF), <https://www.amf-france.org/L-AMF/Missions-et-competences/Presentation> (13.11.2018)

bahsedildiği üzere sadece yabancı kurum ve kuruluşlardan fon toplama yetkisiyle göze çarpan offshore bankacılığı (kıyı bankacılığı) düşük vergi oranlarına ya da sıfır vergi oranlarına sahip olması, denetimin çok az olması, yasal olmayan işlemlerin yapılmasına olanak sağlaması gibi nedenlerle bankalar tarafından kullanılan uluslararası bir bankacılık türüdür. Bu bakımdan kıyı bankacılık faaliyetleri daha çok vergilemenin çok düşük, bürokratik işlemlerin kolay olduğu ya da denetimin az yahut hiç olmadığı ülkelerde ve/veya serbest bölgelerde gerçekleştirilmektedir.

1980 yılından günümüze kadar yaklaşık 21 serbest bölge⁸⁵ kuran Türkiye’de kıyı bankacılığı yalnızca serbest bölgelerde yapılabildiğinden, bu konuda yapılan düzenlemeler serbest bölge düzenlemeleri içerisinde yer almaktadır (Güçlü, 2004:9). Ancak, “dünya ticaret ve bankacılık merkezlerinden biri haline getirilmesi konusundaki ülke politikası sonucu, kıyı bankacılığı faaliyetinde bulunacak bankalara uygulanması gereken esaslara, diğer serbest bölgelerde ve ülkenin geri kalanında faaliyet gösteren bankalara göre daha fazla serbesti getirilmesi düşüncesiyle, ayrı bir mevzuat hazırlanmış ve bu faaliyetin yapılabilmesi için diğer serbest bölgelerin kullanılması yerine tamamen yeni bir serbest bölge kurulmasına karar verilmiştir” (Cimat ve Taş, 2004: 8). Bu kapsamda 1990 yılında 90/1210 sayılı Bankalar Kurulu Kararı ile İstanbul’da kıyı bankacılık faaliyetlerinin yürütülmesi için serbest bölge belirlenmiştir. 90/999 sayılı Serbest bölgelerde Banka Kurulması ve Yabancı Bankaların Şube Açma Esaslarına ait Karar 20.10.1990 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Bu kapsamda serbest bölgelerde kıyı bankacılığı da dâhil olmak üzere banka kurulması ya da kurulu bankalara ortak olunması hakkında Bankalar Kanunu hükümlerine değil, Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı’nın bağlı bulunduğu Bakanlığın iznine tabi olmuştur. (Engin, 2006: 71). Böylece İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde Kıyı Bankacılığı Kurulmasına İlişkin Yönetmelik 27.02.1991 tarih ve 20799 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ancak verilen teşviklere rağmen kıyı bankası kurulamadığı gibi, Türkiye’deki bankalar da yurtdışına şube açmayı yeğlemişlerdir. Bununla birlikte OECD’nin 2000 yılındaki

⁸⁵ Adana-Yumurtalık Serbest Bölgesi, Ege Serbest Bölgesi, Antalya Serbest Bölgesi, Avrupa Serbest Bölgesi, Bursa Serbest Bölgesi, Denizli Serbest Bölgesi, Doğu Anadolu Serbest Bölgesi, Avrupa Serbest Bölgesi, Gaziantep Serbest Bölgesi, İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesi, İstanbul Deri ve Endüstri Serbest Bölgesi, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Serbest Bölgesi, İstanbul Trakya Serbest Bölgesi, İzmir Menemen Deri Serbest Bölgesi, Kayseri Serbest Bölgesi, Kocaeli Serbest Bölgesi, Mardin Serbest Bölgesi, Mersin Serbest Bölgesi, Serbest Bölge Rize, Samsun Serbest Bölgesi, Trabzon Serbest Bölgesi, Tübitak Marmara Araştırma Merkezi Teknoloji Serbest Bölgesi.

zararlı vergi rekabetine yönelik raporunda Türkiye'deki İstanbul Kıyı Bankacılığı Rejimi'ne de yer verilmiş ve tasfiye edilmesi gereken rejim olarak gösterilmiştir (Armağan ve İçmen, 2012: 152-153). Ayrıca kıyı bankacılığının kurulduğu dönemde dış politikada meydana gelen olumsuz gelişmeler de kıyı bankacılığının gelişimi olumsuz etkilemiştir. Şöyle ki, körfez krizinin başlamasıyla Türkiye'de coğrafi konumundan dolayı bu krizden yavaş yavaş etkilenmeye başlamış ve siyasi istikrar bozulmuştur. Dolayısıyla, “Bahreyn ve Kuveyt gibi kıyı bankası merkezlerinde faaliyette bulunan firmaların İstanbul Atatürk Havalimanı Serbest Bölgesinde faaliyette bulunma isteklerinin ve nedenlerinin ortadan kalkmış olduğu ileri sürülmüştür” (Cimat ve Taş, 2004: 9). Sonuç olarak OECD'nin ilerleme raporlarında yayımlanan liste, Türkiye'de kıyı bankacılığını başlamadan bitirmiştir (Armağan ve İçmen, 2012:152-153).

3.3.2. Offshore Finans Merkezleri ile Mücadelede Türkiye

Türkiye uluslararası düzeyde kabul edilmiş vergi standartlarına uymayı kabul eden ve OECD'nin beyaz renkli listesinde yer alan bir ülkedir. Hem yabancı sermayeyi ülkesine çekmek hem de var olan sermayeyi başka ülkelere kaptırmamak isteyen Türkiye'de bu kapsamda offshore finans merkezleri ile mücadele halindedir. Şöyle ki, Türkiye'deki Türk bankalar aracılığı ile genellikle Kıbrıs, Bahreyn veya Malta'daki offshore bankada hesap açtırılabilmektedir. Genel olarak stopajın yapılmadığı yahut düşük oranda yapıldığı bu ülkelerde kara paranın aklanması gerçekleştirildiği gibi, vergi avantajı da sağlanıp daha yüksek faiz geliri elde edilmektedir. Ocak 2016 ayı itibariyle kayıt dışı istihdamın %31,8 ölçüldüğü (Yıldız ve Yıldız, 2017: 98) Türkiye'de, bu durum Türkiye'de kayıt dışı ekonominin boyutunun yüksek olmasının nedenlerinden biri olarak gösterilebilir (Bilici, 2004: 670). Tüm dünya ülkelerinin kayıt dışı ekonomi ve vergi erozyonunun sebeplerinden en önemlisi olarak gördükleri offshore finans merkezleri için Türkiye'de uluslararası işbirliğini kullanan ülkeler arasındadır. Bu nedenle offshore finans merkezleri ile mücadele de daha çok uluslararası çözümlerden yararlanmakta ve uygulamaları takip etmektedir. Şöyle ki, offshore finans merkezlerinin neden olduğu zararlı vergi rekabeti uygulamalarını, kendi lehine çevirmeye çalışan diğer ülkeler gibi Türkiye'de vergi oranlarında önemli indirimlere gitmiştir. Tablo 3.8 ve 3.9'da görüldüğü üzere gelir ve kurumlar vergisi oranlarında indirim yapılmıştır.

Tablo 3.8: Yıllar İtibariyle Türkiye'de Gelir Vergisi Tarifeleri, 1992-2018

Yıllar	1. Dilim	2. Dilim	3. Dilim	4. Dilim	5. Dilim	6. Dilim	7. Dilim
1992	%25	%30	%35	%40	%45	%50	
1994	%25	%30	%35	%40	%45	%50	%55
1998	%20	%25	%30	%35	%40	%45	
1999	%15	%20	%25	%30	%35	%40	
2005	%15	%20	%25	%30	%35		
2006	%15	%20	%27	%35			
2010	%15	%20	%27	%35			
2015	%15	%20	%27	%35			
2018	%15	%20	%27	%35			

Kaynak: Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2018.

Tablo 3.9: Yıllar İtibariyle Türkiye'de Kurumlar Vergisi Oranları, 1950-2018

Kurumlar Vergisi	
Yıllar	Oranlar(%)
1950-1959	35
1960-1967	35
1968-1979	35
1980-1981	35
1982-1984	40
1985-1993	46
1994	25
1999	30
2005	33
2007	20
2012	20
2018	22

Kaynak: Maliye Bakanlığı Gelirler Dairesi Başkanlığı ve Türkan, (1994).

Ayrıca 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu ile vergi cennetleri ile mücadele kapsamında; kazancın elde edildiği ülke vergi sisteminin, Türk vergi sisteminin yarattığı vergilendirme kapasitesi ile aynı düzeyde bir vergilendirme imkânı sağlayıp sağlamadığı ve bilgi değişimi hususunun göz önünde bulundurulması suretiyle Bakanlar Kurulu'nca ilan edilen ülkelerde yerleşik olan veya faaliyette bulunan kurumlara nakden veya hesaben yapılan veya tahakkuk ettirilen her türlü ödemeler üzerinden, bu ödemelerin verginin konusuna girip girmediğine veya ödeme yapılan kurumun mükellef olup olmadığına bakılmaksızın %30 oranında vergi kesintisi yapılacağı hüküm

olunmuştur.⁸⁶ Bununla birlikte transfer fiyatlaması yoluyla örtülü kazanç dağıtımında da OECD'nin düzenlemeleri dikkate alınmıştır.⁸⁷

Türkiye aynı zamanda kara paranın aklanmasına yönelikte çalışmalar yapmaktadır. İlk kez 1960'lı yıllarda kara paranın sistemli olarak aklandığının tespit edildiği Türkiye'de (Miynat ve Duramaz, 2012: 103), “Küresel Finansal Dürüstlük Raporu”na göre, 2003-2012 yılları arasında yıllık ortalama 3,5 milyar dolarlık kara paranın aklandığı tespit edilmiştir (GFI, 2017: 35). Dolayısıyla Türkiye, kara para ile mücadele çerçevesinde yürütülen uluslararası çalışmalara etkin bir şekilde katılmaktadır. Bu amaçla Birleşmiş Milletler'in kara paranın aklanmasının önlenmesi konusu ile ilgili Viyana Sözleşmesi ve New York Sözleşmesi imzalanmıştır (Bilici, 2004:671). Bununla birlikte “6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun”, “5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun”, “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu”, “3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu” ile “Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik”, “Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”ler ile ulusal düzenlemelerde yapılmıştır. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Hazine ve Maliye Bakanlığı'na bağlı olarak kara para aklama suçunun araştırılması ve incelenmesi için 1997 yılında Mali Suçları Araştırma Kurulu (MASAK) kurulmuştur.

⁸⁶ Bkz. 5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 30. Mad. 7. Fıkra.

⁸⁷ Bkz. 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu, 13. Mad.

GENEL DEĞERLENDİRME: SONUÇ VE ÖNERİLER

Vergi, devletin veya devletin yetkili kıldığı kamu kurumlarının, mali ve ekstra mali amaçları gerçekleştirmek amacıyla gerçek ve tüzel kişilerden egemenlik gücüne dayanarak aldığı ve bire bir karşılığı olmayan iktisadi değerlerdir. Kamusal mal ve hizmetlerin finansmanında sürekli bir gelir kaynağı oluşu vergileri ülkeler için çok daha önemli hale getirmektedir. Bu nedenle ülkeler vergi politikalarında daha hassas davranmaktadırlar. Ancak uygulanan/uygulanacak politikalarının hassasiyetleri sadece ülke sınırlarını kapsar olmaktan çıkmıştır. Şöyle ki teknolojiden siyasete, sosyo-kültürden, ekonomiye, çevreden güvenliğe kadar hemen hemen her alanda kendini gösteren küreselleşme, devletlerin vergi politikalarında da göz ardı edemeyecekleri bir unsur haline gelmiştir.

Küreselleşmenin bir sonucu olarak tek pazar haline gelmeye başlayan ekonomi, hem ülkeleri bir rekabete sürüklemiş hem de ülkelerin birbirinden bağımsız hareket edebilme kabiliyetini kırmıştır. Dahası ülkeleri işbirliğine zorlar hale getirmiştir. Dolayısıyla kamu harcamaları, kamu gelirleri ve borçlanma politikaları, küreselleşen dünyaya entegre biçimde şekillenmeye başlamıştır. Küreselleşmeyle birlikte sermayenin uluslararası alanda hareket serbestisi artmış, mobilitenin yüksek olduğu finansal piyasalarda bu durum kendini daha çok göstermiştir. Öyle ki küreselleşme kendi finansal piyasasını dahi oluşturmuştur. Dünya servetinin bulunduğu, en likit, en hızlı büyüyen ve güneş batmayan piyasa olarak da adlandırılan uluslararası (küresel) finansal piyasalar, bugün, ülke ekonomilerine kendi ağırlıklarını hissettirir hale gelmiştir. Barındırdığı risklere rağmen bu piyasalardan fon kullanmak, bu piyasalarda yatırım yapmak, tasarruflarını yabancı ülkelere değerlendirmek isteyen kişi ve kurumlara fırsatları ve riskleri bir arada sunmaktadır. Vergi matrahının ülkeden ülkeye farklılıklar göstermesi, kişi ve kurumların yatırım ve diğer iş kararlarında bu matrah farklılıklarını göz önünde bulundurarak bu piyasalara akmasını sağlamaktadır. Buna karşılık bazı ülkeler de vergi oranlarını düşük tutmak yahut hiç vergilendirme yapmamak suretiyle, dolaşımdaki sermayeyi kendilerine çekmeye çalışmaktadır. Bu durum kısır bir döngüyü ortaya çıkarmıştır. Özetle küreselleşme, ülke ekonomilerinde bir yandan sermaye artışı için yeni yollar ortaya çıkartırken, bir yandan da vergi kapsamına girmeyen yeni araçlar ve yollar türetmiş, ülkelere kazandıklarından çok kaybettiklerini düşündürür olmuştur. Bu

kapsamda konuyla ilgili olarak Tanzi (2008) çalışmasında küreselleşmenin ortaya çıkardığı mali boşlukları elektronik ticaret ve işlemler, elektronik para kullanımı, şirket içi ticaret, türev araçlar ve hedge fonlar, finansal sermayenin vergilendirilmesinde yetersizlik, büyüyen yabancı faaliyetler ve yurtdışı alışverişleri şeklinde sıralamıştır. Bununla birlikte Tanzi'nin bahsi geçen çalışmasında sıraladığı bu araçlardan bir tanesi de konumuzu oluşturan offshore finans merkezleri ve vergi cennetleridir.

Yüksek gizlilik avantajları sunması, düşük oranlı vergileme ya da sıfır vergilemenin olması, ılımlı veya hafif mali düzenlemelerin varlığı, bürokratik engellerin bulunmaması gibi yönleriyle dikkat çeken offshore finans merkezleri, vergiden kaçınmak isteyen gerçek ve tüzel kişileri bu bölgelere çekmiş ve diğer ülke ekonomilerinde birtakım sıkıntılar doğurmaya başlamıştır. Bu sorunlar genel hatlarıyla; zararlı vergi rekabeti uygulamaları, vergi kaçırma, vergiden kaçınma, kara para aklama, transfer fiyatlaması manipülasyonu, spekülatif amaçlı işlemlerin artması ve vergi politikasında yaşanan etkisizlikler olarak özetlenebilir. Bu sorunların ortak sonucu vergi gelirlerinde aşınmaya sebep olmasıdır. Offshore finans merkezlerinin neden olduğu ya da daha da tetiklediği bu sorunlar, tek bir ülkeyi ya da bölgeyi etkilemediğinden, ülkeler ya da uluslararası kurumlar devreye girmiştir. Bu kapsamda söz konusu sorunları gidermek veya en aza indirmek için çalışmalar yapmaya başlamışlardır. Yapılan çalışmalar uluslararası işbirliği, regülasyon, şeffaflık, vergilemede harmonizasyon ve uluslararası vergi standartlarının belirlenmesi temelinde ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası işbirliği kapsamında; OECD, IMF, FSB, AB, FATF gibi birçok uluslararası kurum devreye girmiştir. Ancak burada özellikle değinilmesi gereken nokta şudur ki, söz konusu kurumlar içinde en dikkat çekici ve yoğun çalışmaları OECD gerçekleştirmektedir. Yaklaşık elli yılını bu merkezlere ve bu merkezlerin neden olduğu vergilendirilebilir gelir kayıplarına veren OECD, çalışmalarında sadece üye ülkeleri değil tüm dünya ülkelerini kapsayacak stratejiyle hareket etmektedir. Yine aynı şekilde sorunlara yönelik geliştirdiği çözümler, çerçeveler bugün hemen hemen tüm dünya ülkelerine rehberlik etmektedir. Özetle, söz konusu bu uluslararası kurumların her biri ayrı ayrı çalışmalarda bulunsalar da yapılan çalışmaların temeli uluslararası işbirliğine dayanmaktadır. Çünkü uluslararası ölçekte ortaya çıkan vergilendirilebilir gelir kayıpları için uluslararası bir çalışma gerekmektedir. Ülkelerin tek taraflı yaptırım

uygulanması yahut küresel sermayeden tek başına faydalanması imkân dâhilinde olmadığından, başka ülkelerin avantajlarından, birikiminden ve gücünden faydalanmak için uluslararası kurumlar en iyi seçenek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle işbirliğinin sağlanması offshore finans merkezlerinin ortaya çıkardığı sorunların üstesinden gelinmesinde öncelikli unsurdur. Böylelikle ülkeler karşılaştırmalı üstünlüklerini kullanarak sorunun karşısında durmaktadırlar. Diğer bir anlatımla, uluslararası kurumlar bu üstünlüklerin kullanılması için bir araç görevi görmektedir. Bu kurumların yaptığı çalışmalar, geliştirdiği çözümler, öneriler, uluslararası işbirliğinde bir standardizasyon sağlamaktadır. Böylelikle söz konusu kurumlara üye olan ülkelerde sorun üzerinde ortak bir hareket gelişmektedir ki bu da işbirliğini kolay kılmaktadır. Sorunlarla mücadelede yeterli teknik ve eğitilmiş insan gücü olmayan ülkeler dahi kendi öz kaynaklarını kullanmadan geliştirilen yöntemi yahut çözümü uygulamaya koyabilmektedir. Uluslararası kurumların bu gücü çoğu offshore finans merkezlerinin, diğer dünya ülkelerine sorun yaratan özellikli durumlarını yavaş yavaş olsa kaldırmalarına vesile olmaktadır. Ancak burada karşılaşılan bir takım sorunlar vardır. Birincisi uluslararası kurumların geliştirdiği çözümlere, yöntemlere üye ülkelerin uyma taahhütlerinin bir zorunluluğunun bulunmamasıdır. OECD'ye üye bir ülke, kurumun geliştirdiği çözümü uygulamak zorunda değildir. İkinci sorun da zamanlama sorunudur. Şöyle ki geliştirilen yöntemin bir ülkede uygulanabilmesi bir takım hukuki, mali, ekonomik altyapıyı hazırlamayı gerektirebilmektedir. Haliyle bu durum sorunların üstesinden gelinmesinde gecikmelere neden olmakta ve uluslararası işbirliğinin tam sağlanmasını engelleyebilmektedir. Bununla birlikte genellikle çözümler söz konusu kurumlara üye ülkelere yönelik geliştirilmektedir. Bu durum başlı başına uluslararası işbirliğinin sağlanmasını engellemektedir. Üye ülkelerin dışındaki ülkelerde sorunlar ve gelir kayıpları devam ettiğinden, bu durum bir şekilde dolaylı olarak üye ülkeleri de etkilemeye devam edecektir. Dolayısıyla yapılan çalışmaların tüm dünya ülkelerini kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir. Ayrıca uluslararası kurumların her birinin ayrı ayrı çalışmalar yapması yahut çözüm önerileri geliştirmesi çift başlılığa da neden olabilmektedir. Diğer bir anlatımla aynı soruna yönelik birden fazla çözüm ve uygulama ülkelerde farklılıklar doğurabilmektedir. Örneğin hem OECD'ye hem IMF'ye üye olan bir ülke, geliştirilen çözümlerde kendi altyapısına en uygun olanı seçeceğinden yine uluslararası işbirliği tam sağlanamamış olacaktır. Burada küresel vergi kayıp ve kaçakçılığının önüne geçmek üzere tek bir küresel kurum kurulması iyi bir seçenek

olarak düşünülebilir. OECD'nin, IMF'in, AB'nin ve diğer tüm büyük uluslararası kurumların mali, teknik ve insani desteğiyle kurulması, hem kurumun kurulmasını hem de diğer kurumlara üye ülkelerin güvenini kazanmayı hızlandırabilecektir. Ayrıca ilan edilen raporlarda, uygulanacak politikalarda ve gerçekleştirilen çalışmalarda yeknesaklık yakalanabilecektir. Dahası söz konusu büyük kurumların desteğiyle kurulacak olması, konuya daha hızlı adapte olunmasını ve çözüme hızlı yaklaşılmalarını sağlayabilecektir. Böylelikle mücadelede eylemin gücü artırılmış olacaktır. Ayrıca üye her bir ülkenin içinde kuruma bağlı birimlerin oluşturulması hem ülkelerin yerel analizlerinin daha iyi yapılmasına hem de çözümlerin daha kolay olmasına imkân verecektir. Burada aslında en önemli nokta çözümün öncelikle yerel düzeyde başlayıp daha sonra küresel işbirliğine dayanması gerekliliğidir. Dolayısıyla işbirliğinin her ülkede aynı anda, aynı isteklilikle ve aynı sadakatle ele alınması gerekmektedir.

Offshore finans merkezlerinin, dünya ülkelerine yarattığı sorunları gidermek amacıyla bir takım regülasyon çalışmaları da yapılmaktadır. Regülasyon çalışmaları kapsamında dikkat çeken ilk kurum yine OECD'dir. OECD regülasyon kapsamında; işbirlikçi olmayan vergi cennetleriyle veya bunların zararlı vergi uygulamalarını kullanan işlemlerle ilgili kesintilere, muafiyetlere, kredilere izin vermemek, işbirlikçi olmayan vergi cennetleri ile ilgili işlemlere kapsamlı bilgi raporlama kuralları istemek ya da bu tür işlemlerin yanlış, eksik raporlanması veya hiç raporlanmaması durumunda ciddi cezalar getirmek, işbirlikçi olmayan vergi cennetlerinde örgütlenmiş işletmelerle ilgili işlemlerde vergi avantajlarından istifade edilebilecek istisnaların kaldırmak, işbirlikçi olmayan vergi cennetleri sakinlerine stopaj vergileri koymak, söz konusu vergi cennetlerinde yapılan işlemlerle ilgili sıkı denetim ve icra faaliyetleri geliştirmek, belirli işlemlerde "işlem" ücretleri veya vergiler koymak; mükelleflerin bu yargı alanlarına ilişkin işlemlerini ifşa etmelerini istemek, bu ülkelerin sakinlerine ödenen masraflar için vergi indirimini reddetmek, bu yargı alanlarına yapılan ödemelerde ek stopaj vergileri koymak gibi önerileri gündeme getirmiştir. AB ise konuya ilişkin karşılıklı yardım direktifinde iyileştirmeler yapılması, vergi yolsuzluğu ve vergiden kaçınma ile ilgili ortak tanımların geliştirilmesi, vergi idareleri arasında deneyim ve uygulama alışverişlerinin yapılması, bilgi alışverişini iyileştirmek için yeni teknolojilerin kullanılması, mevcut yasal yolların daha iyi kullanılması, mükelleflerin vergi uyumunun üst seviyeye çıkarılması ve daha uzun vadede, üye devletlerin vergisel amaçları için,

ortak bir şirket kimlik numarası kullanımı gibi unsurları ele almıştır. Görüleceği üzere regülasyonlar da öncelikle yerel düzeydeki düzenlemeleri içermektedir.

Offshore finans merkezlerinin neden olduğu yahut tetiklediği zararları kırmak amacıyla vergilemede harmonizasyon sağlanarak uluslararası vergi standardı sağlanmaya çalışılmaktadır. Bugün birçok ülke zararlı vergi rekabetinin olumsuz etkilerini minimize etmek, ülkelerinden kaçan sermayeyi kendi ülkelerine tekrar geri döndürmek gibi bir dizi amaçlarla maliye politikalarında ve dolayısıyla vergi politikalarında, diğer ülke politikalarını da göz ardı edemez hale gelmişlerdir. Vergi uyumlaştırması da bu göz ardı edilemeyişin bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Uluslararası bir kurum olan ve birçok ülkenin bir bedeninin uzuvları gibi hareket ettiği AB’de, birliğe üye ülkelerde vergi sistemlerinden kaynaklanan farklılıkları ve ticaret engellerini ortadan kaldırmak ve tek pazar felsefesini geçerli kılmak için vergi uyumlaştırması ilgili çalışmalar yapılmaktadır. AB’nin kendi bünyesi altında bulunan ülkeler için uyumlaştırmaya gitmesinin yanında OECD gibi diğer kuruluşlarda vergi uyumlaştırması çalışmalarıyla uluslararası vergi standardını sağlamaya çalışmaktadırlar. Nispeten homojen ve entegre olan AB’nin vergilemede ortak bir noktaya ulaşamaması dikkate alındığında, diğer bölgelerin veya tüm dünyadaki vergilendirme sistemlerinin uyumlaştırılmasının zorluğunu açıklamaya gerek yoktur. Ancak OECD gibi uluslararası organizasyonlar küresel çapta bir vergi standardına ulaşmak için çalışmalar yapmaya devam etmektedirler. Offshore finans merkezlerine haiz tropik araçların olması başlı başına vergi konularında harmonizasyona engel oluşturmaktadır. Zira yeni tropik finansal araçlar çoğu ülkelerce tanınmamakta ve vergi konusuna dahi girmemektedir. Uluslararası kurumlar finansal işlemlerde şeffaflığın sağlanması için çalışmalar yapmaktadırlar. Ancak ülkelerin finansal sistemlerinin anlaşılabilir olması için ortak bir sermaye tanımının yapılması ve sermaye araçlarının küresel çapta tanımlanması gerekmektedir. Böylelikle, her ülke bir diğer ülkedeki sermaye araçlarını tanıyabilecek ve ilgili vergi daireleri birbiriyle bilgi aktarımında bulunarak farklı vergi sistemlerine sahip olmanın getirmiş olduğu problemlerin önüne geçebilecektir. Hatta uluslararası piyasalara giren her türlü sermayenin küresel düzeyde kabul edilmiş bir kodla tasvir edilmesi sağlanabilir. Ancak bu çalışmanın yapılması için uluslararası piyasalarda işlem yapan kişi ve kurumların her işlemlerinin analizinin yapılması gerekir ki bunun alacağı

zaman, bilgilerin depolanması, analiz işleminin kimler tarafından yapılacağı ve şeffaflığı ayrı ve tahmin edilmesi zor maliyetler doğurabilir.

Offshore finans merkezlerinin tercih edilmesinin nedenlerinden biri, sunduğu vergisel avantajlardır. Bu nedenle ülkeler, mali anesteziye uygun vergiler seçebilirler. Böylelikle mükellef üzerindeki vergiyi hissetmezken, ülke düzenli olarak vergi geliri elde edebilecektir. Ayrıca ülke vatandaşlarının, offshore finans merkezlerindeki yasadışı faaliyetlerinin tespit edilmesi halinde, ikamet ettikleri ülkelerdeki tüm vergisel muafiyetleri ve istisnaları kaldırılarak, ağır bir vergi yüküne tabi olması sağlanabilir. Söz konusu merkezlerdeki yasal olmayan faaliyetlerini durdurduğunu ispatının sağlanması halinde de önceki hakları devredilebilir. Ancak yasal olmayan faaliyetlerini sonlandırdığını ispatlamak zor olacaktır. Öncelikli olarak bireylere, ülke çıkarlarının kişisel çıkarlardan önde olduğu bilincinin ve “vergi” bilincinin aşılması gerekmektedir. Böylelikle vergi kaçırma faaliyetleri kısa dönem için olmasa da uzun dönemde azaltılabilecektir.

Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında offshore finans merkezlerinin neden olduğu sorunlar ile mücadele, küresel çapta işbirliği gerektirmektedir. Ancak ülkelerin farklı ekonomik ve siyasi yapılarından ötürü, bir ülkenin lehine olan durum, bir başka ülke için aleyhte sonuçlar doğurabilmektedir. Bu açıdan ülkelerin ortak bir paydada buluşması zordur. Dahası uluslararası kurumun kararıyla hareket edilmesi, ülkelerin egemenlik yetkisini kısıtladığından, ülke tabanında siyasi ve ekonomik anlamda yeni sorunlar doğmasına neden olabilecektir. Ayrıca her ülke politikacısının, kendi ülke çıkarlarını maksimize etme peşinde koşacağı gerçeğinden hareketle, alınacak bir kararın ya da uygulanacak bir politikanın tüm ülkelere kabul edilmesi ya zaman alacak ya da kısmi kabul gerçekleşecektir. Buda uygulanacak politikanın ya da alınacak kararın etkinliğini kıracaktır. Alınacak kararlarda ya da politikalarda ortak bir payda da buluşması için tüm ülke ekonomilerinin dikkatle incelenmesini gerektireceğinden zaman ve maliyet unsurunu da gündeme gelecektir. İşbirliği sağlansa dahi uygulanacak kararların, ülkelerde aynı derecede olumlu etkiye sahip olup olmayacağı tahmin edilemeyecektir. Uygulanacak yanlış politikanın, ülkelerde yaratacağı olumsuz sonuçlar karşısında ülkelerin kendini toparlayabilmesi için harekete geçmesi, işbirliğinin getirdiği sınırlara takılı kalabilecektir. Bu nedenle uygulanan politikalarda hemen

müdahale edilememesinden kaynaklanan etkinsizlik yaşanabilecektir. Sonuç olarak denilebilir ki küresel işbirliğinin sağlanması offshore finans merkezleri ile mücadelede birinci koşul olsa da, günümüzde bu işbirliğinin sağlanması imkân dâhilinde görünmemektedir. Küresel işbirliğinin temellerinin atılması, ülkelerin yerel düzeyde aynı isteklilikle ve aynı şeffaflıkla hareket etmesini gerektirmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere denilen biri olan Türkiye’de offshore finans merkezleri ile mücadele için spesifik bir çalışma bulunmasa da vergi kayıp ve kaçakçılığın azaltılması, kara para aklama faaliyetlerinin önlenmesi için uluslararası çalışmalar takip edilmektedir. Bununla birlikte Türkiye’de vergilendirilebilir gelir kayıplarının azaltılabilmesi için başta yerel yapısal sorunların çözülmesi gerekmektedir. Şöyle ki kayıt dışı ekonominin azaltılması, etkin vergi tahsilinin sağlanması, kurumlardaki teknolojik ve eğitimli personel alt yapısının sağlanması gibi yerel sıkıntılar giderilmelidir. Öncelik ülke içindeki gelirin etkin vergilendirilmesine yönelik çalışmalar olmalıdır.

KAYNAKÇA

MAKALELER

- Afşar, A. (2007). *Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki*. Muhasebe Ve Finansman Dergisi, S.36, Ekim, 188-198.
- Aktan, Can ve İstiklal Y., Vural, (2004). Vergi Rekabeti. *Erciyes Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.2, Ocak-Haziran, 1-18.
- Armağan, R. ve M. İçmen, (2012). *Vergi Rekabeti Ve Türkiye Yansımaları*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, C.17, S.2, 145-172.
- Beaverstock, J.V., R.G., Smith ve P. J., Taylor, (1999). A Roster Of World Cities. *Globalization and World Cities Study Group and Network*, 16(6), 445-458.
- Bilici, N. (2004). Vergi Cennetleri İle Mücadele. 19. *Türkiye Maliye Sempozyumu: Türkiye’de Vergi Kayıp ve Kaçakları Ve Önlenmesi Yolları*, 10-14 Mayıs 2004, Uludağ Üniversitesi İİBF Maliye Bölüm, Belek, Antalya, 601-621.
- Cavlak, H. ve İnce, B. (2015). AB Rekabet Politikasının Vergi Uyumlaştırmasına Etkisi. *International Anatolia Academic Online Journal (Iaaaj) Social Science*, 3(1), 1-18.
- Chambers, N. (2008). Hedge Fonlar. *Niğde Üniversitesi, İİBF Dergisi*. C.1, S.1, Haziran, 5-13.
- Cimat, A. ve Taş, M. (2004). Türkiye’de ve Dünyada Kıyı Bankacılığı Uygulamaları ve Vergi Cennetleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Mevzuat Dergisi*, Y.7, S.80, Ağustos.
- Çamurcu, Z. N. (2017). *Vergi Cennetleri ile Mücadele Aracı Olarak Şeffaflık: Oecd-Beps 5 Numaralı Eylem Planı (2015 Nihai Raporu)*. International Journal of Public Finance, V.2., S.2, 226-244.
- Çeker, M. (2006). Offshore Hesaplar ve Bankaların Sorumluluğu. *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.10, S.2, Aralık.
- Ferhatoğlu, E. (2006). Uluslararası Vergi Rekabeti ve Sürükleyici Güçleri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C.7, S.1, Haziran, 76-93.
- Güçlü, H. (??). *Kıyı (Off-Shore) Bankacılığı ve İmar Bank Off-Shore Ltd*. Web: [Http://Www.Hakanguclu.Com/Calismalar-Htm/](http://www.hakanguclu.com/calismalar-htm/)

- Mccarthy I. S.,(1979). Hosting Offshore Banks: Benefits and Costs. *Imf Working Paper*, No. 32, May, Washington.
- Miynat, M. ve Duramaz, S. (2012). *Türkiye’de Karapara İle Mücadelede Mali Kurumların Rolü*. Cbü Sosyal Bilimler Dergisi, C.10, S.2, 98-115.
- Oral, H. (2005). *Avrupa Birliği’ndeki Vergi Uyum Çalışmaları ve Türkiye*, Tbb Dergisi, S.56, 261-280.
- Öztangut, N. (2007). Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Karşılaştırmalı Konumu. *Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi*, İstanbul.
- Öztopçu, A. (2016). İktisadi Düşüncede Yenilikçilik ve Ekonomik Kalkınmadaki Yeri. *Akademik Bakış Dergisi*, S.58, 367-379.
- Pak, Simon J. Ve John S., Zdanowicz, (2002). An Estimate Of 2001 Lost U.S. Federal Income Tax Revenues Due To Over-Invoiced Imports and Under-Invoiced Exports. *Penn State University: Trade Research Institute*, 63-70.
- Pehlivan, S.ve A. R. Gökbnar, (2010). Ülkemizde Transfer Fiyatlamasının Yol Açtığı Tahmini Kurumlar Vergisi Kaybı. *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 17(1), 99-120.
- Radu, Daniela Iuliana, (2012). Tax Heavens Impact on World Economy. *Procedia Social And Behavioral Sciences*, 62, 398-402.
- Raposo, A. M. ve Paulo R. M. (2013). *Tax Heavens Or Tax Hells: A Discussion Of The Historical Roots And Present Consuquences, Tax Heavens*. Financial Theory And Practise, 37(3), 311-330.
- Shehu, A. Y. (2005). International Initiatives Against Corruption and Money Laundering: An Overview. *Journal Of Financial Crime*, Vol.12, Issue 3, 221-245.
- Tanzı, V. (2001). *Globalization And The Work Of Fiscal Termites*. Finance & Development, Vol.38, No.1, March, 34-37.
- Tayfur, E. (2013). *Avrupa Birliği’nin Vergi Kaçakçılığı ve Vergi Kaçırma Faaliyetlerine Karşı Mücadelesi*. Web: Mhk.Org.Tr/Avrupa-Birliginin-Vergi-Kacakcılığı-Ve-Vergi-Kaçırma-Faaliyetlerine-Karsi-Mucadelesi
- Telli, A. (2014). *Vergi Cennetlerinin Uluslararası Vergi Rekabeti Üzerine Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Ey Grup Global, İstanbul.

- Tobin, G. ve Keith W. (2013). What Makes Country A Tax Haven ? An Assessment Of International Standards Shows Why Ireland Is Not A Tax Haven. *The Economic And Social Review*, Vol. 44, No.3, Autumn.
- Türkan, E. (1994). Türkiye’de Gelir ve Kurumlar Vergisi Yapısının Değerlendirilmesi. *Devlet Planlama Teşkilatı*, Ağustos.
- Ulusoy, A. ve B. Karakurt, (2009). Vergi Politikasının Mali Amacının Karşılanmasında Vergi Cennetleri Ve Offshore Finansal Merkezlerin Rolü. *Tisk Akademi Dergisi*, 80-105.
- Yıldız, Z. ve S. Yıldız, (2017). Kayıt Dışı Ekonomi Bağlamında, Dünya ve Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam, Terhaneler Ve Çocuk İşçiler. *Kmü Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19 (32), 96-106.
- Yurdadoğ, V. ve M. Albayrak, (2017). Oecd Ülkelerinde Vergi Rekabeti. *Sosyoekonomi Dergisi*, Vol. 25(32), 121-148.
- Zucman, G. (2014). Taxing Across Borders: Tracking Personal Wealth and Corporate Profits. *Journal Of Economic Perspectives*, Vol.28, No.4, 121-148.

KİTAPLAR

- Akdiş, M. (2006). *Offshore Bankacılığındaki Gelişmelerin Karapara ve Kara Paranın Aklanmasına Olan Etkileri*. Aydın SÜLEYMAN ve Yakup YILMAZER (Ed.), Yolsuzluk ve Mali Suçlar Turhan Kitabevi, Ankara.
- Alp, A. (2000). *Finansın Uluslararasılaşması: Finansal Krizler, Çözüm Önerileri ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Ece, N. (2016). *Finansal Sistemin Temelleri, Finansal Piyasalar ve Kurumlar: Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış*. Aysel GÜNDOĞDU (Ed.), Seçkin Yayıncılık, Birinci Baskı, Nisan, Ankara.
- Engin, İ. (2006). *Vergi Rekabeti: Küresel Dönüşümün Etkileriyle Ortaya Çıkan Vergi Rekabeti, Türkiye ve AB’de Vergi Rekabeti Uygulamaları*. Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Türkiye.
- Çevik, F. (2012). *Uluslararası Finans Merkezleri, Ülke ekonomilerine Etkileri ve İstanbul’un Potansiyeli*, İstanbul Ticaret Odası, G.M Matbaacılık, Yayın No:2011-7, İstanbul.

- Gravelle, J. G. (2015). *Tax Havens: International Tax Avoidance and Evasion*. Congressional Research Service Report, January, 1-60.
- Hampton M. P. (1996). *The Offshore Interface, Tax Havens in the Global Economy*. St. Martin's Press: New York.
- Öz, S. (2004). *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*. Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Roy, R. (2001). *Basic International Taxation*. First Edition, December.
- Sezgin, S. (2013), *Türkiye Ekonomisi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- Sinha, N. ve Ankita, S. (2011). *Offshore Financial Centers and Tax havens - An overview*. Chapter 111, Vienna University of Economics.
- Starchild, A. (1994), *Tax Heavens For International Business*, Palgrave Macmillan, June.
- Şen, H. ve İ. Sağbaş. (2017). *Vergi Teori ve Politikası*. Kalkan Matbaacılık, İkinci Baskı, Ankara.
- Winslow, D. A. (1989). Tax Avoidance and the Definition of Insurance: The Continuing Examination of Captive Insurance Companies. *Case Western Reserve Law Review*, Vol. 40, Issue 1, 1-87.

TEZLER

- Delie, N. (2008). *Legal Consequences of Investments By Companies Through Low-Tax Countries*. Master Thesis At Faculteit Rechtsgeleerd Heid Universiteit Gent.
- Gökçe, C. (2006). *Vergi Kayıp Ve Kaçaklarının Önlenmesinde Vergi Cennetleriyle Mücadele, Kıyı Bankacılığı Ve Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Vasquez, D. R. (2017). *The Global Anti-Money Laundering Regime: An Assessment Of Effectiveness*. Master in International Business Thesis, Universidad EAFIT, February, Colombia.

KURUM VE KURULUŞ YAYINLARI

- Altaş, G. (2011). Offshore Finans Merkezleri. *Sermaye Piyasasında Gündem Raporu*, TSPB Yayınları, S.104, Nisan, 20-37.

- QUEBEC Committee, (2017). *The Tax Heaven Phenomenon: Observations, Conclusions and Recommendations*. Assemble Nationale Quebec Committee on Public Finance, March.
- Cantürk, S. (2012). İstanbul'un Yeni Serüveni: Uluslararası Finans Merkezi Olmak. *KPMG Gündem*, S.11, Temmuz-Ekim, 68-69.
- Global Financial Centers Index 21 (2017), Chine Development Institute, March.
- Global Financial Centers Index 20 (2016), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 18 (2015), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 16 (2014), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 14 (2013), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 12 (2012), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 10 (2010), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 8 (2010), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 6 (2009), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 4 (2008), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Centers Index 2 (2007), Chine Development Institute, September.
- Global Financial Integrity (GFI), (2017). *Illicit Financial Flows to and from Developing Countries: 2005-2014*, April.
- Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), (2015). *Kanada Ülke Raporu*. Ağustos.
- EU, (2003). *Taxation: Commission Welcomes Adoption of Package to Curb Harmful Tax Competition*. IP/03/787, June, Brussels.
- EU, (2013). *Project ECOLEF' The Economic and Legal Effectiveness of Anti- Money Laundering and Combating Terrorist Financing Policy Final Report*. Brussels.
- EY Grup, (2018). *World WideTax Guide*.
- FSB, (2000). *Report of The Working Group on Offshore Centers*. April.
- IMF (2000). *Offshore Financial Centers: IMF Background Paper*. The Monetary and Exchange Affairs Department, International Monetary Fund: Washington D.C., June 23.
- ITEP, (2017). *Offshore Shell Games: The Use of Offshore Tax Havens by Fortune 500 Companies*. Institute on Taxation and Economic Policy.
- Horner, F. M., (2000). *The OECD, Tax Competition and The Future of Tax Reform*. It is to be held Off-Shore Financial Centres on 29 February, OECD.

- Kaplan, C. (1999). *Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerinde Etkileri: Türkiye Örneği*. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No: 9910, Nisan, 1-34.
- MASAK, (2011). Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanı ile Mücadele. *Faaliyet Raporu*.
- Owens, J., (2015). Tax Transparency and BEPS. *A Key Note Speech Presented At The Tax Administration Research Centre Workshop*. It is to be held at the University of Exeter, 21-22 April, UK.
- OECD, (1998). *Harmful Tax Competition an Global Issue*.
- OECD, (2000). *Towards Global Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices*.
- OECD, (2002). *Agreement on Exchange of Information on Tax Matters*.
- OECD, (2009). *Tax Co-operation: Towards a Level Playing Field, Assessment by the Global Forum on Taxation*.
- OECD, (2016). *Tax Transparency Annual Report*.
- OECD, (2018a). *Guidance on the Implementation of Country-by-Country Reporting*.
- OECD, (2018b). *Standard for Automatic Exchange of Financial Information in Tax Matters: Implementation Handbook, Second Edition*.
- PREQUIN, (2016). *Global Hedge Fund Report*.
- Norwegian Reports, (2009). *Tax Heaven and Development: Status, Analyses and Measures*. June.
- Official Norwegian Reports, (2009). *Tax Heaven and Development: Status, Analyses and Measures*. Report from the Government Commission on Capital Flight from Poor Countries:19, Oslo.
- SERPAM, (2012). *İstanbul Bölgesel ve Uluslararası Finans Merkezi Raporu*. İstanbul Üniversitesi, Araştırma Dizisi: 1, İstanbul.
- SETA, (2017). İstanbul'un Finans Merkezi Olma Arayışı. Seta Yayınları Araştırma Raporu, Erdal Tanas KARAGÖL, Yusuf Emre KOÇ ve Mehmet KIZILKAYA, Ankara.
- TJN, (2012). *The Price of Offshore Revisted*.
- TJN, (2018). *Narrative Report On Germany*.
- Turunç, S. (2013). *Matrah Aşındırma ve Kar Aktarımı BEPS*. T.C. Maliye Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Dairesi Başkanlığı, Özel Gündemi, Kasım.

Uzunoglu, İ. S. K. Alkin, U. Civelek, vd., (2000). *Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi İstanbul Raporu*. İTO, 2000-34.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

İstanbul International Financial Center, <http://iifc.com.tr/> (12.09.2017)

British Virgin Island, www.offshorebvi.com (25.09.2018)

The Economy of Cayman Islands, <http://caribya.com/cayman.islands/economy/> (31.10.2018)

Bermudas Economy, <http://www.bermuda-online.org/economy.htm> (13.10.2018)

Bermuda Income Tax, <https://home.kpmg.com/xx/en/home/insights/2015/11/bermuda-income-tax.html> (13.10.2018)

Types of Taxes in Bermuda, <https://www.gov.bm/types-taxes-bermuda> (13.10.2018)

Taxation in Bahamas,

<https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-bahamas> (13.10.2018)

Ireland World Investment, Ireland Tax Regime, <http://www.irelandi.com/who-we-are/ireland-tax-regime.622.html> (15.10.2018)

European Commission, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3702_en.htm (16.10.2018)

İspanya Dış Ticaret Enstitüsü (ICEX),

http://www.spainbusiness.gen.tr/icex/cda/controller/PageInvTurco/0,8040,6255629_6256559_6264900_4146795_-1_TR,00.html (16.10.2018)

Taxes in New Zealand, <https://www.newzealandnow.govt.nz/living-in-nz/money-tax/nz-tax-system> (16.10.2018)

Global Wealth Pyramid, <https://www.credit-suisse.com/corporate/en/articles/news-and-expertise/global-wealth-pyramid-decreased-base-201801.html> (18.10.2018)

What Could Apple Buy With Its Offshore Cash,

<https://www.statista.com/chart/11722/what-could-apple-buy-with-its-offshore-cash/> (21.10.2018)

OXFAM, <https://www.oxfamamerica.org/press/top-50-us-companies-stash-16-trillion-offshore/> (21.10.2018)

Vergi Kaçırma, vergiden kaçınma, <https://versav.org.tr/vergiden-kacinmavergi-kacirma-ve-vergi-kacakligi-nedir/> (17.10.2018)

MASAK, Aklama Yöntemleri, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-yontemleri/59> (22.10.2018)

TJN, Transfer Pricing, <http://www.taxjustice.net/topics/corporate-tax/transfer-pricing/> (21.10.2018)

TJN, Financial Secrecy Index, <https://www.financialsecrecyindex.com/> (30.10.2018)

OECD, List Of Unco-Operative Tax Havens, <http://www.oecd.org/countries/monaco/list-of-unco-operative-tax-havens.htm> (15.09.2018)

OECD, Tax Transparency, <http://www.oecd.org/tax/transparency/> (30.10.2018)

OECD, About The Global Form, <http://www.oecd.org/tax/transparency/about-the-global-forum/#d.en.341948> (30.10.2018)

OECD, 2009, Tax Co-operation: Towards a Level Playing Field - 2009 Assessment by the Global Forum on Taxation

OECD, BEPS Actions, <http://www.oecd.org/tax/beps/beps-actions.htm> (01.11.2018)

OECD, Automatic Exchange Portal, <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/common-reporting-standard/> (01.11.2018)

IMF, Offshore Financial Centers, <https://www.imf.org/external/np/mae/osshore/2001/eng/062901.htm#I> (01.11.2018)

European Commission, Harmful Tax Competition, https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/company-tax/harmful-tax-competition_en (03.11.2018)

European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/614633/EPRS_EN.pdf (05.09.2018)

MASAK, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/aklama-sucu-uluslararası-mevzuat/54> (11.11.2018)

MASAK, Mali Eylem Görev Grubu, <http://www.masak.gov.tr/tr/content/mali-eylem-gorev-gucu/65> (11.11.2018)

FATF, The Forty Recommendations, www.oecd.org/fatf
<http://www.fatf-gafi.org> (15.11.2018)

IRS, Foreign Account Tax Compliance Act,

<https://www.irs.gov/businesses/corporations/foreign-account-tax-compliance-act-fatca> (17.11.2018)

1 Tax Evasion and Aggressive Tax Avoidance Know No Borders, Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html> (11.11.2018)

General Anti-Avoidance Rule, <https://www.pacific-first.com/phsp/gaar/> (11.11.2018)

Tax Evasion and Aggressive Tax Avoidance Know No Borders, Government of Canada, <https://www.canada.ca/en/revenue-agency/campaigns/tax-evasion-no-borders.html> (11.11.2018)

Beithen Burkhard, New Transparency Requirements for German Companies, <https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=31d766c5-76e8-484c-aa7e-22ebee80b110> (11.11.2018)

Germany Federal Financial Supervisory Authority (BaFin)

<https://www.bafin.de/EN/Aufsicht/Uebergreifend/Geldwaeschebekaempfung/geldwaeschebe> (11.11.2018)

Nick Shaxson, Following The Money: French Banks' Activities in Tax Heavens, TJN, 2016, <https://www.taxjustice.net/2016/03/16/following-the-money-french-banks-activities-in-tax> (13.11.2018)

France Financial Authority (AMF), <https://www.amf-france.org/L-AMF/Missions-et-competences/Presentation> (13.11.2018)

The Tax Justice Network, 2011, The Cost of Tax Abuse, A Briefing Paper on the Cost of Tax Evasion World Wide

,<http://www.taxjustice.net/wpcontent/uploads/2014/04/Cost-of-Tax-Abuse-TJN-2011.pdf>

TJN, Identifying Tax Havens and Offshore Finance Centres,

<http://www.lb7.uscourts.gov/documents/08-3282ID.pdf>

www.bis.org

www.propertyweek.com

www.zyen.com,

www.offshoreturk.com

www.statista.com

www.edhec.edu

DİZİN

-A-

AB, 2, 19, 38, 43, 44, 49, 57, 64, 65, 72

ABD, 4, 9, 10, 12, 13, 15, 20, 21, 23,
25, 19, 39, 50, 65, 79, 96

BEPS, XIII, 90, 93

-B-

BEPS, X, 61, 81, 82

BIS, XIII, 5, 10, 86

-C-

CbC, X, 61, 62

-F-

FATCA, XIII, 96, 97

FATF, 2, 86, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95,
99, 107

Finansal Piyasalar, 4, 5, 6, 10, 21, 41,
73, 106

FED, XII, 10

FSAP, XIII, 86

FSB, 2, 73, 75, 76, 107

FSF, 13, 14, 15, 74, 75

FTSE, 4, 7, 47, 48

-G-

GAAR, XIII, 9, 98

GBP, XIII, 19, 20

GFCI, XIV, 9, 41

GFI, XIII, 100

GSYİH, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47,
49, 50, 64, 65

-H-

Hedge Fon, 39, 48, 66, 67, 68, 69, 70,
71, 72, 73, 107

HK, XIII, 16, 20, 25

-I-

IAIS, XIII, 86

IMF, 8, 9, 10, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 24,
26, 27, 28, 29, 30, 31, 47, 85, 90, 96, 91,
92, 99, 108, 114

IOSCO, 86, 95

ITEP, XIII, 50

-K-

Karapara Aklama, 15, 16, 17, 18, 25,
27, 28, 30, 63, 86, 93, 105, 114

-M-

MASAK, 30, 63, 56, 89, 90, 105

-O-

OECD, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 10, 12, 19, 22,
23, 24, 25, 29, 30, 42, 43, 44, 45, 61,
70, 76, 80, 102

Offshore Finans Merkezi, 1, 2, 4, 5, 6,
7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 23, 30, 34,
35, 44, 47, 55, 69, 73

-P-

Panama Belgeleri, 20, 48, 50, 55, 58,
64, 72

-S-

Serbest Bölge, 12, 15, 20, 30, 40, 50,
60, 70, 75, 80, 85, 86, 87, 88, 101, 102,

-T-

TIEAs, XIV, 70, 78, 94
TJN, 13, 14, 50, 60, 66, 99, 100
Transfer Fiyatlaması, 29, 44, 51, 56, 58,
59, 60, 61, 62, 104, 107

-U-

Uluslararası Standartlar, 73, 74, 75, 76,
79, 80

-V-

Vergi Cenneti, 13, 14, 15, 16, 17, 38,
39, 42, 45, 50

Vergiden kaçınma, 18, 19, 20, 25, 26,
27, 50, 56, 59, 60

Vergi Kaçırma, 19, 32, 53, 54, 56, 59
VUK, XIV, 29, 83, 92

-Z-

Zararlı Vergi Rekabeti, 46, 47, 52, 76,
77, 78, 87, 88, 102, 103, 107, 108, 110